Grace F. Knoche

duizend lichten aansteken

een theosofische visie

Duizend Lichten Aansteken

Duizend Lichten Aansteken

een theosofische visie

Grace F. Knoche

Theosophical University Press Agency
Den Haag

Oorspronkelijke titel:
To Light a Thousand Lamps
2001
Theosophical University Press
Post Office Box C
Pasadena, California 91109-7107

GRACE F. KNOCHE
Duizend lichten aansteken

ISBN 978-90-70328-69-6, E-boek

Nur 730
Trefwoorden: theosofie, ethiek

Dit boek waarop copyright bestaat, mag kosteloos worden gedownload om het off-line te lezen, maar mag in geen enkele vorm of op geen enkele manier – elektronisch, mechanisch, of door middel van fotokopieën, of opnames, of op een andere manier – voor commerciële of andere doeleinden worden gereproduceerd en/of gedistribueerd, zonder eerst toestemming aan Theosophical University Press Agency te vragen.

© 2010 Theosophical University Press Agency
Daal en Bergselaan 68, 2565AG Den Haag
+31 (0)70 3231776
www.theosofie.net / info@theosofie.net

Inhoud

	Voorwoord	vii
1	Wat is theosofie?	3
2	Evolutie	13
3	Het doen ontwaken van het denkvermogen	24
4	Reïncarnatie	34
5	De dood: een poort naar het licht	46
6	Het zich herinneren en vergeten van vroegere levens	56
7	Karma	67
8	Karma en/of genade	84
9	De christelijke boodschap	92
10	Westers occultisme	113
11	Psychische vermogens en paranormale verschijnselen	127
12	De twee paden	145
13	De pāramitā's	154
14	H.P. Blavatsky en de Theosophical Society	164
15	Wie zal ons verlossen?	178
16	De dagelijkse inwijding	195
17	Een nieuw continent van denken	209
	Bronnen	220
	Index	227

In het voetspoor van honderd generaties van wijzen uit het verleden zaai ik het prachtige zaad voor een toekomst van duizenden jaren.

– I-tsing, 7de eeuw
Chinees boeddhistische geleerde

Voorwoord

Legenden en overleveringen bevestigen dat er altijd een broederschap heeft bestaan van mannen en vrouwen die, verspreid over het oppervlak van de aarde, zijn afgestemd op de geestelijke impulsen die de aarde vanuit hogere regionen bereiken. Ze herkennen elkaar niet door uiterlijke tekenen maar door een innerlijke verbondenheid. Dit was ook het geval met I-tsing, de vertaler van honderden boeddhistische Sanskrietteksten in het Chinees, en zijn helper, Chēng-ku. Toen ze elkaar ontmoetten, was het alsof ze elkaar 'uit vroeger dagen' kenden, en nadat Chēng-ku doordrongen raakte van de omvang van hun taak, zei hij tegen I-tsing:

> Wanneer deugd in contact wil komen met deugd, verenigen ze zich zonder enige tussenpersoon, en wanneer de tijd daarvoor nagenoeg rijp is, kan niemand dit tegenhouden ook al zou men dat willen.
>
> Mag ik dan oprecht *het voorstel doen* om samen met u onze Tripiṭaka* te verspreiden en u te helpen bij het aansteken van duizend lichten?†

Wanneer deugd in contact komt met deugd – hoe kan

---

*De 'Drie Manden' of belangrijkste delen van de Pāli-canon.

†*A Record of The Buddhist Religion as Practised in India and The Malay Archipelago (671-695 n.Chr.)*, I-tsing, blz. xxxvi.

men de ervaring van intuïtieve herkenning beter beschrijven? Misschien verklaart dit, althans voor een deel, het wereldwijde ontwaken dat in deze tijd plaatsvindt, nu duizenden mannen en vrouwen met verschillende interesses en achtergronden, bewust of onbewust, op dezelfde golflengte blijken te zitten: ze worden gedreven door de drang alles te doen wat in hun macht ligt om de mensheid te helpen om zich niet op een zinloze zelfvernietiging te richten maar op een diepzinnige geestelijke vernieuwing. Ze werken om de waardigheid en het gevoel van eigenwaarde van de mens veilig te stellen, om onze planeet te beschermen, en een nieuw soort beschaving op te bouwen, die is gebaseerd op de broederschap van al het leven en de vreugdevolle samenwerking van volkeren en rassen voor het welzijn van de hele mensheid.

Tegelijkertijd is dit een periode van grote onzekerheid, nu alle dingen waar mensen zoveel waarde aan hechten op het spel staan. Zullen we individueel en collectief het inzicht en de moed hebben om over te schakelen van een egoïstische instelling naar een perspectief met een planetaire of solaire dimensie? In feite gebeurt dit reeds in alle stilte, zoals het zaad dat in de winter onder de sneeuw ontkiemt. Dus laten we het vreugdevolle in het leven vieren in plaats van ons te concentreren op het bedenkelijke en negatieve in menselijke relaties. Vanaf het wonder van de geboorte tot aan de stille schoonheid van de dood – beide zijn fasen van *het leven* – is alles transformatie, verandering, vloed en eb en weer vloed. Wanneer het goddelijke 'uitademt', komen werelden, mensen, atomen en zonnen uit het onbekende tevoorschijn en worden zichtbaar, waardoor elk van deze iets meer van zijn poten-

tiële mogelijkheden tot uitdrukking kan brengen. Nadat deze cyclus is voltooid, volgt het inademen, het oprollen of terugtrekken van de levensenergie, het afleggen van de vormen waardoor het bewustzijn opnieuw vrijkomt op heel etherische gebieden.

Er is geen vergif waarvoor de natuur geen tegengif heeft. Zoals de wetenschappelijke vindingrijkheid ons heeft voorzien van middelen tot vernietiging van de mensheid, zo verschaffen de huidige pogingen om de westerse wetenschappelijke intuïties en het oosterse mystieke denken met elkaar in harmonie te brengen ons de middelen voor onze bevrijding – *als* we de moed en de wil hebben ze voor goede doeleinden te gebruiken. Neem bijvoorbeeld de gedachte dat het fysieke heelal kan worden vergeleken met een hologram waarmee een volledig driedimensionaal beeld kan worden geprojecteerd op basis van elk deel van het negatief: dit is in hoge mate suggestief, vooral wanneer men dit toepast op de mens als een geestelijke intelligentie. Bovendien vormt dit een treffende parallel met de wijsheidsleer die eens overal op de wereld werd aangehangen dat iedere levensvonk het geheel in zich bevat.

Een oude boeddhistische sūtra maakt door middel van verschillende metaforen duidelijk dat ieder wezen en ding deelheeft aan de boeddha-essentie. Eén voorbeeld toont de eerste boeddha (ādi-boeddha) gezeten op een troon met duizend bloembladen, elk bloemblad is een heelal dat honderd miljoen werelden omvat, waarvan elk op zijn beurt zijn eigen zonnen en manen en kleinere boeddha's van het formaat van Gautama heeft, die zelf 'een klein deeltje' van de oorspronkelijke essentie van

boeddha is. Zo bevat ook ieder stofdeeltje 'een oneindig aantal boeddha's'.*

Het is niet verwonderlijk dat mensen door de eeuwen heen goden vereerden als rassen van wezens die tegenover hun aardse kinderen – onvolwassen goden – de plicht hadden om bij die jonge mensheden te blijven totdat ze goed op weg waren. Hun bescherming zal nooit ophouden: karmische banden van mededogen en verantwoordelijkheid werden in lang vervlogen evolutiecyclussen van de wereld gesmeed. Ook wij zijn door onverbrekelijke banden verbonden met de rijken die jonger zijn dan wijzelf, en zullen hen door karmische noodzaak in toekomstige cyclussen op overeenkomstige wijze met aanmoediging en liefde bijstaan.

Als we deze gedachtegang verder volgen, voelen we intuïtief iets aan van wat het offer van een Gautama of een Jezus voor ons in deze tijd betekent. Het christelijke dogma van het plaatsvervangend lijden verbergt een diep esoterisch feit: de goddelijke bezorgdheid die een bodhisattva of een christos ertoe brengt zich op aarde te belichamen, is in feite een voortdurende zegen. Dit betekent dat de mensheid nu, zoals ze dat altijd is geweest, de begunstigde is van het gestaag vorderende altruïstische werk, niet alleen van de verlichten die periodiek onder ons incarneren, maar ook van de liefdevolle daden van talloze mensen die bewust of onbewust anderen inspireren om hun eigen lamp van mededogen aan te steken.

In ieder tijdperk en onder ieder volk worden mensen

**Avataṃsaka-sūtra* (Bloemenslinger-sūtra, *Kegon-sūtra* in Japan). Vgl. *Japanese Buddhism*, Sir Charles Eliot, blz. 108-10.

geboren voor wie de dingen die met het denken en de geest te maken hebben van het grootste belang zijn. Bijna vanaf hun geboorte schijnen ze te worden geleid door een innerlijk kompas dat hen de verborgen, oorzakelijke bronnen van het menselijke bestaan doet zoeken, en hen laat leren hoe ze op doeltreffende wijze kunnen helpen de last van het lijden van de mens te verlichten. Misschien vervolgen ze met nieuwe energie een zoektocht die in vroegere levens werd begonnen. Er bestaat ongetwijfeld een mystieke kennis die tot de ziel spreekt, en die een geschenk is voor hen die door levens van toewijding aan de waarheid en aan de noden van de mensheid er recht op hebben haar te ontvangen. Deze wijsheid van de goden, bekend onder vele namen in verschillende tijdperken, is in de loop van millennia als een heilige schat doorgegeven door generaties van wijzen, die de juistheid van de feiten van het Zijn door inwijdingservaringen hebben getoetst. Een centrale rol bij het ontwaken in deze tijd speelde Helena Petrovna Blavatsky die iedereen die ervoor openstond, inspireerde om over de hele wereld voor toekomstige generaties 'het kostbare zaad te zaaien' van theosofische wijsheid.

Dit boek wordt aan het begin van een nieuwe eeuw en een nieuw millennium met diepe dankbaarheid opgedragen aan HPB en aan wat haar opoffering en verheven filosofie voor de wereld en de schrijfster hebben betekend.

– G.F.K.

The Theosophical Society
Internationaal Hoofdkwartier
Pasadena, Californië, USA
11 juli 2001

Dankbetuiging

Elk boek vertegenwoordigt de inspanningen van veel mensen, en ik wil graag mijn dankbaarheid uitspreken aan alle medewerkers van de redactie en de drukkerij. In het bijzonder wil ik Eloise Hart bedanken voor het verzamelen van het eerste materiaal waarvan veel oorspronkelijk in het tijdschrift *Sunrise* is verschenen, Sarah Belle Dougherty voor haar redactionele hulp en voor de index, Jean B. Crabbendam voor het controleren van de index, Elsa-Brita Titchenell voor haar onschatbare hulp in de correctiefase, Jim en Ina Belderis voor het verifiëren van de citaten, Randell Grubb voor zijn hulp van het begin tot het einde en voor het samenstellen van de bibliografie, en Will Thackara voor zijn gewaardeerde kritiek en voor zijn supervisie van de productie van het boek. – G.F.K.

Duizend Lichten Aansteken

1

Wat is theosofie?

Er is een wijsheidstraditie die eens bij ieder volk op de wereld algemeen bekend was, een gemeenschappelijke schatkamer van inspiratie en waarheid waaruit de verlossers en weldoeners van de mensheid kunnen putten. In verschillende tijdperken stond ze bekend als de eeuwige filosofie, de *gnosis* van het Griekse en vroegchristelijke denken, de esoterische traditie, of de mysterieleringen van het heiligdom – Jezus liet het vissersvolk van Galilea delen in deze goddelijke wijsheid; Gautama deelde haar mee aan de veerman en de prins; en Plato vereeuwigde haar in brieven en dialogen, in fabel en mythe. In deze tijd wordt deze wijsheid theosofie genoemd.

Wat is theosofie? Het woord is van Griekse oorsprong, van *theos*, 'god', en *sophia*, 'wijsheid', en betekent 'wijsheid over goddelijke zaken'. Als term heeft ze een eerbiedwaardige geschiedenis, en werd gebruikt door de neoplatonische en christelijke schrijvers van de 3de tot de 6de eeuw n.Chr., en ook door kabbalisten en gnostici in een poging om te beschrijven hoe het Ene het vele wordt, hoe het goddelijke of God zich manifesteert in een reeks emanaties in alle natuurrijken. Ze was in gebruik tijdens de Middeleeuwen en in de Renaissance; Jakob Boehme werd de Teutoonse theosoof genoemd op

grond van zijn opvatting van de mens als een microtheos en microkosmos.

Het woord *theosophia* is ook in verband gebracht met Ammonius Saccas van Alexandrië die in de 3de eeuw na Chr. aan zijn leerlingen een theosofisch stelsel of theosofische denkwijze zou hebben meegedeeld in een poging de schijnbaar uiteenlopende elementen van de archaïsche wijsheid die toen in die bruisende metropool in omloop waren, in een universele synthese samen te vatten. Hij had een onberispelijk karakter en werd *theodidaktos*, 'door de goden onderwezen', genoemd op grond van de goddelijke inspiraties die hij ontving. Ammonius eiste strikt moreel gedrag; en hoewel er geen verslag van zijn leringen en praktijken werd gemaakt, heeft zijn leerling Plotinus voor het nageslacht gelukkig de karakteristieke leringen van zijn meester opgetekend. Zo hebben we de *Enneaden* of 'Negen' boeken van het neoplatonisme, die in de loop van de daaropvolgende eeuwen een diepgaande invloed hebben uitgeoefend.

Later streefden in Europa de kabbalisten, de alchemisten, de eerste rozenkruisers en vrijmetselaars, vuurfilosofen, theosofen, en anderen hetzelfde doel na. Individueel, en in geheime genootschappen, hadden ze de opvatting dat het Ene, het goddelijke, het ondefinieerbare beginsel, uit zichzelf het hele universum emaneerde, en dat alle wezens en dingen daarin uiteindelijk tot die bron zullen terugkeren. Meer in het bijzonder probeerden ze in het christendom van hun tijd de opmerkelijke waarheid te introduceren dat de mystieke vereniging met het goddelijke het geboorterecht van *iedereen* is, omdat ieder mens een goddelijke kern in zich heeft.

Het is dus duidelijk dat het theosofische streven, haar leringen en praktijken, geen nieuwe beweging betreft. Ze is tijdloos, even stevig geworteld in de oneindigheid van het verleden als dat ze in de oneindigheid van toekomstige eonen geworteld zal zijn.

Wat is deze theosofie die in de loop van onnoemelijke eeuwen van wijze op wijze is overgedragen – van Vivasvat, de zon, die deze vertelde aan Manu, die haar op zijn beurt overdroeg aan de rishi's en zieners tot 'de machtige kunst verloren was gegaan'?* Ze is de diepste bron van inspiratie van de heilige geschriften, en de wijsheid die we distilleren uit de dagelijkse ervaringen. Theosofie heeft geen geloofsbelijdenis, geen dogma, geen stel geloofsopvattingen die moeten worden aanvaard, want waarheid is niet iets dat buiten ons ligt, maar is in feite *in ons*. Niettemin omvat ze een samenhangend geheel van leringen over de mens en de natuur die in de heilige tradities van de wereld op allerlei manieren zijn verwoord.

De moderne theosofische beweging begon in het laatste kwart van de negentiende eeuw – een interventie op het juiste moment, want de voorafgaande decennia waren getuige geweest van een radicale omwenteling in het spirituele en intellectuele denken. Door de publicatie in 1830-33 van Charles Lyells *Principles of Geology*, waarin onweerlegbare bewijzen werden gegeven van de enorme ouderdom van de aarde, waren theologen en wetenschappers in verwarring gebracht en ze bestreden elkaar vaak verbitterd. Hierna volgden in 1859 *The Origin of*

---

*Vgl. *Bhagavad-Gītā* 4:1-3.

Species by Means of Natural Selection en in 1871 *The Descent of Man* van Charles Darwin die beweerde de oorsprong van de mens te herleiden op een oude vorm die was afgetakt van de smalneusapen – wat aanleiding gaf tot een controverse die zelfs nu nog heel levendig is. De archeologie zorgde voor een verdere revolutie van de westerse kijk op de geestelijke geschiedenis van de mens door een schitterende Egyptische beschaving aan het licht te brengen en een Babylonisch verhaal over Noach en de zondvloed dat ouder is dan dat in de bijbel; en bovendien begon het oosten, dat tot 1780 voor het westen een gesloten boek was geweest, nu met haar rijke filosofische schatten het westerse denken te bevrijden.

Het wereldbewustzijn was rijp voor een verandering: aan de ene kant hield het ongeremde materialisme van zowel de theologie als de wetenschap het onafhankelijke onderzoek in een wurggreep en, anderzijds, werden veel mensen die graag wilden geloven in de onsterfelijkheid van de ziel misleid door het dwaallicht van de spiritistische verschijnselen. Een kosmische visie van de mens en zijn rol in het heelal was heel hard nodig, een die het vertrouwen zou herstellen in de goddelijke wet en een zinvolle verklaring zou geven van de schijnbaar wrede onrechtvaardigheden van het aardse bestaan.

H.P. Blavatsky, een vrouw met buitengewone gaven en gedreven door een onverschrokken toewijding aan de waarheid en aan het uitroeien van de *oorzaken* van het menselijke lijden, werd de leidende vertolkster van de moderne theosofische beweging. Zij was één van een lange reeks van 'overbrengers' van de universele goddelijke wijsheid, en wierp choquerende ideeën in de

gedachteatmosfeer van de wereld, vernieuwende ideeën, ideeën die het denken van de mens radicaal zouden veranderen. Het belangrijkste van die ideeën was dat *we een eenheid zijn*. Zij moedigde het onderzoek en de studie aan van het geestelijke erfgoed van alle volkeren, om de hoogmoedige gedachte uit te roeien dat één ras of volk het 'uitverkoren' volk is, of de enige ware religie en de ene en enige God heeft. Zelfs een oppervlakkig onderzoek van andere geloofsovertuigingen verruimt onze horizon. Het is een adembenemende ervaring om te ontdekken dat dezelfde gouden draad door iedere traditie loopt, of deze nu religieus, filosofisch, of zogenaamd primitief is; we voelen onmiddellijk een sympathie, een empathie, met iedereen die deze waarheden aanneemt of koestert. Dit schept op zichzelf al een eenheid, geeft een gevoel van begrip; we voelen een lotsverbondenheid.

Onder de leiding en inspiratie van haar leraren werd HPB geholpen om *De Geheime Leer* (1888) te schrijven. Ze maakt gebruik van een aantal Stanza's uit het Boek van Dzyan, ontleend aan 'een heel oud boek' dat in geen enkele moderne bibliotheek wordt aangetroffen, en ontvouwt een schitterend panorama van het ontstaan en de evolutionaire bestemming van ons zonnestelsel, de aarde, en haar levensvormen. Ze herinnert ons eraan dat we niet slechts een lichaam zijn, waaraan een ziel en een geest zijn toegevoegd. Integendeel, we zijn gebouwd volgens hetzelfde patroon als de kosmos, een entiteit met zeven beginselen, met een spectrum van eigenschappen dat uiteenloopt van het fysieke tot het zeer etherische en goddelijke.

Ieder mens is een kopie in het klein van wat zonnen en

sterren zijn – levende godheden die wonen in tempels van stof. We hebben een even lange pelgrimstocht achter ons als vóór ons: een verleden vol cyclussen van ervaring door middel waarvan de ziel is gerijpt tot haar huidige status, en een toekomst van onbeperkte mogelijkheden waarin we vanuit onze menselijke staat zullen evolueren tot de volle glorie van een godheid. HPB beweert niet dat zij de bron is van deze leringen; maar ze heeft 'een beperkt aantal fragmenten' van de esoterische verslagen overgezet in taal van deze tijd.

Vóór HPB met haar commentaar op de Stanza's begint, nodigt ze ons uit een paar 'basisbegrippen te beschouwen waarop het hele gedachtestelsel berust en die dit doordringen' (1:43) en die de grondslag vormen van de heilige wetenschap van de oudheid en de religieuze en filosofische scholen van de wereld. Samengevat tot de kern luiden deze:

1) Dat er een eeuwig, alomtegenwoordig, onveranderlijk beginsel is dat niet kan worden omschreven omdat het 'buiten het gebied en het bereik van het denken' ligt, en toch: alle leven emaneert of vloeit voort uit Het. Theosofie heeft geen naam voor dit beginsel, en noemt het daarom: DAT – het oneindige, het ongeschapene, de wortelloze wortel, de oorzaak zonder oorzaak. Deze uitdrukkingen zijn maar een poging om het onbeschrijflijke te beschrijven, de oneindigheid van oneindigheden, de grenzeloze essentie van goddelijkheid die we niet kunnen omschrijven. Kortom, ze gaat uit van die schitterende oorspronkelijke essentie die *Genesis* de duisternis op het aangezicht van de afgrond noemt – die duisternis die tot licht werd gestimuleerd toen de

'elohīm ademden op de wateren van de ruimte.

2) Dat heelallen evenals 'zich manifesterende sterren' verschijnen en verdwijnen in een wisseling van eb en vloed, een ritmisch kloppen van geest en stof, waarbij iedere levensvonk in de kosmos, van sterren tot atomen, hetzelfde cyclische patroon volgen. Er is een voortdurende geboorte en dood, verschijnen en verdwijnen, van deze 'vonken van de eeuwigheid' omdat het ritme van het leven steeds nieuwe levensvormen voortbrengt voor werelden die terugkeren: melkwegstelsels en zonnen, mensen, dieren, planten, en mineralen. Alle wezens en dingen hebben hun cyclussen van geboorte en dood, want geboorte en dood zijn poorten van het leven.

3) Dat alle zielen, die in hun hart dezelfde essentie hebben als de 'universele overziel', de volledige cyclus van belichamingen in de stoffelijke werelden moeten doormaken om door eigen inspanningen hun goddelijke potentiële vermogens actief tot uitdrukking te brengen.

Waarom manifesteert het goddelijke zich zo vaak en in zoveel verschillende vormen? Ieder goddelijk zaad, iedere vonk van God, iedere levenseenheid, moet de grote cyclus van ervaring doormaken, van de meest spirituele gebieden tot de meest materiële, om uit de eerste hand kennis op te doen over iedere bestaanstoestand. De godsvonk moet leren door iedere vorm te worden, dat wil zeggen, door zich in deze te belichamen terwijl hij zijn weg vervolgt langs de boog van de stof.

Hier is een visie om het hart te verheffen: als we *voelen* dat ieder mens een noodzakelijk deel van de kosmische bestemming is, geven we waardigheid aan onze inspanningen, aan de drang om ons te ontwikkelen. De

reden voor deze grootse 'cyclus van noodzakelijkheid' is tweeledig: hoewel we beginnen als niet-zelfbewuste godsvonken, zullen we tegen de tijd dat we alles hebben ervaren wat er in iedere levensvorm te leren is, niet alleen zijn ontwaakt tot een vollediger bewustzijn van de menigten atomaire levens die dienen als onze lichamen op de verschillende gebieden, maar we zullen zelf goden zijn geworden.

Wanneer we begrijpen hoe nauw deze drie grondstellingen met onszelf samenhangen, gaan we inzien hoe alle andere leringen daaruit voortvloeien; ze zijn sleutels voor een ruimer begrip van wederbelichaming, cyclussen, karma, wat er na de dood gebeurt, de oorzaak en het opheffen van het lijden, de aard van de mens en de kosmos, de wisselwerking tussen involutie en evolutie, en nog meer – terwijl de ontwakende ziel al die tijd doorgaat met haar eeuwige zoektocht.

De theosofische filosofie is zo uitgestrekt als de oceaan: 'onpeilbaar op zijn diepste gedeelten, biedt hij aan de grootste denkers een breed terrein van studie, terwijl hij aan zijn kusten toch ondiep genoeg is om het begripsvermogen van een kind niet te boven te gaan.'* Hoewel de waarheden ervan diep ingaan op de ingewikkelde kosmologische verbanden, loopt er een schitterende eenvoud door het geheel: *eenheid* is de gouden sleutel. Wij *zijn* onze broeders, ongeacht ons ras, onze opleiding of onze maatschappelijke of religieuze achtergrond. En deze verwantschap beperkt zich niet tot het mensenrijk: ze omvat ieder atomair leven dat evenals wij evolueert – alles

---

*W.Q. Judge, *De Oceaan van Theosofie*, blz. 1.

binnen het netwerk van hiërarchieën waaruit dit kloppende organisme dat we ons heelal noemen bestaat. Ongetwijfeld is onze grote fout geweest om onszelf te beschouwen als afzonderlijke deeltjes die doelloos rondzwerven in een vijandig heelal, in plaats van als godsvonken die zijn ontsprongen aan het centrale vuur van goddelijkheid – innerlijk in essentie evenzeer één als de vlam van een kaars één is met de stellaire vuren in de kern van onze zon.

De mahāyāna-boeddhist uit de oudheid, met zijn voorliefde voor beeldspraak, zei het misschien het beste: in de hemel van Indra is een netwerk van parels die zo zijn gerangschikt dat wanneer je naar één parel kijkt, je daarin alle andere parels ziet weerspiegeld; evenzo is alles in de wereld verbonden met en betrokken bij ieder ander ding, en '*is* in feite al het andere'.* Hoe komt het dat wij mensen, zogenaamd het verst gevorderd van de aardbewoners, dit prachtige feit zo lang hebben genegeerd, vooral als er sinds het verste verleden tot in deze tijd nauwelijks een ras of volk of stam is geweest dat de kennis daarvan niet heeft gekoesterd?

Natuurlijk is het aannemen van het beginsel van universele broederschap relatief gemakkelijk vergeleken met het *in de praktijk brengen* ervan. Wij hebben allemaal soms moeite om in harmonie met onszelf te leven, laat staan met anderen. Misschien zou een eerste stap kunnen zijn om onszelf te accepteren, om vriendschap te sluiten met onze hele natuur, en te erkennen dat wanneer we dat doen, we onze lagere neigingen accepteren en ook onze

---

*Vgl. 'Avataṃsaka-sūtra', *Japanese Buddhism*, blz. 109-110.

hogere potentiële vermogens. Door dit accepteren gaan we automatisch ook anderen accepteren, hun zwakheden en ook hun grootsheid. Dit is broederschap in actie, want het verdrijft die subtiele blokkades die ons ervan weerhouden te voelen dat we allen eenheden zijn die behoren tot één menselijke levensgolf.

Het thema van ons één-zijn met de natuur heeft de manier van denken en leven in deze tijd al ingrijpend veranderd. We gaan onszelf weer zien als deelnemers aan een ecosysteem van kosmische omvang. We beginnen te ontdekken dat wij, de waarnemers, niet alleen het voorwerp dat we waarnemen meetbaar beïnvloeden, maar ook alle andere evoluerende entiteiten. Het is het beste als we beseffen, hoewel nog onvoldoende, dat we *één* mensheid zijn, en dat wat u of ik doen om een ander te helpen van nut is voor iedereen, en weerklank vindt als een akkoord in de zich ontwikkelende symfonie die we samen componeren. Hoewel de last van onze onmenselijke daden inderdaad zwaar is, zal het heelal zich verheugen over het minste teken van mededogen in de ziel van zelfs één enkel mens.

2

Evolutie

Wie is de mens? Een god in wording of een biologische afwijking, een toevallig voortbrengsel van leven in een kosmos die overigens geen intelligente, bewuste wezens kent? Wat eigenaardig dat we onze afkomst zouden zijn vergeten terwijl we zijn voortgekomen uit het zaad van goddelijkheid, en ieder van onze zielen is toegekend aan haar 'geboortester', zoals Plato ons vertelt in zijn *Timaeus* (§§41-2); en terwijl er geen enkel atoom in de onmetelijkheden van de ruimte is dat niet een bewustzijnspunt is, bezield met leven en met de wil om te groeien. Zijn we vergeten dat we goden zijn die op dit moment in menselijke tempels wonen; dat ons lot is verbonden met dat van ieder ander mens; dat we in feite samen deelnemers zijn aan een kosmisch proces van ontvouwing dat ons evenzeer bindt aan de atomen van ons lichaam als aan de banen van de sterren en dus aan het hart van de oneindigheid? Zoals G. de Purucker schreef:

> Het leven is eeuwig, heeft begin noch einde, en een heelal verschilt in essentie in geen enkel opzicht van een mens. . . . Denk na over de sterren en de planeten; elk van hen is een levensatoom* in het kosmische lichaam;

*Het monadische leven of de goddelijke vonk die ieder atoom in de kosmos bezielt.

> elk van hen is de gestructureerde woonplaats van een menigte kleinere levensatomen, die de schitterende lichamen opbouwen die we zien. Bovendien was iedere stralende zon die als een juweel aan de hemel schittert eens een mens, of een wezen gelijkwaardig aan de mens, tot op zekere hoogte in het bezit van zelfbewustzijn, intellectuele kracht, een geweten en geestelijke visie, en ook een lichaam. En de planeten en de myriaden entiteiten op de planeten die om zo'n kosmische god cirkelen, elk zo'n ster of zon, zijn nu dezelfde entiteiten die in lang vervlogen kosmische manvantara's [cyclussen van manifestatie] de levensatomen van die entiteit waren. – *Bron van het Occultisme,* blz. 122

Er is dus een nauwe en sterk gesmede band op alle niveaus tussen melkwegstelsels en mensen: als volgens de astrofysici de scheikundige atomen van onze fysieke constitutie worden gevormd in het binnenste van de sterren, kunnen de levensatomen van ons denken en onze geest dan verwant zijn aan die van de goden die sterren als lichamen gebruiken? Uit de duisternis van de chaos en de leegte kwam het firmament van sterren, zon, maan en planeten tevoorschijn – en ook de mens, waarbij zijn lichaam werd gevormd uit het stof van de sterren, zijn geest geboren uit de godheden die hem het leven schonken. Waarnaar verwees de kabbala anders toen daarin degenen die na de goddelijke dynastieën kwamen werden beschreven als 'neerschietend als vallende sterren' om zichzelf te hullen 'in de schaduwen' en een begin te maken met onze huidige aarde en haar mensheden.*

Toen het heelal ontstond, was het mensenrijk maar

---

*Vgl. *De Geheime Leer* 2:553.

een van een aantal families van monaden (Gr. *monas*, één, enkelvoudig), individuele atomen van licht of vonken van goddelijkheid, die de gebieden van de stof binnengingen met een verheven doel. We blijven gedurende het hele manvantara of de wereldcyclus bestaan – niet ons lichaam, niet ons denken, maar in de monadische kern van ons wezen dat het stempel van onze unieke essentie draagt. Het is deze monadische essentie die de cyclussen van geboren worden en sterven omspant, en die ons reïncarnerende ego ertoe aanzet om keer op keer te incarneren om steeds meer van zijn intrinsieke kwaliteit naar buiten te brengen. Met andere woorden, omdat onze goddelijke monade ervaring uit de eerste hand moet opdoen, verbreedt en verdiept ze periodiek haar gewaarwordingen door iedere levensvorm van etherische en materiële substantie die ze op haar evolutieweg ontmoet, te bezielen; de levensatomen van de vele aspecten van de constitutie die ze zal gebruiken als middel om ervaring op te doen, wekt ze intussen tot een steeds vollediger bewustzijn.

Als monaden hebben we ons dus al door vele verschillende stadia van het leven ontwikkeld, en namen eeuwen geleden vormen aan in het mineralenrijk. Toen we de ervaringen van het mineralenrijk hadden uitgeput, belichaamden we ons als planten, in een verscheidenheid van bomen en bloemen en, toen we ons niet langer adequaat konden uitdrukken in het plantenrijk, werden onze monaden leven na leven in het dierenrijk geboren, in allerlei soorten dierenlichamen. Tenslotte was de goddelijke essentie in ons gereed om de verantwoordelijkheid van het menszijn op zich te nemen, en te *weten* dat we

denkende wezens zijn. Aangestoken door de vlam van het denken, gingen we eropuit als werkelijke mensen, gedeeltelijk verlicht, en gedeeltelijk verblind door materiële begeerte.

In het begin droegen we 'gewaden van licht', zoals de kabbala het omschrijft; maar naarmate we langs de boog van de stof afdaalden, namen we steeds grovere 'rokken van vellen' aan tot we onze bron van licht bijna volledig verduisterden. We werden als het ware bannelingen uit ons goddelijk thuis, en waren vergeten wie we waren en wat ons doel was. We werden zo meegesleept door uiterlijke dingen (en worden dat nog) dat we onszelf en onze verwachtingen en dromen hadden geïdentificeerd met uiterlijke zaken in plaats van met het innerlijke leven.

Volgens het *Mahābhārata,* het grote epos uit India, zijn we juist het punt halverwege het leven van Brahmā gepasseerd of, zoals de theosofische leringen het omschrijven, het laagste punt van de evolutieboog, en zijn we begonnen naar de geest op te klimmen. Dit betekent dat we als een levensstroom van ego's het nadir zijn gepasseerd en, hoe langzaam onze vooruitgang misschien ook lijkt, aan het proces zijn begonnen van het afwerpen van onze lagen van verblinding, van stof.

Terwijl we neerdaalden langs de evolutieboog ('neer' en 'op' worden gebruikt bij gebrek aan betere woorden), hebben we noodzakelijkerwijs meer en meer materiële atomen aangetrokken om lichamen op te bouwen die geschikt zijn voor de steeds stoffelijker werelden waarin we zouden leven. We zien dit op kleine schaal gebeuren in ieder mensenleven. Een toekomstig kind trekt instinctief atomen van leven, van energie, aan om zijn lichaam

op te bouwen. Naarmate zijn denkvermogen zich begint te ontwikkelen, grijpt het gretig naar alles wat vóór hem ligt – niet zelfzuchtig, maar omdat het de levensatomen moet verzamelen die het nodig heeft om te groeien. De drang om zich dingen toe te eigenen gaat door tot het lichaam volwassen is – hoewel de neiging vaak langer voortduurt dan zou moeten. Als dat gebeurt, kan de groeistroom mentaal en psychisch egocentrisch en zelfzuchtig worden. Naarmate de cyclussen worden doorlopen, zal de tijd aanbreken dat de leden van de menselijke familie, samen met de aarde en haar rijken, hun fysieke lichamen zullen hebben afgeworpen, en opnieuw gehuld gaan in de gewaden van licht waarin ze oorspronkelijk waren gekleed.

Er is maar één patroon in de natuur, één doel waar zij zich op richt: het bezielen van de stof door de vlam van de geest. Zolang de nadruk ligt op het voortbrengen van stoffelijke voertuigen, is geest recessief, op de achtergrond. Zodra het werk van het bouwen van de voertuigen voltooid is, neemt de explosieve energie van de geest de leiding, en wordt zijn stralende kracht versterkt. We zijn allen radioactief: atomen, rotsen, mensen en sterren. Wanneer een supernova zijn stofdeeltjes uitstoot, vindt er een explosieve uitbarsting van licht plaats tot ver in de ruimte; evenzo werpen wij iedere keer dat we het ijzer van onze natuur omzetten in de heldere essentie van geest, wijd en zijd stralen uit op de gedachtewereld. Het is misschien slechts een zwak schijnsel, dat door onszelf niet wordt gezien, maar licht is licht, en waar het ook schijnt wordt de duisternis verlicht. Wanneer we tenslotte de top van de evolutieboog bereiken, zullen we van binnenuit

ons volledige potentieel hebben ontwikkeld. We zullen als goden zijn die op aarde wandelen, en alles hebben geleerd wat deze planeet ons kan leren. Het einde van onze ervaring op aarde zal zijn bereikt, en we zullen een lange rustperiode ingaan.

Maar niet voor altijd – er is een continue eb en vloed, einde en begin, de dood van oude werelden en oude ervaringen en het geboren laten worden van nieuwe werelden, nieuwe ervaringen. Naarmate de cyclussen voortgaan, zal onze menselijke levensgolf of familie van monaden belichaming zoeken op andere planeten of in andere sferen tot we alles hebben geleerd wat er is te leren in ons zonnestelsel. In de verre toekomst zullen wij mensen zonnen zijn geworden, ieder met zijn eigen familie van wezens, terwijl onze huidige zon misschien de tempel zal zijn van een nog verhevener zonnewezen. In feite beïnvloeden we 'voortdurend de bestemming van de zonnen en planeten van de toekomst', en wanneer we op onze beurt zonnen zijn geworden, 'zijn de nevelvlekken en de zonnen die ons dan omringen de geëvolueerde entiteiten die nu onze medemensen zijn. Daarom zullen de karmische betrekkingen die we nu met elkaar op aarde . . . hebben, zeer zeker zowel hun als onze eigen bestemming beïnvloeden.'* Een ontzagwekkend ineengrijpen van karmische schakels tussen alle families van monaden – van atomaire tot stellaire en nog verder!

De implicaties zijn vergaand: zoals wij mensen na een langdurige omgang met dieren, planten, en mineralen nauw betrokken zijn bij hun levenscyclussen (geen onver-

---

*G. de Purucker, *Bron van het Occultisme,* blz. 122-3.

deelde zegen, zo achteloos hebben we onze jongere broeders uitgebuit), evenzo hebben de goden, omdat ze tijdens de periode van opbouw onder ons hebben geleefd en gewerkt, voor altijd een band met ons, en hun invloed en lot zijn onherroepelijk verbonden met die van ons. Wederzijdse verantwoordelijkheid en zorg schijnen een overheersend motief te zijn in de werkwijze van de natuur.

Zo'n perspectief biedt een heel andere kijk op de mens en zijn oorsprong dan die van de creationisten, die vasthouden aan een letterlijke interpretatie van *Genesis*, en ook dan die van de evolutionisten waarvan de meerderheid *homo sapiens* beschouwt als een wezen dat is ontwikkeld uit aap- en mensaapsoorten. Zoals zo vaak het geval is schijnt de waarheid ergens in het midden te liggen. Evenals de meeste religies stemt theosofie in met het idee dat de mens en alle natuurrijken 'naar het beeld van het goddelijke' zijn gevormd – een vonkje godheid is de bron en oorsprong van iedere levensvorm. Theosofie erkent bovendien de aanwezigheid van een geordende evolutionaire vooruitgang, van het kleinere naar het grotere – niet door toeval, maar gedreven door tussenkomst van intelligente, bewuste krachten.

Charles Darwin was een man met opmerkelijke talenten en een diep religieus gevoel, toch was hij wat betreft zijn speculatieve theorieën, vooral die over de oorsprong van de mens, verbazend onwetenschappelijk bij het presenteren van zijn stelling dat de menselijke zoogdieren op de ladder van de soorten *na* de apen en mensapen kwamen.* De stamboom van protozoa tot mens laat, wan-

---

**The Descent of Man*, blz. 155.

neer men die onbevooroordeeld bestudeert, op de schaal van wezens talrijke hiaten zien – te veel 'ontbrekende schakels'. Er is geen hard bewijs in de vorm van fossielen om te beweren dat er een rechtstreekse 'afstammingslijn' van de amoebe via de apen tot de mensapen en de homo sapiens bestaat.*

Men blijft diepgaande vragen stellen. De toegenomen intensiteit van het debat dwingt 'een groeiend aantal specialisten op het gebied van de evolutie om terug te gaan naar af: naar de fundamentele patronen en vormen van de natuur'.† Ze beginnen weer van voren af aan, kome wat komen gaat, opdat ze onthullen wat is en ontmaskeren wat niet is. Het is niet ons doel hier verslag te doen van de verschillende nieuwe evolutiehypothesen of interpretaties van de fossiele vondsten die op dit moment worden onderzocht. Laat het voldoende zijn om te wijzen op een provocerende uitspraak van wijlen de Finse paleontoloog Björn Kurtén:

> De mens stamt niet af van de mensapen. Het zou beter zijn te zeggen dat mensapen en apen afstammen van vroege voorouders van de mens. Het onderscheid is wezenlijk: op het punt van de kenmerken die werden onderzocht is de mens primitief, en mensapen en apen zijn gespecialiseerd. – *Not From the Apes*, blz. vii

Deze uitspraak is tot op zekere hoogte in overeen-

---

*Vgl. Francis Hitching, *The Neck of the Giraffe: Where Darwin Went Wrong,* hfst. 8, 'Monkey business', blz. 199-224; ook Eldredge en Tattersall, *The Myths of Human Evolution*, blz. 45-6.

†Hitching, blz. 221.

stemming met het theosofische model, hoewel wat HPB en De Purucker hebben uiteengezet heel wat verder gaat. Zij beweren dat de apen en mensapen afstammen van de mens als gevolg van een reeks vermengingen, dat wil zeggen, het paren van mensen met dieren; en dat dit gebeurde tijdens de vroege stadia van ervaring van de mensheid als ras, vóór de scheidslijn tussen mensen en dierlijke soorten scherp was getrokken.

In *Mens en Evolutie*, een kritiek op de evolutietheorieën die de wetenschappers na Darwin in de periode 1930-40 hadden verkondigd, gaf De Purucker een analyse van het biologische en anatomische bewijsmateriaal en liet zien dat de fysieke vorm van de mens ongetwijfeld veel primitiever is dan die van de apen of andere primaten. Omdat wetenschappers nooit hebben gevonden dat een anatomisch kenmerk teruggaat, maar zich altijd vooruit ontwikkelt, zijn de meest primitieve kenmerken vanzelfsprekend de oudste; en omdat de lichamen van apen en mensapen anatomisch gezien op sommige punten significant meer gespecialiseerd of ontwikkeld zijn dan het lichaam van de mens, moeten ze *na* de mens zijn gekomen.

In plaats van te zoeken naar fossiele schakels, kwam De Purucker met de gedachte dat de werkelijke ontbrekende schakel in de wetenschappelijke theorie die van het *bewustzijn* is, het dynamische element achter de evolutie van vormen, van mensen of andere levende wezens; en stelde bovendien dat de mens de oorsprong was, de ouder en bron van alle soorten lager dan hijzelf. Kortom, hij herleidt de mens op een of ander prototype of op een oorspronkelijke ouder die leefde toen de menselijke soort

een halfetherische of astrale vorm had, waaruit in de loop van de eeuwen vele cellen werden afgeworpen. Deze afgeworpen cellen ontwikkelden zich later volgens hun individuele lijnen om de lagere soorten te vormen.

Het is ironisch dat sinds de publicatie van *The Descent of Man* de meeste wetenschappers en ook het brede publiek de hypothesen van Darwin als *feiten* hebben opgevat, in plaats van ze te beschouwen, zoals hij had gehoopt, als *theorieën* die moeten worden getoetst en bewezen of verworpen in het licht van verder onderzoek. Het resultaat was dat de materialistische opvatting van het leven werd versterkt, waarmee ons een slechte dienst werd bewezen, vooral door het denkbeeld dat we slechts geëvolueerde apen zijn. De creationisten maken hiertegen terecht bezwaar, maar door hun dogmatische houding is hun visie van de mens evenzeer beperkt. We moeten ons een beeld vormen zoals we werkelijk zijn – godheden die vele eonen lang allerlei lichamen hebben bezield. Ongetwijfeld gebruikten wij – als monaden – in vroegere belichamingen een visvorm, een reptielvorm, en een vogelvorm voordat we ons in de vorm van een zoogdier belichaamden. En als we al een aapachtige vorm hebben aangenomen in een vroegere ronde van ervaringen, dan betekent dit niet dat we van de apen *in deze huidige cyclus* afstammen. Het onderscheid, hoewel subtiel, is belangrijk genoeg om de aandacht erop te vestigen.

Sommige antropologen en paleontologen hebben, in een poging om de vele uitzonderingen op de huidige theorieën van de evolutionisten te verklaren, gesuggereerd dat er waarschijnlijk intelligente krachten achter de evolutie van alle soorten zitten. Ze redeneren dat er een

of andere richtinggevende invloed moet zijn die de ingewikkelde en goed georganiseerde lagere vormen van leven beschermt en leidt. Maar zelfs dan hebben ze geen verklaring voor de plotselinge opvallende veranderingen die zijn opgetreden in de menselijke soort. Welke mysterieuze factor, zo vragen ze, heeft de buitengewone bewustzijnssprong veroorzaakt van een dier naar een scheppende, kunstzinnige en oorspronkelijke denker? Wat was er gebeurd?

3

Het doen ontwaken van het denkvermogen

Een gebeurtenis van immens belang die miljoenen jaren geleden heeft plaatsgevonden wordt door tradities overal in de wereld beschreven: het opwekken van het denkvermogen in de mensheid die nog in een kinderlijke staat verkeerde. Terwijl we tevoren als een ras dromerig en zonder doel waren, werden we nu vervuld van de kracht van zelfbewust denken, van keuze, en de wil om te evolueren. Legenden en mythen, heilige geschriften en tempels bewaren het verslag van deze wonderbaarlijke overgang van verstandeloosheid naar zelfbewustzijn, van de onschuld van de Hof van Eden naar kennis en verantwoordelijkheid – alles ten gevolge van de tussenkomst van gevorderde wezens vanuit hogere gebieden die in ons 'een actief denkvermogen tot stand brachten . . . en een nieuwe beheersing over het denken.'*

In de *Purāṇa's* van India, bijvoorbeeld, en ook in de *Bhagavad-Gītā* en andere delen van het *Mahābhārata*, staan een aantal verwijzingen naar onze goddelijke voor-

---

**Prometheus Bound*, Aeschylus, Eng. vert. Gilbert Murray, verzen 445-6.

ouders die afstammen van zeven of tien 'uit het denken geboren zonen van Brahmā'. Ze hebben verschillende namen, maar zijn allen uit het denken geboren, *mānasa*, 'denkend' (van *manas*, 'denkvermogen', afgeleid van de Sanskrietwortel *man*, 'denken, overwegen'). Soms worden ze *mānasaputra's* genoemd, 'zonen van het denkvermogen'; vaker *agnishvātta's,* zij die *agni*, 'vuur', hebben leren kennen; ook *barhishads*, zij die voor meditatieve of ceremoniële doeleinden op *kuśa* gras zitten; of er wordt eenvoudig naar hen verwezen als de *pitri's,* 'vaderen' – termen die de overlevering instandhouden dat de solaire en lunaire vaderen, voorouders, het denken en het vermogen om te kiezen schonken aan de vroege mensheid zodat wij mensen onze verdere evolutie met bewuste intentie zouden kunnen voortzetten.

Het ontwaken van het denken in een hele mensheid zou niet door één enkele heroïsche daad tot stand kunnen zijn gebracht; het moet honderdduizenden zo niet miljoenen jaren hebben gekost om dat te bereiken. En de mensen uit die periode van vóór de dageraad waren ongetwijfeld even verschillend als wij dat in deze tijd zijn; de meest verlichte waren waarschijnlijk gering in aantal, de grote meerderheid van de mensheid had een gemiddeld niveau bereikt, terwijl bij sommigen de drijfveer ontbrak om hun latente vermogens actief te maken. De komst van de lichtbrengers was inderdaad een daad van mededogen, en toch was ze ook voorbestemd door karmische banden met de mensheid uit voorafgaande wereldcyclussen.

Het is begrijpelijk dat er door het beschikbaar komen van dit nieuwe vermogen bij een mensheid die nog niet getraind was in het toepassen van kennis, gidsen en men-

tors nodig waren om de weg te wijzen. Legenden en overleveringen van vele volkeren vertellen dat hogere wezens hier verbleven om zowel de aspiratie als het intellect te onderwijzen, te inspireren, en aan te moedigen. Ze brachten praktische vaardigheden: navigatie, kennis van de sterren, metallurgie, landbouw en veeteelt, kruidengeneeskunde, kaarden en spinnen, en hygiëne; en ook liefde voor schoonheid en kunst. Belangrijker dan al deze was dat ze op het geheugen van de ziel van die eerste mensen een diepe afdruk maakten van bepaalde fundamentele waarheden over onszelf en over de kosmos, om als een innerlijke talisman te dienen tijdens de daaropvolgende cyclussen.

In het westen hebben dichters en filosofen eeuwenlang uitgeweid over de legenden rond Prometheus die door de Griekse dichter Hesiodus (8ste eeuw v.Chr.) zijn vastgelegd op basis van heel oude bronnen. Onder anderen Aeschylus, Plato, Vergilius, Ovidius, en in meer recente tijden Milton, Shelley, en anderen hebben verschillende aspecten van het verhaal vereeuwigd. In zijn Dialogen verwijst Plato vaak naar een achterliggende wijsheid van de mythen die hij vertelt, en in zijn *Protagoras* (§320 e.v.) vertelt hij over de confrontatie van Epimetheus (hij die achteraf denkt) met zijn oudere broer Prometheus (hij die vooraf denkt). Toen voor 'sterfelijke wezens' het cyclische moment was gekomen om te worden gevormd, schiepen de goden hen 'in het binnenste van de aarde' uit de elementen aarde en vuur, maar voordat ze hen naar het daglicht brachten gaven ze Epimetheus en Prometheus de opdracht om aan ieder de bij hem passende eigenschappen toe te wijzen. Epimetheus bood aan

om het grootste deel van het werk te doen, en liet het inspecteren en goedkeuren over aan Prometheus.

Alles ging goed toen de dieren van de bij hen passende eigenschappen werden voorzien; maar helaas, Epimetheus ontdekte dat hij alles had opgebruikt, 'en toen hij bij de mens kwam, die nog moest worden toegerust, stond hij voor een groot probleem'. Prometheus had maar één uitweg, en dat was om heimelijk uit de gemeenschappelijke werkplaats van Athena, godin van de kunst, en van Hephaestus, god van het vuur en de vaardigheden, dat te verkrijgen wat nodig was om de mens toe te rusten 'om op zijn beurt in het daglicht te treden'. Snel ging Prometheus naar de smederij van de goden waar het eeuwigdurende vuur van het denkvermogen brandde. Hij stal een gloeiend stuk hout uit de heilige haard, en daalde weer af naar de aarde en deed het latente denkvermogen van de mens ontwaken met het vuur van de hemel. De mens als denker was geboren: in plaats van over mindere kwaliteiten te beschikken dan de dieren die Epimetheus zo goed had toegerust, was de mens nu een potentiële god, bewust van zijn macht, maar met het innerlijke besef dat hij vanaf dat moment zou moeten kiezen tussen goed en kwaad, en de gave moest *waarmaken* die Prometheus hem had gebracht.

Aanvankelijk leefde de jeugdige mensheid (wijzelf) in vrede, maar na verloop van tijd gingen velen van ons ons denkvermogen voor zelfzuchtige doeleinden gebruiken en raakten verzeild 'in een proces van vernietiging'. Zeus, die onze benarde toestand opmerkte, riep Hermes en droeg hem op snel naar de aarde te gaan en iedere man en vrouw te doordringen van 'eerbied en rechtvaardig-

heid', zodat allen, en niet uitsluitend een paar bevoorrechten, zouden deelhebben aan de deugden. Kortom, wij mensen, hoe ongelijk we ook zijn wat betreft talenten of kansen, zijn wat ons goddelijke potentieel betreft gelijk.

In mythische vorm brengt Plato de schitterende waarheid dat Zeus in de mens niet alleen het zaad van onsterfelijkheid heeft gezaaid (zie wederom *Timaeus* §41), maar ook dat op het aangewezen uur een vonk van het vuur van het denkvermogen van de goden dat zaad deed opbloeien tot een zelfbewust besef van zijn goddelijkheid – en dit is het werk van Prometheus die door zijn moed en zijn offer voor het welzijn van de mensheid een van de edelste helden is.

Het derde hoofdstuk van *Genesis* vertelt, als we het goed begrijpen, hetzelfde verhaal, waarbij God Adam en Eva waarschuwt niet te eten van de vruchten van de boom van kennis van goed en kwaad, want anders zouden ze sterven. Maar de slang verzekert Eva dat ze 'beslist niet zullen sterven', want God – of beter gezegd goden, *'elohīm*, meervoud – weet (weten) dat zodra ze werkelijk ervan eten, hun 'ogen zullen worden geopend, en [zij] zullen zijn als de goden, en goed en kwaad kennen'. Ze aten toch, en ze 'stierven' inderdaad – als een ras van onschuldige kinderen zonder denkvermogen – en werden werkelijk menselijk, werden *als goden, die goed en kwaad kennen*. En hier staan we dan, goden in onze diepste kern, hoewel we ons hiervan grotendeels onbewust zijn omdat de herinnering van deze belangrijke waarheid is vervaagd.

In de Stanza's van Dzyan in *De Geheime Leer* vinden we hetzelfde verhaal als volgt verwoord:

> De grote chohans riepen de heren van de maan, met de luchtlichamen. 'Breng mensen voort, mensen van uw aard. Geef hun hun vormen van binnen. Zij [moeder aarde] zal hen van buiten bekleden. Mannen-vrouwen zullen ze zijn. Ook heren van de vlam . . .'
>
> Zij gingen, elk naar het hem aangewezen land: zeven van hen, elk naar zijn deel. De heren van de vlam blijven achter. Zij wilden niet gaan, zij wilden niet scheppen. – 2:17

Zo gebeurde het dat zeven keer zeven wezens werden gevormd, schaduwachtig, en ieder naar zijn eigen soort. En toch moesten de wezens met denkvermogen nog worden geboren. Ieder van de vaderen verschafte wat hij had, de geest van de aarde deed dat ook. Het was niet genoeg: 'De adem heeft een denkvermogen nodig om het heelal te omvatten; 'Wij kunnen dat niet geven', zeiden de vaderen. 'Dat heb ik nooit gehad', zei de geest van de aarde.' De vroege mensheid bleef een 'leeg verstandeloos' wezen.

'Hoe handelden de mānasa, de zonen van wijsheid?' Ze verwierpen de eerste vormen als ongeschikt; maar toen het derde wortelras werd voortgebracht, 'de sterken met beenderen', zeiden ze, 'Wij kunnen kiezen, wij hebben wijsheid.' Sommigen gingen de schaduwachtige (astrale) vormen binnen; anderen 'projecteerden de vonk; weer anderen 'stelden uit tot het vierde' wortelras. Degenen bij wie de vonk van het denkvermogen volledig was binnengegaan werden verlicht, wijzen, de leiders en gidsen van de gemiddelde mensheid in wie de vonk maar gedeeltelijk was geprojecteerd. Zij in wie de vonk niet was geprojecteerd, of te zwak brandde, waren onverant-

woordelijk; zij hadden gemeenschap met dieren en brachten monsters voort. De zonen van wijsheid hadden berouw: 'Dit is karma', zeiden ze, omdat ze hadden geweigerd te scheppen. 'Laten wij in de andere wonen. Laten wij hun iets beters leren, opdat er niet iets ergers gebeurt. Dat deden zij. . . . Toen werden alle mensen met manas [denkvermogen] begiftigd.'

Zo bracht het derde wortelras het vierde voort, van wie de bewoners 'vervuld werden van trots'. Naarmate de cyclus van evolutie snel naar zijn laagste punt ging op de boog van neergang in de stof, werden de verleidingen talrijker. Er is opgetekend dat een vreselijke strijd plaatsvond tussen de zonen van licht en de zonen van duisternis. 'De eerste grote wateren kwamen. Zij verzwolgen de zeven grote eilanden.' De zonen van licht werden geboren onder het binnenkomende vijfde – ons eigen – wortelras om daaraan de nodige geestelijke impuls te geven, en ze 'leerden en onderrichtten het'.*

Het ontsteken van onze intellectuele vermogens was een climactisch moment in de menselijke evolutie. Ons bewustzijn van alle dingen werd hierdoor verscherpt: we werden ons bewust wie en wat we waren – zelfbewust. Kennis gaf ons macht: macht om te kiezen, te denken, en te handelen – wijs en minder wijs. Het gaf ons het vermogen om anderen te begrijpen en lief te hebben. Het stimuleerde het verlangen om te evolueren en onze talenten uit te breiden. Daarbij bood het ons de grootste uitdaging van alle: het ontwaken van onze vermogens zowel om goed te doen als om kwaad te doen, wat culmineerde

---

**De Geheime Leer* 2:17-22, Stanza's III-XII.

in een strijd tussen de lichte en de duistere krachten in ons. Wanneer we dit vermenigvuldigen met enkele miljarden menselijke zielen, begrijpen we gemakkelijk waarom er een voortdurend conflict van willen is geweest en nog steeds is.

De mānasaputra's, die de essentie van hun denkvermogen verenigden met het latente denkvermogen van die vroege mensen, bleven gedurende de derde grote raciale cyclus of het derde wortelras bij ons als goddelijke leermeesters. Onvermijdelijk echter kwam er een tijd dat deze hogere wezens zich terugtrokken zodat de jonge mensheid zich op eigen kracht kon ontwikkelen en ontplooien. Ze trokken zich terug uit onze onmiddellijke nabijheid, maar ze trokken nooit hun liefde en beschermende zorg terug, evenmin als een moeder of vader idealiter zal ophouden om van hun kinderen te houden. De wijze ouder leert dat het grootste geschenk dat hij zijn kinderen kan geven zijn vertrouwen in hen is dat ze het op eigen kracht kunnen redden. Dat is wat de mānasaputra's voor ons deden; en wat onze god-essentie voor het menselijke deel van ons blijft doen.

In feite zijn *wij* mānasaputra's, hoewel de hogere gebieden van het denkvermogen in ons nog niet volledig zijn gemanifesteerd. Niettemin blijven de waarheden die de zonen van het denkvermogen in onze zielenherinnering hebben ingeprent een wezenlijk deel van onszelf. We gaan telkens weer naar de aarde om opnieuw bewust in contact te komen met deze ingeboren wijsheidskennis, om opnieuw te ontdekken wie we werkelijk zijn: lotgenoten van sterren en melkwegen en medemensen evenzeer als van onze broeders van het veld, de oceaan en de

lucht – één vloeiend bewustzijn, van onze ouderster tot kristallen en diamanten, en verder tot de kleine levens die de wereld van het atoom bezielen. En ook zijn we de verschillende klassen van elementalen of primaire wezens niet vergeten die de zuiverheid van de elementen aether, vuur, lucht, water en aarde instandhouden.

Het lijkt misschien vreemd om over onszelf te denken als één vloeiend bewustzijn, en toch is dit precies wat we zijn. We zien ons menselijke zelf als een afzonderlijke eenheid terwijl het in feite slechts een cel is, zouden we kunnen zeggen, van het verhevener wezen waarin de mensheid leeft en zijn bewuste evolutionaire ervaring heeft. Afgescheidenheid is een illusie. Er is een onderlinge verbondenheid tussen alle families van de natuur – in de zin dat alle wezens een beetje van zichzelf opofferen voor het welzijn van de natuurrijken boven en beneden hen. Er is een voortdurende wederzijdse bereidheid elkaar te helpen die we vaker intuïtief zouden kunnen waarnemen als we onze éénheid met alles zouden kunnen *voelen*. Naast een constante uitwisseling van levensatomen en van energieën van vele soorten, is er ook een op elkaar ingespeeld raken van karma tussen alle natuurrijken. Ja, we hebben het mineralen-, planten- en dierenrijk in ons, en ook de elementalenrijken, en we hebben ook de godenrijken in ons, omdat we goden zijn in menselijke vorm. We leggen te vaak de nadruk op onze schijnbare afgescheidenheid.

Tegenwoordig is er een verbazingwekkende berg aan bewijsmateriaal dat bewustzijn *één* is en dat hoewel het zich op verschillende manieren manifesteert in steen, plant, dier, en mens, het één vloeiende rivier van leven is.

Experimenten met planten, bijvoorbeeld, wijzen erop dat planten gevoelig zijn voor menselijke gedachten en voor muziek. Als er een onderlinge invloed van trillingen bestaat, zowel positief als negatief, tussen mensen en planten, dan is deze er beslist tussen leden van onze eigen soort. Onze voortdurende uitwisseling van gedachte-energieën, van gedachte-atomen, is niet beperkt tot het mensenrijk of tot onze planeet. Wanneer we nadenken over het levende netwerk van magnetische en zielenkracht tussen onszelf en ieder aspect van het kosmische organisme dat we ons heelal noemen, dan worden we ons enigszins bewust van het gewicht van onze verantwoordelijkheid. Als we alles wat er in onze persoonlijke omstandigheden gebeurt, in onze sociale en maatschappelijke betrekkingen, vanuit dit perspectief zouden kunnen zien, met het oog van ons onsterfelijke zelf, dan zouden we ieder aspect van het leven van de mens transformeren.

4

Reïncarnatie

U en ik, wij zijn op een lange pelgrimstocht om de kosmos te verkennen. We zijn daar eonen geleden aan begonnen, gedreven door de goddelijke vonk in ons, om ervaring op te doen, kennis te verkrijgen over onszelf en over de waarheden van de natuur. Om te groeien, te evolueren, namen we lichamen aan van geleidelijk toenemende stoffelijkheid zodat we uit de eerste hand zouden kunnen leren waar deze hele ervaring op aarde om gaat. Hoewel we het misschien niet volledig beseffen, omdat we vaak onszelf en de omstandigheden waarin we ons bevinden verkeerd opvatten, beginnen wij als een mensheid te ontwaken, en de omhulsels van de stof en van verblinding af te schudden, en een vluchtige blik te werpen achter de sluier van de uiterlijke schijn op de werkelijkheid van de godheid die ons deed ontstaan. En die godheid is zowel ons Zelf als onze Vader in de Hemel.

Reïncarnatie geeft een evenwichtige en meedogende kijk op het geheel van onze levens. Welke andere theorie kan de vergelijking doorstaan met het veredelende denkbeeld dat mensen, in harmonie met alle rijken van de natuur, evoluerende deelnemers zijn aan een tijdloos kosmisch proces – een proces dat een opeenvolging van geboorten en sterfgevallen omvat in en voor iedere

levensvorm? Ze omvat zowel het oneindig grote als het oneindig kleine. Wie zijn wij? Waar zijn we vandaan gekomen, en waarom? En welke soort toekomst kunnen we verwachten, als individuen en als soort? Er is veel verwarring in ons huidige denken, grotendeels omdat we ons hebben vervreemd van onze bron, onze goddelijke essentie. We dienen met zekerheid te weten dat onze wortels dieper gaan dan dit ene leven, en dat een deel van ons voortbestaat na de dood. We moeten de zin proberen te begrijpen van het lijden en van de verschrikkelijke onrechtvaardigheden die kinderen, dieren en miljoenen onschuldige slachtoffers van wrede misdaden en zinloze ongelukken worden aangedaan terwijl daarvoor in dit leven geen aanwijsbare oorzaak schijnt te zijn.

Grondige kennis over deze zaken die ons het meeste zouden moeten bezighouden is tegenwoordig ontstellend schaars, niet omdat die niet beschikbaar is – er bestaat een schat aan leringen en praktische wijsheid in de religies van de wereld, in de vorm van mythen, legenden, tradities van aboriginals, en sprookjes – maar omdat we zijn vergeten hoe we de universele sleutels moeten toepassen die liggen te wachten om op een intelligente manier en met een altruïstisch motief te worden gebruikt.

Het idee van reïncarnatie is natuurlijk heel oud, en de cyclische terugkeer van de menselijke ziel om te leren en het bewustzijn te verruimen werd even algemeen begrepen in de oude heidense wereld als dat dit nog steeds het geval is in een groot deel van het oosten. Een aantal van de eerste kerkvaders, die goed bekend waren met het denken van Plato en Pythagoras, hebben het aanvaard – onder hen was Origenes die schreef over het voorbestaan

van de ziel en over het opnieuw geboren worden in een lichaam overeenkomstig haar verdiensten en vroegere daden; en bovendien dat, wanneer lichamen en stoffelijke zaken in verval raken en verdwijnen, alle geesten uiteindelijk in één geest zullen worden verenigd.

Eeuwenlang heeft men gedacht dat deze en andere leerstellingen van Origenes officieel werden veroordeeld en anathema verklaard door het Vijfde Oecumenische Concilie bijeengeroepen door Keizer Justinianus en gehouden in Constantinopel in 553 n.Chr. Zorgvuldig onderzoek van de verslagen toont echter aan dat noch Origenes noch zijn opvattingen werden besproken op enige sessie van het Concilie. Het was op een buitenconciliaire bijeenkomst die voorafgaande aan het Concilie werd gehouden dat vijftien anathema's werden uitgesproken tegen Origenes en zijn leringen, waarvan de eerste luidt:

> Als iemand het absurde voorbestaan van de zielen verkondigt, en de monsterlijke terugkeer die daaruit volgt: laat hij in de ban worden gedaan.*

Het schijnt voor ons in deze tijd onbegrijpelijk dat een lering die zo algemeen werd geaccepteerd en zo logisch en geestelijk bevredigend is als reïncarnatie aan de openbare bekendheid zou zijn onttrokken en bijna 1500 jaar door de kerk zou zijn geheimgehouden. Men moet zich haast wel afvragen hoe de geschiedenis van het westen zou zijn geweest als het denkbeeld reïncarnatie in de christelijke

---

**Reincarnation: The Phoenix Fire Mystery*, samengesteld en gered. door Joseph Head en Sylvia Cranston, blz. 159 e.v.

boodschap een bezielend element was gebleven. Hoewel het een taboe was om van de kansel te preken over de leer van de wedergeboorte van de ziel, kon het onsterfelijke lied van barden en dichters gelukkig niet het zwijgen worden opgelegd, en toen de Renaissance kwam, sloten filosofen zich bij de dichters aan door openlijk te spreken en te schrijven over de aanduidingen van een eerder leven of eerdere levens. Later verleenden de transcendentalisten aan beide kanten van de Atlantische Oceaan op krachtige wijze hun steun aan dit innerlijk hervormende idee, deze leer van hoop en troost.

Tegen de achtergrond van kosmische cyclussen, de geboorte en dood van sterren, en de jaarlijkse vernieuwing van de aarde en al haar rijken, ziet men dat reïncarnatie de menselijke vorm is van het universele proces van de Godheid om zich in aardse sferen te manifesteren – het vleesgeworden Woord uit de christelijke traditie – de logos die keer op keer probeert zich te belichamen in ontelbare vormen met als doel om de zaad-logos die in de diepste essentie van iedere entiteit woont tot activiteit te brengen. Is dit niet waar het menselijke avontuur allemaal om draait: om dat te *worden* waarvan we diep in ons hart aanvoelen dat we dat werkelijk zijn?

Naarmate hun leven zich ontvouwt hebben velen misschien het gevoel dat er zoveel is dat nog niet is voltooid, zoveel dat tot uitdrukking zou kunnen worden gebracht als er meer tijd zou zijn. Ons lichaam wordt ouder, maar *wij* niet. Wat is het dan vanzelfsprekend dat het evoluerende ego na een rustperiode naar de aarde terugkeert om verder te gaan en nieuwe bladzijden te schrijven in het Boek van het Leven. Alles werkt samen,

kleinere en grotere cyclussen grijpen in elkaar om voor iedere entiteit op haar geschikte tijd en plaats de meest volledige groei mogelijk te maken. Hiervoor verschaft de natuur steeds nieuwe vormen zodat haar myriaden kinderen – ieder een levend wezen, een bewustzijnscentrum, in zijn kern een monade – hun evolutionaire doelen kunnen nastreven.

Binnen de duur van ons leven worden de cellen van ons lichaam vele keren geboren en sterven dan weer, en toch blijven we als geheel fysiek ongeschonden; familie en vrienden herkennen ons ook al wordt ons volledige aantal moleculen, cellen en atomen voortdurend vernieuwd. Het is een wonder: de jaren verstrijken, ons haar wordt grijs, maar we zijn altijd herkenbaar als onszelf. En waarom? Omdat er een substraat van vorm is, een astraal- of modellichaam op basis waarvan het fysieke lichaam wordt gebouwd; en dat astrale model is zelf maar een weerspiegeling van een innerlijk model. U kunt steeds verder naar binnen gaan tot u bij het levenszaad komt, de logos in ieder persoon, het licht van de logos dat 'ieder mens die naar deze wereld komt verlicht'.

Een aantal boeddhistische teksten verwijzen naar *svabhāva,* 'zelfwording': dat wat inherent is in de onzichtbare essentie van een entiteit zal 'zichzelf worden', dat wil zeggen, zal die essentie ontvouwen in overeenstemming met zijn eigen kenmerkende patroon. In *Genesis* beval God ('elohīm) de aarde om gras en kruiden en vruchtbomen voort te brengen, 'waarvan het zaad in zichzelf is', ieder naar zijn soort (1:11-12). Paulus spreekt in zijn eerste brief aan de Corinthiërs (15:38-41) ook over God (*theos*) die aan elk zaad zijn eigen lichaam geeft: 'er is één

glans van de zon', en een andere glans van de maan, en weer een andere van de sterren, 'want de ene ster verschilt van de andere in glans'.

De basisgedachte van svabhāva hangt samen met het begrip *sūtrātman* uit de Vedānta: *sūtra,* 'draad, koord', en *ātman,* 'zelf'. Dit 'draadzelf' of deze stralende essentie verbindt niet alleen alle delen van ons veelzijdige wezen onderling, van het goddelijke tot het fysieke, maar verbindt ons ook met ons hele verleden. Hoeveel levens moeten we wel niet hebben geleefd? Dat weten we niet; maar als we al geloven in de onsterfelijkheid van de geest, dan hebben we een gevoel van een oneindigheid aan ervaring zowel achter als vóór ons. Ieder mens heeft daarom een rijke reserve aan nog niet verbruikte innerlijke kracht (ten goede en ten kwade) die op een of ander moment in dit leven of in toekomstige levens een uitingsmogelijkheid zal zoeken; ons hele karma zou zich niet binnen het korte interval van zeventig of tachtig jaar, of van twintig jaar, tot uitdrukking kunnen brengen.

Ieder moment zijn we de totaliteit van ons verleden en de belofte van de toekomst die zal zijn. Zo'n perspectief geeft een gevoel van continuïteit, de zekerheid dat alles wat we zijn geweest *in essentie* blijft bestaan, gegrift op de geheugentafels van de eeuwigheid, op de zaad-logos van ons wezen, die wacht op de juiste karmische omstandigheden om actief tot uitdrukking te komen.

HPB spreekt over sūtrātman, de 'stralende draad' die onvergankelijk is gedurende de hele wereldcyclus en die alleen in nirvāṇa, de grote rustperiode, verdwijnt of oplost, waarna hij weer '*ongeschonden tevoorschijn komt op de dag waarop de Grote Wet alle dingen tot werkzaamheid*

terugroept'.* Dit biedt een schitterend perspectief. Zoals Jezus tegen de joden in de tempel zei, 'vóór Abraham was, ben ik' (*Joh.* 8:58), evenzo was de mensheid als een levensgolf van monaden daar als essenties, deeltjes van goddelijkheid, van leven, van bewustzijn, in afwachting van het cyclische moment waarop het heelal weer tevoorschijn zou komen in een nieuwe geboorte, een nieuwe bloei. Wanneer het zich manifesteert, doen wij dat ook, talloze zaad-logoi, levenszaden, elk met zijn kenmerkende karakter of svabhāva; en aan het einde van zijn actieve cyclus, wanneer het een nieuwe rustperiode ingaat, doen wij dat ook, want we zijn deel van en één met alles – er is geen scheiding. En toch behoudt iedere vonk van het goddelijke, hoewel opnieuw opgegaan in het niet-zijn wanneer het drama van een levensperiode eindigt, zijn inherente stempel van zelfheid. Dit is *zijn* stempel, en van niemand anders: het hele doel van zijn wezen is om zijn karakteristieke essentie ten volle tot ontwikkeling te brengen.

Hoe houdt dit veelomvattende beeld van wederbelichaming van werelden, van mensen en van alle levensvormen, verband met de wetenschappelijke opvattingen over erfelijkheid? Vanzelfsprekend bestaan er fysieke mechanismen voor de erfelijkheid, maar zou het lichaam kunnen worden gevormd zonder enige verbinding met het deel van ons dat vele keren sterven overleeft? In zijn geschriften gaat G. de Purucker uitgebreid in op het onderwerp reïncarnatie, en benadrukt dat het proces van wedergeboorte lang vóór het moment van de conceptie

---

**De Geheime Leer*, 2:87.

begint. Wanneer iemand de drang voelt om opnieuw op aarde te worden geboren, wordt het reïncarnerende element magnetisch aangetrokken naar de toekomstige vader en moeder, en begint een *laya*-centrum* te vormen of een brandpunt van aantrekking voor zijn vroegere levensatomen, fysieke en andere.

Zodra de conceptie plaatsvindt, leidt het de bouw van zijn lichaam in de schoot van de moeder. De moeder is de beschermer, het kanaal, en degene die voedt, evenals de vader, want beide ouders geven samen bescherming aan het groeiende kind, dat in een heel werkelijke zin verder reikt dan zijn fysieke begrenzing. Omdat de binnenkomende entiteit geleidelijk haar nieuwe fysieke voertuig vormt door het verzamelen van levensatomen die vroeger tot haar behoorden, zal het lichaam onvermijdelijk het stempel dragen van het toekomstige kind. Na verloop van tijd wordt een kind geboren.†

Ons DNA bevat een verslag van ons hele verleden. Het zou niet anders kunnen. Ieder mens heeft fysiek een genetische code die duidelijk van hem is; dit bevestigt de theosofische leer dat ieder van ons zijn eigen karma *is*; en verder dat ons huidige karakter en de omstandigheden in dit leven niet het resultaat zijn van het karma van maar één voorafgaand leven, maar van het karma dat we gedurende talloze kalpa's hebben voortgebracht. We zijn tijdloze vonken van de eeuwigheid, met een plan voor ons lot

---

*Het mystieke punt waar een energie of wezen verdwijnt van het ene gebied om zich op een hoger of lager gebied te manifesteren.

†Raadpleeg *De Esoterische Traditie* en *Bron van het Occultisme* van G. de Purucker.

dat al eonen in de maak is en dat geen begin of einde heeft. In ieder atoom van ons wezen, van het fysieke tot het goddelijke, dragen we het stempel van de essenties van herinnering van wat we zijn geweest en van de dingen waarnaar we hebben geaspireerd. Ons individuele DNA is het fysieke verslag van onze innerlijke onderzoekingen, avonturen, vooruitgang – en ook van onze toekomst, want wij zijn de toekomst in kiem.

In werkelijkheid is de reïncarnatie van een mens in de eerste plaats een spirituele gebeurtenis. Het leven is op ieder moment heilig. Het begint niet bij de conceptie; de manifestatie ervan op dit gebied begint misschien dan, maar *leven* is een voortgaand proces. We hebben onze waarden verward, grotendeels omdat wij zo weinig weten over wie we zijn. We denken dat wij als ouders onze kinderen bezitten en dat, omdat de zaadcel en de eicel samenkomen en een embryo vormen in het lichaam van een moeder, de moeder het kind maakt. Dat is niet waar. De levende entiteit die een foetus bezielt is geen nieuwe schepping, door God nieuw gemaakt voor alleen dit leven; er is veeleer sprake van een opnieuw binnenkomen in het leven op aarde van een terugkerend ego of een ziel die een lange reeks levens heeft gehad die teruggaat tot in een oneindig verleden. In deze context is abortus inderdaad een hoogst dubieuze zaak, behalve wanneer het leven van de moeder moet worden gered. Wie zijn wij om te besluiten het leven van de ziel halverwege af te snijden? We kunnen het niet volledig afsnijden, maar we kunnen het proces van incarnatie onderbreken en doen dat ook – gelukkig alleen tijdelijk, omdat de terugkerende ziel het zo nodig telkens opnieuw zal proberen,

tot ze een opening vindt om opnieuw te worden geboren.

Ongetwijfeld zijn er gevallen wanneer de beslissing uiterst moeilijk is: slachtoffers van verkrachting, van moedwillige aanranding en incest, trekken een zware wissel op onze gevoelens van mededogen. Niettemin, het feit blijft: een kind dat was begonnen heeft evenveel recht op een kans op deze aarde als enig ander kind, al zijn de omstandigheden misschien pijnlijk voor het kind en voor alle betrokkenen. Niemand van ons kent de onderlinge schakels van karma die dat kind ertoe brengen juist die ouders te zoeken en die omstandigheden die, als men daarin op een verstandige manier en met liefde te werk gaat, zowel het kind als de ouders ten goede zullen komen.

Paradoxaal genoeg weten we te veel en te weinig over het mysterie van de geboorte. De moderne technologie stelt ouders in staat het groeiende embryo te zien en misschien te ontdekken dat hun baby lichamelijk of verstandelijk ernstig gehandicapt zal zijn. De gedachte komt dan instinctief op: zou het niet humaner zijn om het leven van de baby te beëindigen vóór het werd geboren, zodat men het kind en de ouders nodeloos lijden bespaart? Het is een hartverscheurende beslissing; maar zelfs met het ruimere perspectief verkregen door kennis van reïncarnatie en karma, blijft de vraag: moeten we niet liever de voorkeur van de twijfel geven aan het leven dan aan de dood? We dienen een onderscheid te maken tussen het onsterfelijke element en het lichaam. Vaak zijn fysieke handicaps van bijzonder groot belang voor de ontwikkeling van de ziel; wij zijn niet getraind en wijs genoeg om het innerlijke doel te begrijpen achter de keuze van een

binnenkomend ego voor een mentale of fysieke afwijking. Is het niet denkbaar dat het reïncarnerende ego zou kiezen voor het karma van een gebrekkig voertuig voor doeleinden die wij niet kennen?

Wanneer we erop vertrouwen dat het leven inherent rechtvaardig en meedogend is, ongeacht de uiterlijke schijn en de schijnbare onrechtvaardigheden en wreedheden waardoor de mensen overal in de wereld worden bestookt, weten we dat geen enkel kind in een gezin of in omstandigheden wordt geboren waar het niet thuis hoort. In beginsel is het tamelijk eenvoudig dit te onderschrijven. Als ons hogere zelf echter in ons gezin een kind uitnodigt dat ernstig gehandicapt is, verstandelijk, fysiek of psychisch, dan kan het moeilijk zijn om niet aanvankelijk het gevoel te hebben dat we zijn bedrogen. Er zijn duizenden, waarschijnlijk miljoenen van deze 'speciale' kinderen, maar dit betekent in geen geval dat ze *geestelijk* gehandicapt zijn. Als we de langetermijnvisie hebben zullen we weten dat deze kleine ons als ouders heeft gekozen, om hem tijdens zijn huidige beproeving lief te hebben en te verzorgen. Om onvoorwaardelijk liefde en tederheid te geven vergt een grootmoedigheid van ziel die het huidige karma als een geschenk ontvangt. Het wonderlijke is dat veel ouders na de eerste schok precies dat doen, en uit bronnen van liefde putten en over een veerkracht beschikken waarvan ze niet wisten dat ze die hadden.

Deze leringen over dood, wedergeboorte, en het continuüm van het bewustzijnscentrum spreken ons aan omdat ze rechtstreeks betrekking hebben op vele aspecten van ons leven en onze onderlinge banden. We zijn

wezens met veel schitterende kanten, met een karmische geschiedenis die zich tot ver in het verleden uitstrekt en met een horizon van kansen vóór ons die zich steeds verlegt. We durven in onszelf te geloven en in de toekomst van de mensheid. Wat het individuele of wereldkarma ook is, innerlijk hebben we een voorgeschiedenis van zielenervaring die eonen in ontwikkeling is geweest, en die ons verzekert van onvoorstelbare rijkdommen van kwaliteiten en vermogens die in toekomstige cyclussen nog moeten worden ontvouwd.

5

De dood: een poort naar het licht

Hoe we over onszelf denken – of we maar één leven hebben om tot bloei te komen, of dat we een onbeperkte toekomst hebben om onze verborgen krachten en talenten tot ontwikkeling te brengen – heeft een diepgaande invloed op onze kijk op het leven. Mensen verlangen naar bevestiging van hun intuïtieve vermoeden dat er een meedogende orde bestaat, een harmonieus en rechtvaardig doel achter alles.

Ieder mens komt in aanraking met de dood in zijn familie en van vrienden, met langdurige ziekten, of met het grote verdriet dat zich voordoet wanneer een kind of vriend het slachtoffer wordt van een psychische of verstandelijke handicap. Een filosofie die reïncarnatie omvat, die de nadruk legt op morele verantwoordelijkheid en de belofte inhoudt van een altijd doorgaande groei van liefde en wijsheid, geeft een enorme steun. Wanneer de dood dan komt, plotseling of na lang wachten, treft deze ons niet geheel onvoorbereid, met een bijna beangstigend gevoel van verraad, alsof het lot ons een wrede klap heeft toegediend. We zouden niet menselijk zijn als we het verlies en de eenzaamheid niet diepgaand voelden, maar in de rust vinden we ook de innerlijke kalmte en de diepgaande geruststelling dat 'alles goed is'.

De dood is niet het tragische einde van een leven; ze is in feite een open poort naar het licht – zowel voor hen die naar de 'andere oever' reizen, als voor diegenen van ons die hier moeten doorgaan met het leven. Wat weten we weinig van die geheimzinnige gebieden waar ons bewustzijn 's nachts tijdens de slaap binnengaat en die het na de dood van het lichaam voor langere tijd betreedt. En toch volgen we deze cyclische wegen alsof we magnetisch daarheen worden aangetrokken, ongeveer zoals vogels duizenden kilometers migreren door magnetische krachtlijnen te volgen. Op dezelfde manier vinden wij mensen na misschien honderden, zelfs duizenden, jaren van migraties op de innerlijke gebieden van de natuur, keer op keer feilloos onze weg terug naar de aarde.

De slaap accepteren we probleemloos, dankbaar voor onze nachtrust; maar we hebben het gevoel dat de dood iets anders is. Verstandelijk gezien kunnen we dit misschien aanvaarden als de manier van de natuur om haar levenskrachten te herstellen, dat het bevrijden van de ziel van een ziekelijk en oud lichaam een zegen is, en dat er zonder periodieke veranderingen van vorm geen continuiteit van innerlijke groei zou kunnen zijn. Maar toch, wanneer de dood komt is dat altijd een schok: we voelen ons in de ban van een kracht die veel groter is dan die we kunnen begrijpen; we voelen de onomkeerbaarheid ervan, dat alle hoop is vervlogen om de niet uitgesproken gedachte met de ander te delen. En toch worden we mild gesteund door een diepe vrede, een toestromen van kracht, een atmosfeer van kalme geruststelling dat de banden die ons verbinden met degenen van wie we houden even onsterfelijk zijn als het hart van het zijn.

We zijn geneigd ons leven op aarde als van absoluut belang te beschouwen, terwijl het in werkelijkheid maar een deel vertegenwoordigt van het lot dat zich vóór ons ontvouwt. Zoals de Aśvattha-boom van India, waarvan de wortels in de hemel zouden groeien en zijn takken en bladeren naar omlaag reiken, zo zijn wij mensen geworteld in onze goddelijke monade waarvan het licht wordt weerspiegeld in ons spirituele intellect, onze mentaal/emotionele natuur, en zelfs in ons fysieke lichaam.

Om beter te begrijpen wat er na de dood met ons gebeurt, moeten we eerst iets begrijpen van de verschillende elementen waaruit we zijn opgebouwd, en de rol die ze spelen zowel tijdens ons leven als nadat we zijn gestorven. Paulus' verdeling van de mens in geest, ziel en lichaam is fundamenteel en nuttig voor het vergelijken met andere gedachtestelsels die de mens indelen als een wezen dat uit vier, vijf, zeven of zelfs tien aspecten of beginselen bestaat. Deze facetten van de aard van de mens staan niet los van elkaar. In het zevenvoudige stelsel, bijvoorbeeld, is ieder facet zevenvoudig en bevat een aspect van alle andere. We hadden evengoed een vijfvoudige verdeling kunnen aannemen in monaden van afnemend gehalte met hun overeenkomstige lagen of voertuigen om zich tot uitdrukking te brengen; of ook, een viervoudige opsomming, zoals de kabbala die geeft, drie 'adems' van geleidelijk steeds stoffelijker kwaliteit die zich alle manifesteren door middel van een 'omhulsel', ons fysieke lichaam.

Als we de zevenvoudige verdeling aannemen zoals die in het algemeen wordt gevolgd in theosofische geschriften, dan worden de beginselen (met hun Sans-

krietnamen) als volgt opgesomd, te beginnen met het hoogste:

Goddelijkheid – *ātman*, 'zelf', onze onsterfelijke monade;

Geest – *buddhi*, 'ontwaakte intelligentie', de sluier van ātman: het vermogen van gewaarwording dat door een boeddha volledig is ontwikkeld;

Denkvermogen – *manas*, tweeledig wat betreft functie: het hogere manas verenigd met de hoogste twee beginselen vormt de geestelijke individualiteit (ātma-buddhi-manas); het lagere manas aangetrokken tot kāma, het 'begeerte'beginsel, manifesteert zich als de gewone persoonlijkheid (manas-kāma);

Begeerte – *kāma*, 'liefde, verlangen'; wanneer ze wordt beïnvloed door het hogere denkvermogen (buddhi-manas), manifesteert ze zich als aspiratie; wanneer ze wordt gebruikt door de persoonlijkheid (manas-kāma), zonder enige invloed vanuit het hogere element, kan ze zich manifesteren door agressieve zelfzucht of ongecontroleerde verlangens, vaak van vernietigende aard;

Levenskracht – *prāṇa*, de 'levensadems', opgesomd als vijf of zeven of meer in aantal, die door onze constitutie stromen en het fysieke leven instandhouden;

Het astrale of modellichaam – *liṅgaśarīra*, het 'teken- of kenmerklichaam'; het model of astrale voorbeeld op basis waarvan het fysieke lichaam is gebouwd;

Het fysieke lichaam – *sthūlaśarīra*, het 'grove of logge lichaam', het fysieke voertuig of instrument dat de volledige zevenvoudige entiteit in staat stelt zich te manifesteren.

Om het verband te begrijpen tussen deze facetten van

ons wezen en de ervaringen na de dood, moeten we eerst inzien dat de dood zich niet alleen voordoet omdat het lichaam moe is of versleten. De dood treedt in de eerste plaats in omdat het hogere deel de ziel terugtrekt tot zichzelf, en de opwaartse aantrekking is zo sterk dat het lichaam dit niet kan weerstaan. Het leven wordt naar binnen getrokken, als het ware, voor het grotere plan van de ziel. Geboorte en dood zijn poorten van *het leven* – episoden voor het rijpen van het reïncarnerende element en dus wordt de impuls tot beide processen, zowel de dood als geboorte, in laatste instantie vanuit onze goddelijke bron gegeven.

Uit de vele verhalen van personen die bijna zijn verdronken, die ernstig ziek zijn geweest, of 'dood' zijn verklaard en weer tot leven kwamen, blijkt de veelvoudige aard van de menselijke constitutie, en dat het mogelijk is voor het lichaam om levenloos te blijven wanneer ziel/denkvermogen/bewustzijn tijdelijk zijn teruggetrokken. Sommigen hebben het gevoel ervaren om te leven en boven het lichaam te zweven, en het beneden onder zich te zien liggen. Enkelen hebben later precies verteld wat de dokters en verpleegsters zeiden en deden tijdens hun schijnbare dood; de meesten van hen vertellen dat ze de gebeurtenissen van hun leven snel in terugblik voorbij zien flitsen. Zulke bijna-dood-ervaringen zijn een treffende bevestiging van de theosofische leer over het 'panoramische visioen' dat het denken/ziel ondergaat voordat het vrijkomt en aan zijn reis na de dood begint. Niet iedereen die een bijna-dood-ervaring ondergaat is zich bewust dat er iets buitengewoons met hem gebeurt, maar zij die enige herinnering bewaren aan wat ze hebben

'gezien' keren gewoonlijk terug vastbesloten om de rest van hun leven zich deze tweede kans waardig te betonen.

Tijdens de slaap blijft het gouden levenskoord tussen alle delen van onze constitutie intact, maar bij de dood wordt het koord verbroken. Bij een bijna-dood-ervaring wordt het koord *niet* verbroken, zodat zelfs als er een min of meer langdurig terugtrekken is, de verbindende schakel tussen de beginselen niet wordt verbroken. Dit betekent dat het individu zijn lichaam opnieuw kan bezielen, en gewoonlijk doet hij dat, en er vindt een schijnbaar wonder plaats: een persoon waarvan men dacht dat hij was gestorven keert terug tot het leven. Als het koord verbroken was geweest, zou de dood zijn ingetreden.

Theosofische geschriften spreken over twee, soms drie panoramische visioenen van verschillende intensiteit: het ene wordt door de stervende ervaren tijdens de laatste momenten van het fysieke leven en houdt nog even aan na de fysieke dood; een tweede, hoewel veel zwakker, vindt plaats kort voordat men wegglipt in een hemelse droomtoestand (*devachan*); en een derde, wanneer de droomtoestand wordt verlaten voor de terugreis naar de aarde.* Dit stelt het individu in staat om zonder vertekening de absolute rechtvaardigheid te 'zien' van alles wat er gedurende het zojuist geëindigde leven is gebeurd, zijn hemelse droomtoestand in vrede binnen te gaan, en bij zijn terugkeer naar de aarde een snelle vooruitblik in ruwe lijnen te hebben van wat zal zijn, vóór het gordijn van vergetelheid valt.

Wanneer de dood tenslotte komt en de ziel van haar

*Vgl. H.P. Blavatsky, *De Sleutel tot de Theosofie*, blz. 150-1, en G. de Purucker, *Bron van het Occultisme,* blz. 613-9.

lichamelijke ketenen wordt bevrijd, wordt de straal van de goddelijke monade teruggetrokken in haar ouderster, terwijl onze geestelijke monade rondreist door de planetaire sferen. Wat het lichaam betreft, zijn atomen verspreiden zich en gaan naar hun respectieve natuurrijken waar ze hun eigen omzwervingen volgen. Dit vormt onze 'eerste' dood. Na een korte periode van onbewustheid in wat de begeertewereld (*kāmaloka*) wordt genoemd, komt de menselijke ziel in een tijdelijke toestand van zuivering; daar staat zij van elk masker ontdaan voor haar hogere zelf en ziet de rechtvaardigheid van alles wat ze heeft ervaren. Een scheidingsproces van kortere of langere duur, afhankelijk van het karma dat tevoren werd voortgebracht, leidt tot een 'tweede' dood, wanneer alles wat in het karakter zwaar en stoffelijk is wegvalt, waardoor de meer verfijnde essenties van het reïncarnerende ego vrijkomen om te worden opgenomen door de spirituele monade. Voor de meesten van ons – gewone mensen die noch erg goed noch erg slecht zijn – zal onze passage door kāmaloka relatief gemakkelijk verlopen.

Na het tweede panoramische visioen gedurende de 'tweede' dood, gaat het reïncarnerende ego devachan binnen – de Elyzeese Velden van de Grieken – waarin het telkens weer in een droomachtige toestand de vervulling van zijn edelste gedachten en aspiraties doormaakt. Het herhalen van deze geïdealiseerde dromen heeft als weldadig bijproduct dat het op de ziel een indruk achterlaat van een streven naar het hogere leven, waarvan de atmosfeer wordt meegebracht naar het daaropvolgende leven op aarde. Intussen reist de spirituele monade, die de dromende ego-ziel in zich draagt, voor haar eigen hogere

avonturen door de planetaire sferen. De oude Romeinen hebben doeltreffend gebruikgemaakt van grafschriften om de oude kennis in stand te houden: *dormit in astris*, 'hij slaapt tussen de sterren'; *gaudeat in astris*, hij verheugt zich te midden van de sterren; en *spiritus astra petit*, 'de geest vliegt naar de sterren'.

Wanneer de energieën die devachan mogelijk hebben gemaakt zijn uitgeput, treedt een derde panoramisch visioen op, een snelle voorschouw in ruwe trekken, niet in detail – een kortstondige glimp zodat de binnenkomende ziel de rechtvaardigheid en het mededogen kan aanvoelen van de karmische omstandigheden die zij zal ontmoeten. Naarmate ze zich naar de aarde wendt, trekt ze uit het grote reservoir van de natuur die levensatomen aan die zij in het verleden zich had eigengemaakt; met deze her-vormt ze de zielen en lichamen die ze in het toekomstige leven zal gebruiken. Deze levensatomen worden naar ieder van ons aangetrokken omdat ze bij ons horen; in voorafgaande levens hadden we ons stempel afgedrukt op alle levens die ieder facet van onze constitutie samenstellen.

Deze ideeën lijken misschien abstract wanneer we worden getroffen door een ernstige ziekte, en weinig daaraan kunnen doen. We kunnen misschien bepaalde maatregelen nemen die verlichting brengen, maar als er geen bekende behandeling is, moeten we proberen de ervaring met de meest positieve instelling en met alle moed die we kunnen verzamelen tegemoet te treden. Als we enig besef hebben van een perspectief op langere termijn en ervan overtuigd zijn dat er voor ieder leven een goddelijk doel is, dan helpt dit op zichzelf al enorm om

aan zo'n crisis het hoofd te bieden. In het bijzonder geeft dit steun wanneer we moeten meemaken en toezien hoe een ander door zijn privé-hel gaat waarbij we weinig kunnen doen om dat leed te verlichten. Dit geldt zelfs nog sterker wanneer jonge mensen worden getroffen door een levensbedreigende ziekte en ontdekken dat hun leven overhoop is gegooid. Vanzelfsprekend heeft degene die met een vroege dood wordt geconfronteerd een pijnlijk proces van aanpassingen door te maken, en evenzeer geldt dat voor degenen die van hem of haar houden.

Veel mensen moeten aan juist dat soort omstandigheden het hoofd bieden, en kennis van reïncarnatie geeft waardigheid aan de levenden en de stervenden. We beseffen dat hoe we leven wanneer we twintig of veertig of zestig zijn invloed heeft op de kwaliteit van onze dood, op ons leven na de dood, en ook op onze toekomstige incarnaties. Als we iets van dit grotere beeld kunnen delen met de mensen van wie we houden, dan zijn ze beter in staat met hun karma om te gaan en te doen zoals Marcus Aurelius gebood: 'Nu zijn uw resterende jaren gering. Leef ze dan alsof u op een bergtop stond'.* Er is een waardigheid in de menselijke ziel die tot zijn recht komt in deze uren van beproeving. Zelfs als er heel moeilijke perioden moeten worden doorgemaakt, helpt het onnoemlijk om te weten dat ons leven een natuurlijk deel van het lot is dat ieder van ons heeft zitten weven sinds de dageraad van de tijd, en dat ons op juist dit moment heeft voorbereid. Het werkt voor beide partijen helend om rustig te kunnen spreken en openlijk of in stilte te

---

**Meditaties,* bk. 10, §15, Eng. vert. Staniforth, blz. 157.

kunnen communiceren met hen die sterven; niet alleen vinden ze daarin een diepe troost, maar wijzelf delen op een heel heilige manier in dat proces.

6

Het zich herinneren en vergeten van vroegere levens

De meesten van ons herinneren zich onze vroegere levens of wat er tussen twee levens gebeurt niet. De Griekse mythologie vertelt ons dat we van de wateren van Lethe – onbewustheid, vergetelheid – drinken waardoor zoveel van onze herinnering van het verleden wordt uitgewist dat we de aarde betreden met een schone lei om daarop de gedachten, emoties en daden te schrijven die de kwaliteit van het toekomstige leven zullen bepalen. We schrijven allemaal al eeuwenlang ons individuele Boek van het Lot en in deze incarnatie schrijven we weer een bladzijde of een hoofdstuk. Als we een gedetailleerde herinnering zouden hebben van alles wat we in het verleden hebben opgetekend of, aan de andere kant, precies tot in detail op de hoogte zouden zijn van de reeks gebeurtenissen die in de toekomst kunnen plaatsvinden, dan zouden we daardoor ernstig worden belemmerd. De volledige herinnering van onszelf – en van anderen – zou een te zware last zijn.

We zijn nog niet wijs of sterk genoeg om niet van de wateren van Lethe te hoeven drinken. Als dit mogelijk was, zouden drie moeilijkheden zich voordoen: ten

eerste zouden we onder vroegere mislukkingen gebukt gaan, want die zouden als een zware last om onze nek hangen; ten tweede zouden we onder vroegere successen gebukt gaan, omdat ze naar alle waarschijnlijkheid trots en verwaandheid zouden veroorzaken; ten derde, als we niets zouden zijn vergeten, zouden we ons waarschijnlijk ook de mislukkingen en successen van anderen herinneren, en dit zou werkelijk heel schadelijk kunnen zijn.

De mens heeft altijd geprobeerd een blik te werpen in het verleden en in de toekomst, op zoek naar raad en inzicht. In lang vervlogen tijden zochten de Grieken raad bij de orakels van Delphi, Trophonius, de berg Olympus, en andere gewijde heiligdommen. Als het hart zuiver was en het denken onder controle, dan wekten de ontvangen antwoorden opnieuw innerlijke bronnen van wijsheid op. Welke verbindingslijnen bestonden er toen tussen goden en mensen? Evenals vroeger zijn wij in onze tijd op zoek naar raad, zoeken we licht voor de kwellende problemen van angst en wanhoop waarin we als gevolg van eeuwen van dwaasheid, onwetendheid en hebzucht in onze huidige verwarring van idealen zijn geraakt.

Helaas, de wouden zijn vol namaakorakels, valse priesters en priesteressen die, terwijl ze voorgeven in verbinding te staan met het goddelijke, hun onzalige waren verkopen aan de dwazen en de door emoties verblinden. Niettemin is gemeenschap tussen goden en mensen altijd mogelijk en zal dat altijd zijn, want het vermogen om de geheime bron van waarheid aan te boren woont in de ziel. Maar kennis daarvan komt alleen toe

aan hen die omgang hebben met Nous, de kenner in ons, gepersonifieerd als Mnemosyne, godin van de herinnering. Wie is deze godin en wat is haar functie?

Mnemosyne, moeder van de Muzen, komt overeen met Nous, die als taak heeft om Psyche, de ziel, ertoe te bewegen zich de waarheid voor de geest te halen, zodat ze door zich haar goddelijke oorsprong te herinneren, tenslotte het recht op hereniging met Nous verwerft. Onder de overblijfselen van de orfische mysteriën die in de graven op Kreta en in Zuid-Italië zijn teruggevonden, zijn acht kleine, heel dunne schrijftabletten van bladgoud waarin Griekse letters sierlijk zijn gegraveerd. Een hiervan uit de buurt van Petelia, bij Strongoli, spreekt over twee bronnen bij de ingang van de Onderwereld: de bron van Lethe of vergetelheid (zonder naam) links, en die van Mnemosyne of herinnering rechts:

U zult links van het Huis van Hades een bron
vinden,
En daarnaast staat een witte cypres.
Nader deze bron niet te dicht.
Maar u zult er nog een vinden bij het Meer van
Herinnering,
Koud water stroomt eruit, en er staan wachters voor.
Zeg: 'Ik ben een kind van de aarde en van de sterrenbezaaide hemel;
Maar mijn oorsprong ligt (uitsluitend) in de hemel.
Dit weet uzelf.
En kijk, ik smacht van de dorst en ik verga. Geef mij
snel
Het koude water dat stroomt uit het Meer van
Herinnering.'
En uit zichzelf zullen zij u te drinken geven uit de

heilige bron,
En daarna zult u heer zijn onder de andere helden. . . .*

In deze hymne wordt de orfische kandidaat gewaarschuwd voor het drinken van de wateren van Lethe. In een andere beschrijving door Pausanias, een Griekse reiziger en geograaf uit de 2de eeuw na Chr., drinkt de kandidaat uit de bron van Lethe om 'alles waaraan hij tot dan toe heeft gedacht te vergeten'.† Daarna doet hij zich te goed aan de wateren van Mnemosyne, opdat hij zich alles kan herinneren wat hij heeft gezien en gehoord, want Mnemosyne is de 'heilige bron' waarvan de wateren zijn bestemd voor mensen 'met een zuiver hart en een gezond verstand en die geen slecht geweten hebben'.‡

Lange perioden, misschien wel verschillende levens, zijn nodig voordat iemand in staat is om de verleiding van Lethe geheel te weerstaan. Als hulp daarbij roept de kandidaat de schone godin van de herinnering op, niet door hol ritueel, maar met het onwankelbare vertrouwen dat Nous tenslotte Psyche ertoe zal brengen zich te herinneren. Thomas Taylor (1758-1835), de onvermoeibare vertaler van Griekse en neoplatonische klassieken, publiceerde in 1787 een kleine verzameling orfische hymnen, waaruit we het volgende overnemen:

---

*Zie Jane Harrison, *Prolegomena to the Study of the Greek Religion*, 'Critical Appendix on the Orphic Tablets', door dr. Gilbert Murray, blz. 659-60.

†*Pausanias: Description of Greece*, Eng. vert. W.H.S. Jones, 4:351.

‡*Inscriptiones Graecae Insularum Maris Aegaei*, 1:789, geciteerd door Harold R. Willoughby, *Pagan Regeneration: A Study of Mystery Initiations in the Graeco-Roman World*, blz. 44.

Aan Mnemosyne of godin van de herinnering:

De echtgenote van de goddelijke Jupiter roep ik aan,
Bron van de heilige, lieflijk sprekende Negen
(Muzen);
Vrij van de vergetelheid van de gevallen geest,
Door wie de ziel met het verstand wordt verbonden.
De groei van de rede en het denken behoren aan u,
Die al-machtig, vriendelijk, waakzaam en sterk is.
't Is aan u alle gedachten opgeslagen in het hart
Uit hun lethargische rust op te wekken;
En zonder iets te vergeten, het mentale oog met kracht
Uit de donkere nacht van vergetelheid te doen
ontwaken.
Kom, gezegende macht, roep uw mystieke herinnering
wakker
*Voor de heilige riten, en verbreek de boeien van Lethe.**

Het is opmerkelijk dat we deze getuigenissen bezitten van een wijsheid die zich richt tot het onsterfelijke en niet alleen tot het vergankelijke. De taak van Mnemosyne is duidelijk: ons krachtig en nauwgezet bewustmaken van ons ware erfgoed, zodat we bewust kunnen beginnen aan de eeuwendurende taak van het losmaken van de banden van zelfzuchtig en materialistisch denken. En als we zo met inzicht gebruikmaken van de Bron van Vergetelheid, en met overgave drinken van de verkoelende wateren van het Meer van Herinnering, kunnen we met recht het voorouderlijke wachtwoord uitspreken:

---

*Thomas Taylor, *The Mystical Hymns of Orpheus: Translated from the Greek, and demonstrated to be the Invocations which were used in the Eleusinian Mysteries*, blz. 146.

Ik ben een kind van de aarde en van de sterrenbezaaide hemel;
Maar mijn oorsprong ligt (uitsluitend) in de hemel.

Nadat de afdaling in Hades was voltooid, keerde de succesvolle kandidaat terug naar het licht, bekleed met de schittering van de dingen die hij heeft gezien en die hij zich herinnert. Opdat de persoonlijke ervaringen van iedere nieuwgeborene zouden worden opgetekend terwijl die nog vers in het geheugen lagen, bijvoorbeeld nadat hij zich uit de Trophonius-grot verhief, werd van hem verlangd 'om een schrijftablet op te dragen waarop alles staat geschreven wat hij heeft gehoord en gezien'.* Aldus bericht Pausanias wat hij uit persoonlijke ervaring had vernomen en ook van anderen die de heilige ritus hadden ondergaan.

Tot zover wat betreft de moedige discipel van de oude of moderne mysteriën. Maar hoe staat het met u en mij, die misschien een waarachtig heimwee voelen naar kennis van de ongeziene dingen? De meesten van ons hebben toch nog de zoete vergetelheid van de slaap nodig en een gedeeltelijk onbewustzijn totdat we voldoende zijn gegroeid in zelfkennis, onderscheidingsvermogen, en mededogen. Gevangen als we zijn in zelfgemaakte ketenen, verlangt een deel van ons ernaar onze 'mystieke herinnering' van heilige dingen wakker te roepen.

Waarom herinneren we ons ons verleden niet? Plato geeft ons een aanwijzing in Boek 10 van zijn *Republiek* (§§614-21), waar hij het verhaal over het visioen van Er vertelt. Het was bij hem niet zozeer een visioen als wel een

---

**Pausanias: Description of Greece* 4:355.

bewust nagaan van de ervaringen van de ziel in de periode tussen twee levens. Er, de zoon van Armenius, werd dood gewaand. Hij lag samen met andere gesneuvelde helden op het slagveld, maar na tien dagen, toen zijn lichaam geen tekenen van ontbinding vertoonde zoals bij die van de anderen, werd het naar huis gebracht om te worden begraven. Twee dagen later werd Er wakker op een brandstapel voor lijkverbranding en vertelde over zijn visioen van de innerlijke werelden; hij onthulde dat de aard van de postmortale reis door de planetaire sferen afhangt van de kwaliteit van iemands daden hier op aarde.

Aan de linkerkant, zei hij, waren er openingen die naar beneden leidden en aan de rechterkant openingen die naar boven leidden. Zij die 'onrechtvaardige' daden hadden begaan, daalden af naar de lagere werelden, niet om eeuwig martelingen te ondergaan, maar lang genoeg om hun lessen te leren. Nadat ze waren gezuiverd, trokken ze omhoog om halverwege de zielen te ontmoeten van de 'rechtvaardigen' die terugkwamen uit de hemelwerelden waar ze dingen van grote schoonheid hadden ervaren. Er schonk aandacht aan de reis van de zielen door de planetaire sferen, die bij hun terugkeer naar de aarde de spinsters van het lot tegenkwamen, de drie moirai of schikgodinnen: Lachesis, Klotho en Atropos – verleden, heden en toekomst. Ze spinnen het lot van iedere individuele ziel wanneer die door hun gebied reist. Iedereen koos een lot (hun toekomstige leven) overeenkomstig hun vroegere ervaringen. Tenslotte kwamen de zielen bij de dorre vlakte van vergetelheid (Lethe) waar ze werden verplicht van haar wateren te drinken; maar zij die niet 'door wijsheid werden beschermd dronken meer dan nodig was'.

Is dit geen verklaring voor onze toestand hier op aarde? Sommigen van ons hebben misschien te veel van de wateren van vergetelheid gedronken, en vonden het daarom moeilijk om de zin van het leven te begrijpen. Toch is er een deel van ons dat niet van die wateren van de dood heeft gedronken, zodat oude herinneringen ons nog steeds achtervolgen. Voelen we niet soms de aansporing van een vergeten wijsheid? Het zijn die herinneringen, hoe zwak ze ook zijn, die ons in dit leven zullen voeren naar zodanige ervaringen dat we ons kunnen herinneren wie we zijn, en ons bewust worden van ons erfgoed en onze toekomstige bestemming.

Hoe verhoudt het vergeten van vroegere levens zich tot de populaire therapie om iemand onder hypnose of door drugs, of op een andere manier, terug te voeren zodat iemand de ervaringen 'opnieuw beleeft' die hij in zijn jeugd, in het prenatale stadium of, zoals velen geloven, in een van de vroegere levens, zou hebben doorgemaakt? De laatste decennia zijn er tientallen boeken verschenen die verslagen bevatten van 'vroegere levens' van hen die in regressie zijn gegaan.

We willen hier niet de mogelijkheid ontkennen dat bepaalde 'herinneringen' die onder hypnotherapie worden onthuld, tenminste voor een deel, waar zijn en, als ze juist worden geïnterpreteerd, nuttig zouden kunnen zijn. Als herinnering eigen is aan elk deel van het fysieke brein, zoals sommigen geloven, spreekt het vanzelf dat de astrale en/of fysieke cellen ervan de indruk van ons lange verleden in zich moeten meedragen, hoe diep deze ook is verborgen. Herinnering laat zich moeilijk vangen. Hoevelen van ons kunnen zich tot in detail gebeurtenis-

sen van slechts een paar jaar geleden herinneren? Maar toch zal een ogenschijnlijk toevallige gebeurtenis, een geluid, of een geur plotseling een golf van herinneringen in ons bewustzijn losmaken.

Volgens de oorspronkelijke wijsheid van veel oude volkeren en ook volgens theosofische leringen heeft ons bewustzijn, onze ziel, toegang tot verborgen geheugenvoorraden uit ons eeuwenlange verleden; en verder, wat veelzeggend is, zou er een levende, bewuste entiteit zijn die toezicht houdt op de groei van haar toekomstige lichaam. Wat door de innerlijke aspecten van ons wezen wordt bewaard is van blijvender aard dan het geheugen dat in ons fysieke brein huist. Hoewel het geheugen zich kan ophouden in de levensatomen van het astrale brein, het model van het fysieke brein, hecht het zich voor langere tijd aan de geheugencellen van het karakter, aan het reïncarnerende ego.

Voortgaand onderzoek van prenataal en neonataal bewustzijn geeft aan dat het embryonale bewustzijn zelfs tijdens de eerste drie maanden neurale reacties op wat het prettig en onprettig vindt, vastlegt, en ook onmiddellijk reageert op wat het hoort en op de onuitgesproken gedachten en gevoelens van *beide* ouders. Alle ervaringen van de foetus die een levend wezen is, hoewel hij zich nog niet in een lichaam zoals het onze bevindt, worden zowel in het astrale licht als in zijn geheugencellen geregistreerd. De pasgeborene heeft hiervan geen duidelijke herinnering, maar onderzoek bevestigt dat het bewustzijn van het terugkerende ego veel scherper is dan vroeger werd gedacht.*

*Zie Thomas Verny, M.D., en John Kelly, *The Secret Life of the Unborn Child.*

Het mysterie van het geheugen is werkelijk moeilijk te doorgronden en we weten heel weinig over de rol ervan tijdens het leven en na de dood. Zelfs zonder regressie is het voor iemand, wanneer hij volledig wakker is, mogelijk om in de astrale atmosfeer van de aarde, het astrale licht, te 'zien' en zich kortstondig personen of gebeurtenissen, al of niet afkomstig uit zijn eigen karmische verleden, te 'herinneren' of 'opnieuw te beleven'. Evenals bij regressie, is het net zo goed mogelijk dat iemand in het astrale licht de gedachten of levenservaringen van iemand anders 'ziet' of 'leest'. Omdat er op dit gebied zo weinig gefundeerde kennis beschikbaar is, is het goed om voorzichtig te zijn en zich niet overhaast een vaststaand oordeel te vormen. De regressiemethode, al of niet door middel van hypnose, levert geen bewijs vóór reïncarnatie maar ook niet ertegen.

Het is te betreuren dat de popularisatie van regressietherapie tot een verward beeld van de reïncarnatieleer heeft geleid, voornamelijk doordat te veel nadruk wordt gelegd op de rol van de persona, het masker dat door de zich wederbelichamende menselijke monade wordt gedragen wanneer deze keer op keer in een leven op aarde incarneert. Het is heel natuurlijk om te willen weten wie we in ons vorige leven waren, maar zulke kennis heeft twee kanten. Als we regressie onder hypnose ondergaan alleen om het menselijke verlangen te bevredigen, om te weten te komen wie we in een vroeger leven waren, is dat in moreel en psychisch opzicht een twijfelachtige zaak. De uitdagingen van dit leven zijn al voldoende.

We kunnen er zeker van zijn dat alles wat we *zijn* – of dit nu de astrale levensatomen van onze hersenen of de

hogere elementen van onze constitutie betreft, of ook het astrale licht van de aarde – vanaf het moment dat we voor het eerst denkende, bewust kiezende mensen werden, is en wordt opgetekend. Dit sluit aan bij het denkbeeld van Plato dat de ziel een eigen geheugen heeft. In zijn Dialogen, vooral in *Meno* (§81b), spreekt hij over het proces van het zich-te-binnen-brengen of zich herinneren – niet herinneren in de zin van iets uit het hoofd leren maar van herinneringen ophalen, opnieuw herinneringen tot leven wekken van de wijsheid die de ziel in een ver verleden had verworven. De ziel, bevestigde hij, heeft een reservoir van ervaringen uit het verleden en 'als men zich inspant en niet verslapt' in zijn streven zich te herinneren, zich deze wijsheid opnieuw voor de geest te halen, komt er misschien plotseling als in een flits een onthulling, een licht dat van binnenuit het bewustzijn instroomt.

7

Karma

In deze tijd wordt veel aandacht geschonken aan onze verwantschap met de hele natuur, aan het feit dat we even nauw zijn verbonden met de zon, de maan en de sterren als met de rijken die na ons komen. Dit betreft een eenheid van essentie van alle godsvonken, waar ook in de ruimte, want ze komen voort uit dezelfde bron: het onpeilbare. En toch, omdat iedere godsvonk de vruchten draagt van eonen van ontwikkeling, is op elk van hen zijn eigen unieke stempel van goddelijkheid afgedrukt. Een eenheid, maar met verschillen – en hierin ligt het geheim van het oneindige mysterie van het leven. Dit wijst erop dat in de kern van ieder van ons een onmetelijke schatkamer van individuele karmische ervaring ligt besloten. Kortom, we zijn in ons diepste zelf één met alle anderen, en toch heeft ieder mens zijn essentiële kwaliteit of karakter, zijn kenmerkende aard, als het ware, die zoals is te verwachten door zijn hele natuur stroomt.

Stoïcijnse filosofen uit het oude Griekenland en Rome begrepen dat binnen de kosmos, en ook binnen ieder van de myriaden levens ervan, een scheppende kracht was waarin het plan of het doel lag besloten, de 'reden' voor het bestaan ervan, en dat noemden ze *logos*. Voor hen is de logos *spermatikos*, 'zaaddragend', en daaruit komen

een menigte individuele 'zaad-logoi' tot gemanifesteerd bestaan, om uiteindelijk tot hun bron terug te keren: 'onvernietigbare zaadkrachten, ontelbaar in aantal . . . verspreid door het heelal, overal vormgevend, leven brengend, ontwerpend, vermenigvuldigend . . .'*

Gedurende de hele cyclus hier op aarde ontwikkelt elk van deze myriaden zaad-logoi zich en maakt daarom karma, en daardoor beïnvloedt hij andere zaad-logoi die op hun beurt het lot van elkaar beïnvloeden. Door deze onderlinge samenhang en vermenging van karma's is ons leven soms moeilijk te begrijpen. Problemen doen zich nu en dan voor omdat we de neiging hebben over karma te denken als iets dat door een kracht buiten ons op ons inwerkt, een soort nemesis of gevreesd lot dat ons treft wanneer we het minst daarop zijn voorbereid, en zich wreekt voor onbekende daden die zijn verricht, of zijn nagelaten, in dit leven of in levens ver in het verleden. In werkelijkheid is karma een uitvloeisel van ons eigen zelf. Zelden beschouwen we de universele wet van oorzaak en gevolg als iets dat heelt, genadig door zijn vermogen tot herstel.

Bij de eerste Grieken, was Nemesis een godin die ons geweten symboliseerde, onze ingeboren angst om de goden onrecht te doen; ze vertegenwoordigde ook onze eerbied voor de morele en spirituele wet van harmonie, van evenwicht. We zijn vergeten dat de goden niet gescheiden van ons zijn en dat wij een verlengstuk van hun levensessentie zijn, en dat hun zorg om ons een even intrinsiek deel is van ons groeiproces als onze bescherming dat is voor de atomaire levens die zich ont-

---

*Edward Vernon Arnold, *Roman Stoicism*, blz. 161.

wikkelen binnen de hiërarchie van een mens.

We vragen ons natuurlijk af wat voor nut het heeft om de gevolgen te ondergaan in *dit* leven van daden waarvan we ons niet herinneren dat we ze in een vorig leven hebben begaan. We hebben het gevoel dat het rechtvaardiger zou zijn als we ons die wel herinnerden, want als we wisten waar we een misstap hadden gezet, zouden we er geen bezwaar tegen maken om nu de gevolgen daarvan te ondervinden; en we zouden ook gemakkelijker kunnen inzien waar we iets weer goed moeten maken. Maar alles welbeschouwd herinneren we ons ons verleden wel, want dat verleden dat zijn wij: wij zijn het karma, de vrucht, van onze eeuwenlange ervaring die zich in het heden ontvouwt. Het is waar, ons fysieke brein dat voor dit leven nieuw is gevormd, heeft weinig macht om zich iets te herinneren, maar dit is niet het enige wat we zijn. De persoonlijkheden die we aannemen van leven tot leven zijn geregen aan een 'draadzelf' (sūtrātman) zoals kralen aan een snoer. Terwijl de kralen of persoonlijkheden zich maar gedeeltelijk bewust zijn van het stralende zelf dat hen verbindt en waaraan ze hun levenskracht ontlenen, herinnert ons ātmische zelf of onze sūtrātman ze zich wel. Iets van het aroma van bewustzijn dat wordt overgebracht naar elke nieuwe persoonlijkheid kan men intuïtief aanvoelen op momenten van innerlijke rust.

Boeddhistische teksten herinneren ons eraan dat er een tijd zal komen dat we niet alleen van ons vorige leven kennis zullen moeten verwerven, maar van 'de opeenvolging van geboorten en sterfgevallen'.* Tegen die tijd zul-

**Visuddhi Magga*, Buddhaghosa (5de eeuw n.Chr.); vgl. *World of the Buddha*, red. Lucien Stryk, blz. 159 e.v.

len we geestelijk voldoende volwassen zijn geworden om die kennis aan te kunnen zonder anderen of onszelf schade toe te brengen, en zullen we de gave hebben verdiend van onmiddellijke herinnering van de wijsheid die ons is ingeboren.

Dit alles leidt tot veelomvattende bespiegelingen, en voert ons tot voorbij de onmiddellijke waarneming van de huidige omstandigheden naar voorafgaande incarnaties, mogelijk zelfs naar vroegere wereldcyclussen. We kunnen ons geen begin voorstellen waarvóór geen oorzaken in beweging werden gezet, want iedere godsvonk is een bewustzijn, een levend wezen dat zijn individuele evolutie eonenlang heeft voortgezet. Binnen de voortdurende eb en vloed van het groeipatroon van onze planeet hebben wij mensen eveneens een lange geschiedenis van geboren worden en sterven, van successen en mislukkingen; maar wat belangrijker is, onze komst naar het aardse leven, wat ook de omstandigheden zijn of de plaats is, vloeit voort uit ons karma, het onvermijdelijke gevolg van oorzaken die in vroegere incarnaties werden gezaaid.

Wat er ook door de wet van magnetische aantrekking tot ons komt, moeten we zelf op een of ander moment in beweging hebben gezet, al of niet doelbewust. Ieder ogenblik van ons leven drukken we op ons hele wezen de kwaliteit van ons denken en voelen af, of die nu verheven is of minderwaardig. *Wij* zijn het die deze afdrukken op onze levensatomen achterlaten; en omdat de ziel keer op keer naar de aarde terugkeert, komen diezelfde levensatomen ook bij ons terug, om opnieuw onze verschillende omhulsels te vormen – het fysieke, het mentale en het spirituele. Niemand haalt een oogst binnen die niet door

hemzelf of haarzelf is gezaaid – aan voordelen en karakterkracht voor goede zaden die zijn gezaaid; aan ontberingen en wilszwakheid voor het onkruid dat is geplant. Karma is niet alleen voor mensen de strenge maar toch altijd weldoende optekenaar van iedere ontwikkeling van het bewustzijn, maar is dit ook voor alle andere entiteiten van atomaire tot macrokosmische. Als men karma beschouwt als een wrekende demon of een belonende engel, oordeelt men naar uiterlijkheden. Iedere entiteit – wat ook haar evolutionaire status is – is haar eigen *lipika* of 'schrijver', haar eigen optekenaar, bewustmaker, en vriend. Zoals wij ons eigen karakteristieke kenmerk achterlaten op ieder deeltje van onze samengestelde constitutie, zo doet ook iedere andere entiteit dat.

Wij allen ondergaan beproevingen die vanuit het nauwe perspectief van één enkel leven moeilijk zijn te rechtvaardigen; we zijn onderworpen aan wetten en invloeden die schijnbaar weinig verband houden met ons persoonlijke leven: die een nationaal, raciaal, wereldomvattend of zelfs een solair en kosmisch bereik hebben. Wanneer vriendelijke en zorgzame mensen een wreed lot ondergaan, is het onbegrijpelijk dat ze in het verleden vreselijke misdaden kunnen hebben begaan. En wat te denken van het onuitsprekelijke lijden van miljoenen mensen door hongersnood, oorlog, of natuurrampen?

Als de ene onomstotelijke wet in het heelal inderdaad karma is, waarvan de voorzijde mededogen is en waarvan de achterkant rechtvaardigheid is, dan is het per slot van rekening voor een individu onmogelijk om een ervaring op te doen die niet uiteindelijk voortkomt uit een deel van zijn constitutie, die zich van het goddelijke tot het

fysieke uitstrekt. Omdat de werkingen van karma mysterieus zijn, worden ze niet gemakkelijk ontrafeld. Wat de een overkomt is misschien niet het gevolg van slechte daden in het verleden, maar kan heel goed zijn ingegeven door het hogere zelf voor zijn eigen heilzame doeleinden. *Man's Search for Meaning* door de Oostenrijkse psychiater Viktor Frankl is een roerend getuigenis van het feit dat uit de hel en verschrikking van concentratiekampen helden werden geboren. De pijnlijke ervaring moet voor ieder van hen een inwijding zijn geweest van een heel krachtige soort.

Het feit dat een paar tragisch misleide mensen een heel volk van edele mannen en vrouwen in omstandigheden kan storten die normaal niemand van hen zou dulden, moet zijn oorzaken in een ver verleden hebben gehad. Sinds het vuur van het denkvermogen in ons werd ontstoken, en we ons bewust van onszelf werden als denkende wezens, hebben we altijd het vermogen gehad om te kiezen tussen goed en kwaad. Miljoenen jaren zijn we verantwoordelijk geweest voor onze gedachten en emoties en de daden die daaruit voortkomen. Door ons vermogen om te kiezen, en doordat we nu nog onvolmaakt ontwikkeld zijn, zullen we ongetwijfeld verkeerde keuzen maken, vooral wanneer de aantrekkingskracht van het materiële groter schijnt te zijn dan die van het geestelijke.

De menselijke natuur ontwikkelt zich langzaam en we hebben vandaag de dag, evenals in het verleden, de keuze tussen zelfzuchtige en onzelfzuchtige instincten; tussen het handelen voor ons eigen welzijn, of voor het welzijn van ons gezin en de gemeenschap. Bij iedere beslissing zetten we oorzaken in beweging ten goede of ten kwade,

die uiteindelijk hun gevolgen zullen hebben voor ons en onze omgeving. Om de met elkaar vervlochten draden van karma van de volkeren te kunnen ontrafelen zou een kennis vergen die ver boven het huidige vermogen van de mens uitgaat – een begrip van het ruime panorama van het zaaien van oorzaken door volkeren en individuen eeuwen geleden. Omdat wij ieder ons individuele karma hebben, en worden geboren in een bepaald land en op een bepaald moment, nemen ook wij tot op zekere hoogte deel aan het nationale karma van dat land.

Als we inzien dat rechtvaardigheid en harmonie inherent zijn aan de universele orde en dat de natuur steeds werkt om het verstoorde evenwicht te herstellen, moeten we tot de conclusie komen dat iedereen, niemand uitgezonderd, de kwaliteit van ervaring oogst die bij hem hoort. Wanneer we worden belaagd door problemen die buiten onze controle liggen, dan verheugt ons hogere zelf zich misschien over de kans die ons wordt geboden om waardevolle lessen te leren, mededogen te laten groeien en, wellicht, in deze bijzondere omstandigheden om rustig steun te geven aan diegenen om ons heen die in grotere nood verkeren dan wij. Hebben we niet allen ontdekt, gewoonlijk na vele jaren, dat de meest bittere perioden in ons leven de meest blijvende inzichten hebben opgeleverd? Een 'verhulde zegen' is de gebruikelijke uitdrukking, en dat verwijst naar een intuïtief besef dat pijn en verdriet verborgen schoonheden inhouden, niet in het minst door onze verdiepte liefde en ons ruimer begrip voor hen die in geestelijke nood verkeren.

Na de ziekte en dood van vele goede vrienden te hebben meegemaakt, heb ik vaak gedacht, 'Als ik maar de

kracht had om te genezen; kon ik maar een einde maken aan de pijn.' Naarmate ik ouder werd ben ik gaan inzien dat dit misschien niet de meest wijze en meedogende manier is om te helpen. Ik ging begrijpen dat de vriendelijkste en meest doeltreffende manier om een ander te steunen is door hem te helpen de moed en de liefde en het vertrouwen te vinden om zijn karma op een creatieve manier onder ogen te zien. Natuurlijk moeten we gebruikmaken van de medische hulp die normaal beschikbaar is, maar we zouden aan onze vriend de eer en waardigheid moeten laten om in te zien dat hij het vermogen heeft om met begrip om te gaan met zijn karma. Misschien sterft zijn lichaam eerder dan de norm, maar door zijn karma onder ogen te zien, accepteert hij bewust het voorrecht van het doormaken van een zware karmische ervaring met een heilzaam doel. Het geeft vertroosting en kracht aan zowel de stervende als de levenden als ze deze houding kunnen aannemen.

Hoe kunnen we op de beste manier steun verlenen? Door ontmoedigd te raken en met onze vriend te treuren? Ja, er kunnen tranen zijn, de tranen van begrip en liefde, niet van medelijden en wanhoop; tranen van herkenning dat de ziel de moed heeft om een zware beproeving te ondergaan, en weet dat er een verheven zuiveringsproces aan de gang is, een wegwerken van karma voor de toekomst. Er zijn niet veel woorden voor nodig – woorden zijn vaak helemaal niet nodig. Maar er moet een bereidheid zijn om sterk, standvastig, en trouw te zijn, zodat onze vriend kan steunen op onze zorgzame kracht wanneer hij die het meest nodig heeft.

Hoe weten we wat de ziel moet ondergaan om werke-

lijk vrij te zijn? Hoe weten we dat het verschrikkelijke lijden dat in zekere zin erger kan zijn voor de omstander dan voor degene die het doormaakt, niet precies het karma is waarnaar de ziel heeft verlangd? Maar om de schouders op te halen over de pijn van een ander is wreed en leidt tot een verharding van ons hart. Zo'n houding gaat aan het hele doel van het leven voorbij. We moeten het lijden zoveel mogelijk verlichten; op elke mogelijke manier moeten we onze sympathie en begrip delen – niet door de last van de schouders van de ander weg te nemen, maar door hem te helpen om de uitdagingen van het leven onder ogen te zien en te dragen met een groter vertrouwen in zichzelf en in het ruimere perspectief.

Wanneer we nadenken over de betekenis van een handicap, of die nu fysiek, psychisch, of verstandelijk is – en die vaak een beroep doet op oneindige bronnen van geduld en liefde – zullen we ons algauw afvragen *waarom?* Waarom worden sommigen geboren in een gekweld lichaam, of raken anderen verlamd door een ongeluk of een ziekte? Waardoor krijgt de een een leven van voordeel toegewezen, terwijl de ander, die misschien grotere talenten heeft, voor iedere centimeter van de weg moet vechten alleen al om een lichaam te laten functioneren dat niet op de normale manier reageert, en dan vaak wordt gedwongen om veel intensiever te werken om het denken en de geest tot bloei te brengen? Miljoenen mensen dragen tegenwoordig een last van persoonlijk verdriet en vragen zich af: waar is de rechtvaardigheid en genade in een heelal dat zou worden bestuurd door een alles liefhebbende God? Het biedt inderdaad weinig troost aan gekwelde ouders als hun wordt verteld dat het Gods wil

is, het decreet van Allah, of het uitwerken van oud karma.

De oorzaak van het lijden en het middel om het lijden op te heffen gaan tot de kern van het mysterie; en ze zullen ons begrip, en de woorden van alle leringen die de mensheid heeft ontvangen, te boven blijven gaan, tot we met ieder atoom van ons wezen het mededogen kunnen *voelen* van de goddelijke bedoeling achter alles wat er gebeurt. Inderdaad niemand kan categorisch zeggen dat een kind met een aangeboren misvorming betaalt voor een verkeerde daad in een vorig leven of in vroegere levens. Het zou heel goed het geval kunnen zijn; maar evengoed zou dat niet zo kunnen zijn. Is het bijvoorbeeld niet denkbaar dat een terugkerende entiteit – want we zijn in de eerste plaats geest-zielen, en niet lichamen – innerlijk ver genoeg gevorderd kan zijn om te 'kiezen' voor het karma van een ernstig gebrek om een diepe empathie te krijgen voor allen die lijden? Is het niet ook mogelijk dat een reïncarnerend ego dat behoefte heeft aan tijdelijke onderbreking van een bepaalde mentale en emotionele druk, een 'verstandelijk gehandicapt' voertuig kiest als incarnatie? Anderzijds kan het ook zijn dat wreedheid of zelfzucht zo ingeworteld is geweest in het karakter dat de meest doeltreffende manier om de afwijking recht te zetten is door geboren te worden in een gehandicapt lichaam zodat empathie en mededogen diep kunnen worden gebrand in de ziel, en het karakter milder kan worden gemaakt.

'Oordeel niet opdat u niet wordt geoordeeld' – alleen iemand die in staat is de geestelijke geschiedenis van een individu te lezen zou kunnen vaststellen welke karmische lijnen in vroegere levens in een ver verleden zijn getrok-

ken die hebben geresulteerd in juist die omstandigheden die het reïncarnerende ego nu afwerkt – of niet afwerkt – in dit leven. Wij allen hebben grandeur en minderwaardigheid gevlochten in het weefsel van onze ziel; maar wanneer we intuïtief aanvoelen, zoals velen dat doen, dat we zijn verbonden met onze goddelijke ouder en dat wat we ook ervaren aan vreugde of leed een intrinsiek deel is van ons lot dat we in de loop van ontelbare cyclussen hebben geweven, dan *weten* we dat er zelfs in de meest hartverscheurende omstandigheden een gepastheid en een schoonheid is.

Een brief die met een in de mond vastgehouden stokje werd getypt door een vriendin die vanaf haar geboorte heeft geworsteld met het trauma van een ernstige handicap, bevestigt dit. Viola Henne verdient de kost als kunstenares, en wijdt zoveel tijd en energie als ze kan aan het werken met kinderen en jonge volwassenen die nog meer gehandicapt zijn dan zij. Viola maakt zich niet druk om wat ze niet kunnen, ze richt de aandacht op wat ze *wel* kunnen. Op deze manier activeert ze hun wil en creatieve talent om ieder potentieel waarover ze beschikken naar buiten te brengen. Ze schrijft:

> Zorg er alsjeblieft voor dat het verkeerde beeld dat mensen zich hebben gevormd over het begrip 'karma' wordt weggenomen. Noch ik noch andere gehandicapten zijn 'gestraft' door *in* een beschadigd lichaam (hersenen, of . . .) te leven. Nee! Het is een feit dat als je je bewustzijn eenmaal hebt losgemaakt van de illusies die in het verleden door een verkeerde opvoeding zijn gevormd, je houding over de handicap in een handomdraai verandert – je verandert en beseft eens en voor

altijd dat de beschadigde vorm niet een straf is maar een heilig voorrecht, door middel waarvan je tenslotte wordt toegestaan om op een bewust (ontwaakt) niveau te 'werken'.

Het is als het dragen van geschikte kleding om 'naar het werk' te gaan – het beschadigde voertuig is een noodzakelijk en zelfopgelegd uiterlijk omhulsel. Onze eigen innerlijke mechanismen laten het huidige 'lichaam' en de feiten van dit moment toe, zodat je de omstandigheden om te leren kunt ondergaan. Ieder van ons heeft op een of ander moment in de tijd moeten 'boeten' voor fouten van het denken of het handelen. Mensen met gezonde lichamen zijn niet zuiverder dan gehandicapten; ze 'betalen' voor hun fouten door middel van een andere oorzaak-gevolg situatie.

Karma – het woord moet worden uitgelegd als 'omstandigheden die op dit moment door de ziel worden gekozen als de beste kans voor groei van de ziel en om anderen iets te laten leren'.

Een krachtige reactie op de vraag 'Is het leven rechtvaardig?' door iemand die weigerde bitter te blijven en zich met haar gave van moed en liefde heeft gewijd aan iedereen die behoefte heeft aan hoop en eigenwaarde. Zelfs als iemands leven vol beproevingen is, is de opvatting dat hij of zij deze keer een heel 'slecht' karma heeft een volkomen verkeerde zienswijze vanuit het gezichtspunt van de ziel of het reïncarnerende ego. De Purucker zegt het goed: 'we zijn ons eigen karma', en hiermee bedoelt hij dat alles dat tot ons komt, in ons karakter of in onze omstandigheden, uit onszelf voortvloeit – uit ons verleden. Als wij of degenen die we liefhebben moeilijke en pijnlijke omstandigheden moeten doormaken, een

slechte gezondheid, persoonlijke tegenslag, of iets dergelijks, dan is dit geen 'slecht' karma. Toegegeven, het kan een uiterst moeilijk karma zijn om te ondergaan, maar als het op de lange duur de vooruitgang van de ziel bevordert, moet het als weldadig worden gezien.

Dit is een van de meest waardevolle ideeën omdat velen tegenwoordig het gevoel hebben dat ze worden verpletterd onder het gewicht van de last van het leven. Wanneer we ons realiseren dat *wij* ons eigen karma zijn, dan weten we dat wat zich ook aan ons voordoet in feite de gelegenheid inhoudt die wijzelf hebben om te leren en te groeien en onze gewaarwordingen en ons begrip te verdiepen. Terwijl onze sympathieën zich uitbreiden tot voorbij de grens van onze persoonlijke problemen en we de humor en de waardigheid gadeslaan waarmee anderen die schijnbaar minder zijn begunstigd dan wij, hun levenssituatie opvatten, kunnen we ontdekken dat degenen onder ons die de meeste moeite hebben om onze karakterfouten aan te pakken het meest in het nadeel zijn. Een beetje zelfonderzoek werkt therapeutisch, en herinnert ons eraan dat we allemaal medeklimmers zijn, en dat zij die weinig vooruitgang lijken te boeken misschien wel bezig zijn om de weg vrij te maken van obstakels voor zichzelf en voor anderen die na hen komen, en die anders onoverkomelijk zouden blijken te zijn.

Natuurlijk is het gemakkelijk hierover te filosoferen wanneer men een redelijk goede gezondheid heeft en in prettige omstandigheden verkeert. Maar hoe staat het met degenen die door armoede worden getroffen, en zij die zijn gedoemd om te sterven aan een ziekte of van honger? Moeten we zeggen dat het hun karma is en dat

ze het moeten afwerken, hopelijk met meer geluk in het volgende leven? Zo'n houding zou verwerpelijk zijn. Onmiskenbaar is het hun karma, want anders zouden ze aan die omstandigheden niet het hoofd moeten bieden; maar hoe kunnen we hun karma los zien van dat van ons? We zijn *één* familie, en we hebben allen aandeel gehad in het scheppen van de huidige moeilijke omstandigheden. Is het trouwens niet ook *ons* karma om diep bezorgd te zijn, en de vreselijke ellende die in zoveel delen van de wereld bestaat als het enigszins kan te helpen verlichten? Het biedt enige troost dat het wereldgeweten begint te ontwaken en ernstiger en gevoeliger wordt, zodat een groeiend aantal zichzelf opofferende en goed geïnformeerde mannen en vrouwen hun leven nu al wijden aan praktische humanitaire hulpverlening.

Al verlangt ons hart er zeer naar om te helpen, toch kunnen velen van ons maar weinig tastbare hulp bieden. Maar er is niet één van ons die niet kan werken om de diepgewortelde *oorzaken*, die in een ver verleden zijn gelegd en tot de benarde toestand hebben geleid waarin de mensheid verkeert, geheel en al weg te nemen. Dit is een doel op enorm lange termijn, inderdaad, maar maakt dit het daarom minder de moeite waard? In een brief geschreven in 1889 aan de Amerikaanse theosofen die in conventie bijeenwaren, citeert HPB deze uitspraken van een van haar leraren:

> 'Laat niet de vruchten van goed karma uw motief zijn; want, omdat uw karma, goed of slecht, één is en de hele mensheid gezamenlijk toebehoort, kan u niets goeds of slechts overkomen dat niet met vele anderen wordt gedeeld.' . . . 'Er is geen geluk voor iemand die altijd aan

het eigen zelf denkt en alle andere zelven vergeet.'

En dan deze veelzeggende zin:

> 'Het heelal kreunt onder het gewicht van dat soort handelen (karma), en geen ander dan zelfopofferend karma kan dit verlichten.'*

Dit is uitdagend, en is er één mens voor wie dit niet geldt? Ja, het heelal kreunt onder het gewicht van onze zelfzuchtige handelingen en gedachten, en wij zijn het, individueel en collectief, die verantwoordelijk zijn voorzover we aan dat gewicht bijdragen. Omdat we mensen zijn, hebben we allemaal tot op zekere hoogte gemengde motieven; maar ons staat het verheven ideaal voor ogen om ons leven altruïstisch te maken. Dit is een doel dat vele levens vergt, maar het is een doel dat waard is om altijd in ons hart levend te houden. Wanneer het de overheersende invloed in onze dagelijkse ervaring wordt, zullen we in een grotere mate onzelfzuchtigheid tot uitdrukking brengen dan het tegenovergestelde.

Zelfzucht belemmert de natuurlijke groei van de ziel; ze is schadelijk voor de groei van de mensheid, omdat ze een in zichzelf keren betekent. Omgekeerd, als we niet denken dat wijzelf het belangrijkste zijn, dan komt hierdoor licht vrij van binnenuit, en het licht dat in onze ziel vloeit doorbreekt de barrières van onze persoonlijkheid en werpt een glans op het leven van anderen. Het is een feit dat iedere altruïstische impuls en aspiratie zich verenigt met een elementaal wezen en haar invloed uitstuurt in de

---

**H.P. Blavatsky aan de Amerikaanse Conventies: 1888-1891*, blz. 35.

gedachteatmosfeer van onze wereld; en ieder individu dat meetrilt met dit aspiratieniveau reageert in overeenstemming daarmee. Zijn leven wordt veredeld en hij heeft een uitstraling op zijn omgeving. Het omgekeerde is evenzeer waar, en ook hiervoor zijn we verantwoordelijk.

Wat ook de uiterlijke omstandigheden zijn waarin karma ons misschien plaatst, we kunnen altijd bedenken dat we zielen zijn, en dat ieder van die zielen haar individuele dharma heeft te vervullen. Krishṇa zegt tegen Arjuna dat de dharma van een ander vol gevaar is, en Arjuna wordt aangespoord om de dharma van het zelf (*svadharma*) te vervullen, zelfs als dat niet het meest voortreffelijke pad is.* Op deze manier zal hij zijn eigen pad volgen, en dat doen waarvoor hij in deze wereld werd geboren.

Oriëntalisten hebben dharma op allerlei manieren vertaald – plicht, waarheid, wet, religie, vroomheid – maar al die woorden vormen maar een benadering, ze brengen niet de rijkdom aan gedachten over die is belichaamd in de Sanskrietterm. Dharma, van het werkwoord *dhri*, 'steunen, dragen, onderhouden', betekent dat ieder van ons in deze incarnatie kwam en een lot meebracht dat het onze is, waarbij we de waarheid van ons innerlijke wezen hooghouden terwijl we onze uiterlijke plichten zo goed mogelijk vervullen. We moeten eerst erkennen dat onze bestemming binnenin ons ligt, niet buiten onszelf. We hoeven niet naar Tibet, Amerika, Thailand, of Afrika te gaan om haar te vinden. *Wij* zijn ons lot, ons karma, onze individuele dharma.

**Bhagavad-Gītā* 3:35.

Er zit zoveel scheef in de menselijke betrekkingen overal in de wereld dat er vele eeuwen voor nodig kunnen zijn om die dingen recht te zetten; ongetwijfeld hebben we een groot negatief karmisch saldo opgebouwd dat in evenwicht moet worden gebracht. Maar we moeten niet de andere kant van de balans over het hoofd zien, de edeler daden die in dit leven en in de voorbije levens zijn verricht. Zou het niet kunnen zijn dat de intensiteit van het lijden in de wereld en individueel, en de verwarring over normen en waarden, evenzeer het gevolg is van een karmisch ontwaken, een stimulans vanuit ons hogere zelf, als van karmische schulden die nog niet zijn afgelost?

Ongetwijfeld was het de bedoeling dat we ons leven zouden leiden als een heelheid en niet voortdurend werden verscheurd door lijden of wanhoop. Verdriet treft ons allen, maar zoals de regen voor moeder aarde zou dit ons moeten voeden en nieuwe groei moeten brengen. Dus laten we in ons leven vreugde volop een kans geven, de innerlijke vreugde die het hart verwarmt en de karmische balans in evenwicht brengt. Op een dag, in dit of in een ander leven, kunnen we misschien alles wat we hebben doorgemaakt bekijken met de ogen van de ziener die we innerlijk zijn – als een adelaar hoog boven ons aardse karma – en met een panoramische blik een glimp opvangen van onze volledige ervaring, in het verleden en heden, zowel op het punt van de motivatie als van de daden. We zullen *weten* dat alle hindernissen, elk lijden, fysiek en mentaal, en ook de dood, onderdeel zijn van het natuurlijke groeipatroon, waarbij de ruimere visie, de grotere liefde, de diepere zorg voor allen, in de ziel worden gegrift.

8

Karma en/of genade

Het dogma dat een verlosser 'voor onze zonden is gestorven' is vaak verkeerd begrepen, want er schuilt grote schoonheid in de leer van de incarnatie van een godheid in menselijke vorm: 'Want God had de wereld zo lief, dat hij zijn eniggeboren Zoon schonk' (*Joh.* 3:16). Dit is de christelijke manier om te zeggen dat de goden medelijden hadden met de mensheid en een straal van henzelf in de ziel van een edel mens zonden zodat hij bij zijn werk onder de mensen krachtiger het licht van goddelijkheid kon openbaren – niet om ons van onze zonden te verlossen of om het karma van onze overtredingen ten opzichte van onszelf en anderen te zuiveren. Wij zijn verantwoordelijk voor wat we hebben gedaan. Voor wat we denken, moeten wij de prijs betalen òf het strekt ons tot voordeel. Vergiffenis is alleen mogelijk door onszelf. De uitspraak van Paulus over de universeel toepasbare wet van oorzaak en gevolg, kismet of karma, is verfrissend direct:

> Als de Geest de bron van ons leven is, laat de Geest dan onze weg leiden. . . .
>
> Vergis u hierin niet: God laat niet met zich spotten; een mens oogst wat hij zaait. Als hij zaait op de akker van zijn lagere natuur, zal hij een oogst van verderf binnenhalen, maar als hij zaait op de akker van de

> Geest, dan zal de Geest hem een oogst van eeuwig leven brengen. Laten wij dus niet ophouden goed te doen, want als wij onze pogingen niet verminderen, zullen we te zijner tijd onze oogst binnenhalen. Laten we daarom, omdat de gelegenheid zich voordoet, doen wat goed is voor allen . . .
>
> – *Galaten* 5:25; 6:7-10 (vertaald naar *The New English Bible*)

Kort samengevat: we zetten ieder moment van iedere dag nieuwe oorzaken in beweging en oogsten de gevolgen van vroegere daden. Het is de kwaliteit van onze motieven die vorm heeft gegeven en zal blijven geven aan ons karakter en onze toekomst. En omdat we één mensheid zijn en niet los van elkaar staan, beïnvloeden we niet alleen het lot van degenen met wie we omgaan, maar ook van duizenden anderen die op onze golflengte zitten. Als onze motieven altruïstisch zijn, zaaien we in de gebieden van de geest; dienen we onszelf, dan zaaien we op de akker van ons persoonlijke zelf. We oogsten zoals we zaaien, want de natuur reageert onpersoonlijk zonder rekening te houden met wat voor de zaaier aangenaam of onaangenaam zou zijn. De oogst zal zich automatisch aanpassen aan het zaaisel, omdat ieder mens zijn eigen oogster en optekenaar is die op de geheugencellen van zijn karakter, en in feite op elk niveau van zijn wezen, afdrukt wat hij *is*.

Hoe valt dit te rijmen met het begrip genade? Zoals genade in het Nieuwe Testament wordt gebruikt, betekent het woord bijna uitsluitend het middel van God om door tussenkomst van Christus Jezus vergeving van zonden te schenken. 'Hij die gelooft . . . zal worden gered'

(*Marcus* 16:16). Wat een mens ook is geweest of heeft gedaan, door Christus als zijn verlosser aan te nemen, kan hij rekenen op vergeving van schuld en de zegen van Gods genade. Als we dit letterlijk opvatten, zoals de meer orthodoxe christenen doen, is het ontstellend: wat voor soort rechtvaardigheid is dit als een verdorven mens, alleen door Jezus als de enige zoon van God te aanvaarden, zijn hele staat van dienst kan schoonwassen en zijn karakter van ongerechtigheden kan zuiveren? Is het geen vereiste om wandaden weer goed te maken? En hoe staat het met het kwaad dat anderen is aangedaan door wrede en onbezonnen daden? Vanuit het standpunt van menselijke, laat staan goddelijke, rechtvaardigheid, is het ondenkbaar ermee in te stemmen dat Gods vergeving van zonden alleen van toepassing zou zijn op gelovigen; het druist in tegen alles wat de mens moreel juist en rechtvaardig vindt. Maar gezien in samenhang met het gebod van Jezus 'ga heen en zondig niet meer', krijgt het vers van Marcus een diepe betekenis, en meer nog wanneer het in verband wordt gebracht met de verklaring van Jezus aan Nicodemus: 'Tenzij iemand opnieuw wordt geboren, kan hij het koninkrijk Gods niet zien'.

> Tenzij iemand wordt geboren uit water en uit de Geest, kan hij het koninkrijk Gods niet binnengaan. Wat uit het vlees is geboren, is vlees; en wat uit de Geest is geboren, is geest. Verwonder u niet dat ik u heb gezegd: u moet opnieuw worden geboren.
>
> – *Johannes* 3:3, 5-7

Het verhaal van Saulus van Tarsus is daarvan een voorbeeld. Hij was opgevoed in de traditie van zijn volk, maar begon de last van zijn schuld door vroegere zonden

als ondraaglijk te ervaren, zozeer zelfs dat hij zich niet met zijn God kon vereenzelvigen. Als Hebreeër wist hij dat hij Gods goedkeuring moest verdienen door morele rechtschapenheid en door te leven volgens zijn geboden. Hij was inwendig zó verscheurd dat hij zijn woede en wanhoop koelde op hen die deze vreemdeling, Jezus, volgden. Toen hij op een dag onderweg was naar Damascus, werd hij plotseling omgeven door licht dat zo intens scheen, dat hij verblind neerviel en hoorde hoe de Heer hem riep. Na drie dagen was hij 'een nieuw schepsel', zijn gezichtsvermogen was hersteld, het verleden was vergeten en na verloop van tijd zelfs zijn naam. Had zijn sterke verlangen om de zin van het leven te vinden zijn ziel tijdelijk geopend voor zijn eigen innerlijke licht?

Als Paulus begon hij nu aan een nieuw leven, bezield door een bijzondere kracht, en spoorde iedereen die hij sprak of schreef aan de weg van de geest te volgen in plaats van die van het vlees: 'Als iemand dus in Christus is, is hij een nieuw wezen: alle oude dingen zijn voorbijgegaan; zie, alle dingen zijn nieuw geworden' (2 *Cor.* 5:17). Als er sprake is van een echte bekering of een 'zich afwenden' van de wegen van disharmonie van het verleden en een volledig opgaan van de ziel in het leven van de geest, dan is hij als een 'pasgeborene' – niet omdat zijn vroegere karma is uitgewist, maar omdat hijzelf innerlijk is vernieuwd, 'geboren uit de Geest'. Voortaan treedt hij het leven met een nieuwe visie en een gesterkte wil tegemoet.

Het is een prachtige waarheid, en vanouds bekend, dat voor elke oprechte stap die in de richting van iemands innerlijke godheid wordt gezet, deze overeenkomstig

reageert en dan straalt er een glans over het hart en het denken van de aspirant. Een voortgezet streven om het leven te vernieuwen door oprechte aspiratie en ontwikkeling van de wil voor onzelfzuchtige doeleinden, zal ongetwijfeld ertoe leiden dat er een 'zuivering' plaatsvindt en dat de stem van de intuïtie hoorbaar wordt. Of het de stem is van de Heer of een andere godheid of die van de eigen innerlijke god is niet van belang. 'Ga heen en zondig niet meer' heeft veel toepassingen, maar wee degene die niet probeert in overeenstemming te leven met de plicht die hij op zich heeft genomen om de genade van goddelijke goedkeuring waard te zijn.

Het is heel belangrijk dat een daad van genade, wat ook de bron ervan is en hoe deze ook wordt ervaren, *in geen geval betekent dat de wet van karma wordt opgeheven*, of dat de vroegere dwaasheden en fouten uit ons individuele Boek van het Lot worden gewist. Al wat we hebben gedaan of nagelaten vóór onze herschepping moet in dit leven of in toekomstige levens in evenwicht worden gebracht – en dit zou blijmoedig onder ogen moeten worden gezien, want het lijden biedt een welkome kans om de lei schoon te wissen en vroegere onjuiste daden recht te zetten. Even belangrijk is het dat alles wat we verlangden te doen en te zijn, alle stille, niet erkende verlangens een licht te zijn in de duisternis die ons omringt, getrouw worden opgetekend in de onvergankelijke verslagen van de eeuwigheid om te zijner tijd als een zegen tot ons terug te keren, een geschenk van genade voor onszelf en anderen, dat ons in strikte harmonie met de karmische wet toekomt.

We kunnen het dogma van Jezus die 'voor onze

zonden is gestorven' vanuit een ander perspectief zien. Het feit dat op cyclische tijdstippen edele leraren worden uitgezonden om te werken onder dit of dat volk geeft aan dat ze voor een heilig doel komen: om de aspiratie aan te moedigen in de ziel van diegenen die gehoor geven aan de oproep. Het verschijnen van zo'n incarnatie van een goddelijke straal betekent dat er een goddelijke energie naar de aarde afdaalt die samenvalt met een steeds sterkere roep vanuit het hart van de mensen. Het elkaar kruisen van menselijke en goddelijke cyclussen dient dus een tweeledig doel. Wanneer de geest-ziel van het gekozen werktuig samensmelt met de godheid, vindt er een explosie met zo'n enorme kracht plaats dat de bliksem van de goden over de mensheid losbarst om onze gedachtewereld te laden met goddelijk-geestelijk magnetisme. Dit is in het verleden gebeurd; en, als we het oproepen, zal het weer gebeuren.

Er is overal een verweving van karma's, een verweving tussen de godenwerelden en onszelf. Volgens de overlevering betreden goddelijke wezens of avatāra's de aarde als een soort onderwereld, en 'sterven' dus op hun eigen hoge gebieden, en ondergaan daardoor een inwijding – een majestueuze gedachte. Door doelbewust geboren te worden onder de bewoners van de aarde, sterft een deel van hen – er bestaat zoiets als een 'sterven voor onze zonden', letterlijk en figuurlijk. Zij laten een indruk achter op het lot van de mensen als een stroom van licht en mededogen. Doordat ze een deel van hun goddelijke energie in de wereld hebben achtergelaten, nemen ze in mystieke zin een deel van het karma van de mensheid op zich. Hoewel wij onszelf moeten bevrijden, verbindt

iedereen die zich naar het innerlijke licht keert en daardoor wordt aangeraakt – al is het maar een beetje – in die mate zijn karma met dat van de Groten.

Als *wij* verantwoordelijk zijn voor het 'redden' van onszelf, dan bestemt God de mensen niet voor tot een leven van eeuwige gelukzaligheid of eeuwige verdoemenis. Toch kunnen we het niet daarbij laten, want er zit een greintje waarheid in het idee van voorbestemming, namelijk dat *wij* onszelf in het verleden hebben voorbestemd tot wat we nu zijn. Dat betekent dat bepaalde karmische lijnen van gebeurtenissen en van het karakter zijn voorbeschikt – niet door een of andere god of een wezen buiten ons, maar *door onszelf*. Zoals Shakespeare zegt: 'Er is een godheid die ons leven vormgeeft, hoewel wij het maar ruw uithakken.'* Die godheid is ons eigen diepste zelf; *wij* zijn degenen die ons lot met onze vrije wil vormgeven. Hoe we de gebeurtenissen en omstandigheden van het leven tegemoet treden en hoe we met onze medemensen omgaan, hebben we elk moment zelf in de hand. Daarbij vormen en herscheppen we ons karakter en onze toekomstige bestemming. Er kan niets buiten de wetten van karma om plaatsvinden; en omdat ieder van ons zijn karma is, zijn we de vrucht, het gevolg, de uitdrukking van ons hele verleden. Ieder van ons is daarom de schrijver van zijn eigen karmische lot.

Het lijdensverhaal van Christus symboliseert een heel heilige beproeving die elke verlosser bereid is te ondergaan, als een daad van zuiver mededogen, opdat het ideaal van geestelijke overwinning krachtig in het

---

**Hamlet*, vijfde bedrijf, tweede toneel.

bewustzijn van de mens wordt vastgelegd. Het evangelieverhaal gaat over de menselijke ziel, en Jezus vertegenwoordigt de goddelijke climax van wat iedereen op aarde eens kan bereiken – de christuszon in zijn eigen hart geboren laten worden. Dit houdt niet de belofte van een overwinning in die zonder verdienste kan worden behaald; iedereen moet door individuele inspanning meester worden over zichzelf. Hoewel we misschien geketende geesten zijn, zijn we geesten, niet ketenen, en geen kracht op aarde of in de hemel kan de menselijke geest eeuwig gevangen houden. Waar de geschiedenis de tragedie van menselijk falen te boek stelt, getuigt een hogere geschiedenis van de onoverwonnen menselijke geest, want het lijden en de triomf van een christos karakteriseren het pad naar de zon dat ieder mens uiteindelijk moet kiezen.

9

De christelijke boodschap

I

Waarheid is in alle heilige geschriften te vinden als we maar diep genoeg graven onder dogma en ritueel om het rijke erts van de esoterie te ontdekken. Het joods-christelijke verhaal over het ontstaan was nooit bedoeld om letterlijk te worden opgevat, evenmin als de scheppingsmythen van Tahiti of het oude Perzië, China of Noord- en Zuid-Amerika. De mondelinge en geschreven tradities van ieder volk wijzen, gekleed in telkens andere beeldspraak en symboliek, naar het ontzagwekkende moment in de beginloze tijd toen duisternis licht werd en uit de diepten van de stilte de logos, het woord, ging weerklinken, waarop goden en sterren samen begonnen te zingen uit pure vreugde over het zijn en worden.

Hoe uit 'het niets' een heelal kan voortkomen met zijn menigten levens van iedere soort en gradatie is een eeuwig mysterie. Hoe wordt de nul een één en brengt de één de twee voort, en dan drie, om op zijn beurt myriaden levende wezens te verwekken, van sterren tot mensen, van dieren tot atomen? Als alles vormloos en leeg is, wie of wat geeft dan de eerste trilling van het ritmische kloppen binnenin de uitgestrektheden van de chaos?

Zij die goed thuis zijn in de joodse theosofie van de kabbala citeren herhaaldelijk bepaalde passages uit de *Zohar* – de bekendste kabbalistische verhandeling die een doorlopend commentaar bevat op de Tōrāh, de heilige 'wet' van de Hebreeën – waarin wordt bevestigd dat hij die tot de kern van de verborgen betekenis in de Tōrāh zou willen doordringen schil na schil moet afpellen om de ziel te bereiken. Als hij de essentie ervan intuïtief wil leren kennen, moet hij nog verdere lagen afpellen, want binnen ieder woord en iedere zin ligt een diep mysterie. 'Maar de wijzen die door hun wijsheid vele ogen hebben, dringen door het kleed heen tot de diepste essentie van het woord die daarin verborgen ligt.'*

Het is paradoxaal dat, terwijl voor ons het heelal *in essentie* ongeschapen en oneindig is, zonder begin en zonder einde, ieder *gemanifesteerd* heelal een punt van oorsprong heeft, een tevoorschijn komen uit 'het niets', uit de duisternis naar het licht, en naar de opeenvolging van levens die dan volgen. Volgens de kabbala zijn er drie stadia van niet-bestaan tussen de duisternis van de diepte van *Genesis* en het tevoorschijn komen van licht: 1) *'ayin,* 'niets', niet-zijn, de leegte, dat elk voorstellingsvermogen te boven gaat; 2) *'ēin sōf,* 'geen grens, zonder einde', de grenzeloze of eindeloze uitgebreidheid; en 3) *'ēin sōf 'ōr,* 'geen grens licht', grenzeloos licht.

Toen *'ēin sōf,* gedreven door goddelijke gedachte en wil en het mysterieuze vermogen van inkrimping en uitzetting, een deel van zichzelf wenste te manifesteren,

---

**The Zohar* (iii:98b), Eng. vert. Harry Sperling, Maurice Simon, en dr. Paul P. Levertoff, 3:300.

concentreerde het zijn essentie in één enkel punt. Dit noemden de kabbalisten *keter* (kether), 'kroon', de eerste emanatie van licht, en uit dit oorspronkelijke punt schoten 'negen schitterende lichten' tevoorschijn.

In een poging te verduidelijken wat altijd een 'ondoorgrondelijk mysterie' zal blijven, stelden de kabbalisten zich het wonderbaarlijke proces van het Ene dat het vele wordt op allerlei manieren voor, meestal als een levensboom bestaande uit tien *sefîrōt*, tien 'getallen' of emanaties uit 'ēin sōf, het grenzeloze, waardoor een tienvoudig heelal ontstond. 'Te midden van de onverdraaglijke schittering' van 'ēin sōf 'ōr, grenzeloos licht, visualiseerden ze het hoofd van *'Ādām Qadmōn*, de ideële of archetypische mens, de eerste van vier Adams die zich manifesteren in vier werelden van afdalend geestelijk niveau. De vierde Adam op de vierde wereld, onze aarde, luidt onze huidige mensheid in en wordt deze. Met andere woorden, op ieder van de vier werelden hult een tienvoudige levensboom, die zich samen met de archetypische mens manifesteert, zich in steeds materiëler vormen. Tenslotte kan de vierde wereld het mineralen-, planten- en dierenrijk onderhouden; en op deze wereld functioneert de mensheid, die oorspronkelijk aseksueel was en daarna androgyn, nu als man en vrouw.*

Op deze manier geeft de *Zohar* een interpretatie van

---

*De lezer wordt verwezen naar de volgende literatuur: *Major Trends in Jewish Mysticism* door Gershom G. Scholem, vooral het hoofdstuk getiteld: 'The Zohar II: The Theosophic Doctrine of the Zohar', blz. 202 e.v.; *The Zohar*, in het Engels vertaald door Harry Sperling en Maurice Simon, 5 delen; *Qabbalah* door Isaac Myer; *Kabbalah: New Perspectives* door Moshe Idel.

de eerste verzen van *Genesis*, en begint bij God (feitelijk 'goden', 'elohīm), die vanuit zichzelf de hemelen (in het Hebreeuws eveneens een meervoud) vormt en de aarde, die vormloos en leeg was tot er leven werd gewekt en de geest van God (*rūaḥ 'elohīm,* 'adem van de 'elohīm') de wateren van de ruimte bevruchtte.

Gedurende de laatste 2000 jaar heeft het woord *god* een heel beperkte en vaste betekenis gekregen in tegenstelling tot de ruime en flexibele gevoelswaarde die het overal in de Grieks-Romeinse wereld en in het Nabije Oosten heeft gehad. In die tijd was er een nauwe band tussen goden en mensen, waarbij goden soms menselijke vormen aannamen, en waardige mensen de status van godheid verwierven. Ten gevolge van eeuwen van opgelegde theologische uitspraken betekent het woord God tegenwoordig in het algemeen het Hoogste Wezen of de Schepper die de hemel en de aarde, en alle wezens daarop, heeft geschapen, dat wil zeggen, hij is extrakosmisch en duidelijk apart en gescheiden van zijn schepping. Ongetwijfeld hebben een groot aantal christenen, met uitzondering van de streng fundamentalistische sekten, het denkbeeld van een persoonlijke God naar de gelijkenis van een mens met een lange baard verlaten, een God die op een troon zit tussen de wolken en beloningen en bestraffingen uitdeelt naar het hem invalt of goeddunkt.

Ieder mens is zonder enige twijfel een vonk van die goddelijke intelligentie, met zijn eigen innerlijke god in de kern van zijn wezen. Zou er een entiteit, zelfs maar een stofdeeltje, kunnen bestaan als ze niet de buitenste uitdrukking was van haar unieke god-essentie? Ja, ieder atomair deeltje is een godsvonk die zich tot uitdrukking

brengt in een stoffelijke vorm. Als zodanig is het in essentie één met de godheid in het hart van het Zijn. Dit betekent dat de monaden of innerlijke goden in de kern van ieder van de biljoenen en biljoenen atomen in alle natuurrijken en door de hele kosmos heen eveneens *in essentie één* zijn – werkelijk een universele verwantschap van geest. Wanneer we God voorstellen als oneindig, wordt onze gewaarwording van de goddelijke wil zo onbeperkt als het denken en de aspiratie dat toelaten. Is God transcendent of immanent, buiten ons of binnenin ons? De vraag is overbodig als het goddelijke alles doordringt. Door de druk van de dagelijkse zorgen zijn we geneigd te vergeten wie we zijn en denken we niet aan het lot dat in de toekomst ligt, niet alleen voor ons mensen maar voor ieder monadisch leven, of het nu een atoom in de hersenen van een aardworm betreft of in één van de ringen van Saturnus.

In het *Evangelie naar Johannes* (10:34) herinnerde Jezus degenen die hem bespotten eraan: 'Staat er niet geschreven in uw wet: Ik heb gezegd: u bent goden?' – een thema waar Paulus verder op inging toen hij schreef aan de mensen in Corinthe: 'wat voor contact heeft het licht met de duisternis? . . . u bent de tempel van de levende God' (*2 Cor.* 6:14,16) en 'de geest van God woont in u' (*1 Cor.* 3:16). Hoe komt het, met het oog op deze verzen die vaak van de kansel en in boeken worden geciteerd, dat ons eeuwenlang ten onrechte is geleerd dat we 'in zonde werden geboren'?

De allegorie van Adam en Eva die in ongenade waren gevallen en uit de Hof van Eden werden weggestuurd, geeft niet een beschrijving van een misstap, maar heeft

een stimulerend effect wanneer ze wordt geïnterpreteerd als het ontwaken van het denkvermogen in de vroege mensheid. Om te worden zoals de goden moesten de eerste mensen (wijzelf) 'sterven' uit onze paradijselijke staat van onbewuste gelukzaligheid en de uitdaging van het zelfbewustzijn van ons goddelijke potentieel aannemen. Daarbij waren we verplicht ons te hullen in 'rokken van vellen' terwijl we ons belichaamden in werelden van stof. En nu banen we ons een weg uit de 'zonde' van onze stoffelijke toestand door te zwoegen, zowel geestelijk als verstandelijk, en uiteindelijk zullen we de waardigheid van ons erfdeel aannemen en volledig ontwikkelde godheden worden.

Hoe staat het dan met Jezus en het verhaal van zijn leven zoals dat in het Nieuwe Testament wordt verteld? Veel christenen beschouwen de evangelieverhalen niet langer als feitelijke verslagen over een historische figuur. Sommigen geven de voorkeur eraan ze op te vatten als een symbolisch verslag van de inwijdingservaringen van een verlosser – van iedere verlosser die overeenkomstig de cyclische noodzaak verschijnt. Sommigen ontkennen elke *bijzondere* goddelijkheid van Jezus, en zien hem liever als een edel voorbeeld van de mensheid, dat waard is om te worden nagevolgd. Anderen, misschien wel miljoenen, beschouwen Jezus vol devotie als de *enige* Zoon van God en denken dat ze alleen door in hem te geloven kunnen worden gered. Drie conclusies die op het oog met elkaar in strijd zijn; en toch wanneer we ze als drie manieren opvatten om naar Jezus te kijken, krijgen we een redelijk afgerond beeld van wat hij vertegenwoordigt.

Eenvoudig gezegd, het idee dat Jezus kwam om een

licht te zijn voor de wereld en om 'ons te redden van onze zonden' laat zien hoe *wij* onszelf kunnen redden, hoe we onszelf zouden kunnen redden uit de slavernij en uit het graf van de stoffelijke dingen – en niet dat we zouden kunnen doen wat we willen en dan kort voor we sterven berouw hebben, en de last van onze schuld op zijn schouders leggen, en voor altijd en altijd zouden zijn gered.

Ook Gautama Boeddha was een licht voor de wereld. Wanneer we de bekende gebeurtenissen in de levens van Gautama en Jezus met elkaar vergelijken, vinden we in feite een verbazingwekkende overeenkomst: beiden werden geboren uit een maagdelijke moeder; beiden werden geschoold in de heilige tradities van hun respectieve geboortelanden en ontleenden daaraan inspiratie, en kwamen in opstand tegen de orthodoxie van hun respectieve priesterkasten; beiden doorbraken alle barrières van klassen en religieuze vooroordelen en namen iedereen die innerlijk oprecht was als discipel aan. Door zowel Jezus als Gautama werd nadruk gelegd op het 'licht' binnenin ons en dit waarborgde een goddelijke gelijkheid van kansen voor ieder mens: voor brahmaan en outcast, Sadduceeër en lepralijder, koning, courtisane, en visser. Opmerkelijk is dat Jezus' verheerlijking toen 'zijn gezicht scheen als de zon en zijn gewaad zo wit was als het licht' veel lijkt op de verlichting van Gautama en zijn bereiken van het uiteindelijke nirvāṇa toen de kleur van de huid van de Tathāgata zo 'helder en bijzonder stralend' werd dat zijn gewaden van een gouden stof hun glans verloren.* Een laatste feit, maar daarom niet het minst

---

**Mattheus* 17:2; *Mahā-Parinibbāna-Sutta*, iv, §§48-50.

belangrijke, is hun komst naar de aarde op grond van een onmetelijke liefde voor de mensheid – gezonden door God als een goddelijke incarnatie in het geval van Jezus; en als gevolg van een gelofte die levens eerder werd opgetekend in het geval van Gautama – waardoor zij worden gekenmerkt als schakels in de keten van meedogende beschermers die over ons waken en ons stimuleren om de innerlijke weg te volgen.*

Het is onvermijdelijk dat de kleurrijke verslagen van hun geboorte, optreden als geestelijke leraar, en dood voor een groot deel allegorie zijn. Wat er ook aan concrete geschiedenis in de canonieke evangeliën of in de boeddhistische geschriften van zowel de Noordelijke als de Zuidelijke School ligt besloten, is ingekleed in metafoor en legende, zodat het moeilijk is om feiten te scheiden van fantasie. Niettemin zijn de overeenkomsten te nauw om te negeren, en daarom gaat men zich afvragen of de kroniekschrijvers hun respectieve verhalen misschien hebben verteld volgens het patroon van een oud heilig prototype.

Dat was naar alle waarschijnlijkheid het geval, want er

*Men kan erover speculeren hoe groot de invloed is geweest die Aziatische pelgrims op de evangelieschrijvers in Judea hebben uitgeoefend. Na de veroveringen van Alexander in de vierde eeuw v.Chr. bestonden tussen het Indiase subcontinent en de Hellenistische wereld niet alleen handelscontacten, maar tot ongeveer 700 jaar daarna waren de bibliotheek en het museum in Alexandrië centra van geestelijke en intellectuele uitwisseling tussen Boeddhisten, Perzen, Arabieren, Hebreeën, Grieken, Romeinen en natuurlijk de Egyptenaren en andere volkeren rond het bassin van de Middellandse Zee; waarschijnlijk ook Hindoes en Chinezen.

zijn opvallende overeenkomsten te vinden in de levensverhalen van een aantal andere verlossers van de wereld. De Perzen uit de oudheid vertellen over de beproevingen en veroveringen van Mithras en van een reeks Zarathoestra's; in Mexico werd Quetzalcoatl, de gevederde slang, 'gekruisigd' en stond op uit de dood; op eenzelfde manier werden de zonnegoden van de Frygiërs en andere volkeren uit Klein-Azië gedood en bespot, evenals de Noorse Odin die, met een speer doorboord, negen nachten heeft gehangen aan de 'door de wind geteisterde boom' van het leven.* Is het dan zo bijzonder dat Jezus die Christos (gezalfde, Messias) werd, een soortgelijke beproeving en verheerlijking zou hebben ervaren?

II

Het drama van Jezus begint met het verhaal van zijn vreemde en mooie geboorte uit een maagdelijke moeder op het moment van het wintersolstitium, met een ster waardoor wijzen uit het oosten werden geleid. Soortgelijke maagdelijke geboorten zijn opgetekend van andere verlossers, zoals die van de legendarische Perzische leraar Mithra ('vriend'): toen hij werd geboren scheen een groot licht rondom hem. Toen in India meer dan 5000 jaar geleden Devākī om middernacht het leven schonk aan Krishṇa, een goddelijke incarnatie, 'straalde' de hele wereld 'van vreugde'.

Over Jezus wordt gezegd dat hij uit een 'maagdelijke' moeder werd geboren, want geest heeft geen ouder. Het

*'Hávamál', §137, *The Masks of Odin* door Elsa-Brita Titchenell, blz. 126.

denkbeeld van een onbevlekte ontvangenis is zuiver mystiek en symbolisch, en heeft ten minste twee toepassingen: de ene heeft betrekking op de ingewijde die wordt 'geboren *uit zichzelf*', dat wil zeggen, op de 'geboorte van de christus in de mens uit het maagdelijke deel van zijn wezen, dat is uit de geestelijke of hoogste delen van de constitutie van de mens'; de andere betreft de kosmische maagd, 'de Moeder-Maagd van de ruimte die door middel van haar kind, de kosmische logos, het leven schenkt aan haar menigten kinderen van allerlei aard.'*

Wat de magiërs of wijzen betreft: de evangeliën vertellen ons hun namen niet en evenmin uit welk land ze kwamen, of zelfs hoeveel er waren. De meeste landen in West-Europa vieren de komst van de Drie Koningen, Epifanie, op 6 januari. Sommigen zeggen dat ze vanuit Perzië reisden en dat is de reden waarom ze *Magi* werden genoemd, wat 'groot' in wijsheid betekent. Anderen, zoals Augustinus, geloofden dat twaalf wijze mannen de ster volgden. Ergens in de loop van de tijd werden namen toegevoegd: Melchior, Caspar (of Kaspar), en Balthasar. De Purucker stelt ze gelijk met drie van de zeven heilige planeten: Melchior met Venus, zijn kistje met goud vertegenwoordigt het licht dat Jezus over de wereld zou verspreiden; Caspar die mirre meebracht 'in een met goud bezette hoorn', met Mercurius; en Balthasar, die wierookhars aanbood, 'zuivere wierook', met de maan.† Het lijkt erop dat de wijzen die geschenken brengen symbolisch zijn voor de eigenschappen die Jezus nodig

---

*G. de Purucker, *De Esoterische Traditie,* blz. 665-6.
†Op. cit., blz. 666-7.

zou hebben om de Christos tot geboorte te brengen.

En de ster? Toen de Duitse astronoom Kepler (1571-1630) in oktober 1604 bezig was met het waarnemen van een zeldzame samenstand van de planeten Mars, Jupiter en Saturnus, was hij volgens eigen zeggen verbaasd een *stella nova* of 'nieuwe ster' (een nova of supernova, een exploderende ster) te ontdekken die gedurende zeventien maanden helder zichtbaar bleef. Kepler concludeerde dat wat de Chinese astronomen in zowel 5 als 4 v.Chr. hadden vastgelegd novae waren, en volgens hem ondersteunde dit zijn opvatting dat de ster van Bethlehem heel goed een combinatie kan zijn geweest van twee verschijnselen: een syzygy of planetaire samenstand van Mars, Jupiter en Saturnus aan het begin van 6 v.Chr. en de explosieve ontlading van licht die de 'dood' van een oude ster omringt. Kunnen we dan niet het idee naar voren brengen dat de zogenaamde ster van Bethlehem een samenstand was van planeten in de richting van de zon, waardoor een initiant in zijn bewustzijn in staat was naar de zon in de stellaire diepten te gaan?

Wanneer we de mondelinge en geschreven tradities van andere volkeren onderzoeken, ontdekken we dat Jezus niet de *enige* Zoon van God was, maar dat zijn 'wonderbaarlijke' geboorte en dood, zijn afdaling 'naar hen in de Hades en naar iedereen op aarde' (Clemens van Alexandrië), door vele verlossers werden ervaren. Ze waren allen *monogenēs* (eniggeboren), hoewel niet in de gebruikelijke betekenis van de uitdrukking als de ene en enige Zoon van God, want we zijn allen goden, zonen van het goddelijke. De glorie zit niet in hun uniekheid, omdat ieder van hen één was onder de velen die 'enig-

geboren' waren en dat in toekomstige cyclussen zullen zijn, dat wil zeggen, die door zichzelf vanuit hun eigen solaire, goddelijke bron tot geboorte zijn gebracht. Allen zijn leden van die heilige gemeenschap van 'Zonen van de Zon', gezalfden die periodiek incarneren op aarde om ons, 'geesten die gevangen zitten'*, te helpen onszelf te bevrijden van onze zelfgemaakte ketenen. Maar wij zijn het die de ogen van onze ziel naar het licht moeten richten: er is geen bevrijding, geen verlossing, behalve die door onszelf wordt verkregen.

Dood door geweld, begraven in een ondergronds graf, lichamelijke opstanding en het opstijgen naar de hemel: wat heeft dit alles met ons vandaag de dag te maken? Moeten we deze reeks gebeurtenissen beschouwen als werkelijk fysiek gebeurd? Of moeten we in de parallelle mystieke ervaring van zoveel wereldleraren een mysterielering zien – de uiteindelijke inwijdingsbeproeving die iedere aspirant voor omgang en uiteindelijke eenwording met zijn innerlijke god moet ondergaan? Hoe zouden ze anders aanspraak kunnen maken op het één-zijn met de godheid dan door op het kruis van het zelf alles te offeren dat minder dan goddelijk is, dan door afdaling in en triomf over de onderwereld van de aarde en van de vroegere gedachtegewoonten, en door wederopstanding uit het graf van het menszijn om te gaan stralen als een godheid? En de bekroning? In de traditie van zonnegoden en verlossers keert zo iemand bereidwillig terug om zijn heilige taak te vervullen, zodat de idealen van mededogen en geestelijke kennis menselijke zielen

---

**1 Petrus* 3:19.

opnieuw kunnen inspireren tot verhevener doeleinden.

Hoe kunnen we de dood van Jezus interpreteren die hij voorzegde, en zijn verraad door Judas? Was het een verraad zoals dat gewoonlijk wordt opgevat? Of heeft dit deel van het evangelieverhaal een ander betekenisniveau? Zou het kunnen zijn dat Judas werd gebruikt als instrument om uit te voeren wat moest zijn, voorbeschikt door het karma van de mensheid, door het karma van Judas, en ook dat van Jezus? Maar hoe dan ook, Jezus wist dat zijn 'tijd nabij was', en dat de Mensenzoon moest terugkeren naar de Vader.

Jezus liep met Petrus, Johannes en Jacobus omhoog naar de Hof van Gethsemane, en vroeg aan zijn discipelen om even te blijven zitten, en hij ging weg om in afzondering te bidden. Hier was een heel subtiel 'verraad', of liever een 'mislukking' door degenen die hij juist had uitgekozen om te waken op het moment dat hij dit het meest nodig zou hebben. Geen bewust verraad, maar het houdt een bittere les in voor ons in deze tijd, want hoe vaak ontbreekt het ons aan de onzelfzuchtige liefde en het vaste besluit om tot het einde toe door te gaan. Hij zei tegen zijn discipelen: 'Mijn ziel is zeer bedroefd, tot stervens toe: blijf hier en waak met mij.' Jezus ging toen verder en knielde, en offerde alles wat hij was aan zijn Vader: 'Indien het mogelijk is, laat deze beker aan mij voorbijgaan: echter niet zoals ik wil, maar zoals u wilt.' Toen hij terugkeerde ontdekte hij dat zijn discipelen diep in slaap waren gevallen. 'Wat, konden jullie niet één uur met mij de wacht houden?' En opnieuw zei Jezus tegen hen: 'Waak en bid, opdat u niet in verzoeking komt: de geest is wel gewillig, maar het vlees is zwak.' Een tweede

keer bad hij, en opnieuw sliepen de discipelen. Zij die hun uiterste in toewijding hadden gegeven, 'verrieden' hun meester zelfs de derde keer; want hun kracht was niet groot genoeg. 'Slaap nu verder en neem uw rust: zie, het uur is nabij, en de Mensenzoon wordt verraden en overgeleverd aan de zondaars' (*Mattheus* 26:37-45).

Hoewel de uiterlijke details verschillen, vindt men een opvallende overeenkomst met het voorval in Gethsemane in het 'Boek van de Grote Overgang', een boeddhistische *Sutta* die de essentie geeft van Boeddha's leer gedurende de laatste maanden van zijn leven. De Pālitekst vertelt over verschillende gesprekken die de Tathāgata voerde met Ānanda, zijn trouwe vriend en discipel. Hij vertelde Ānanda dat als hij dit zou verlangen, de Tathāgata 'een kalpa lang in hetzelfde leven zou kunnen blijven, of gedurende dat deel van de kalpa dat nog moest komen'. De hint was er, maar ging aan Ānanda voorbij. Nóg twee keer werd de hint gegeven, maar nog altijd was Ānanda zich niet bewust van de zwaarwegende implicatie dat, als het beroep op de Meedogende sterk genoeg zou zijn, hij 'gedurende de kalpa zou kunnen blijven' . . . uit medelijden met de wereld, voor het welzijn en het heil en het geluk van goden en mensen!'*

Kort daarna benaderde Māra de Verleider – de naam betekent 'dood' – de Tathāgata, en zei dat het tijd voor hem was om te sterven en het nirvāṇa in te gaan dat hij had verzaakt, want het besluit dat hij eerder had genomen was vervuld. Op dat moment had de Tathāgata aan Māra verteld dat hij niet zou sterven totdat zijn broeders

**Mahā-Parinibbāna-Sutta*, hfst. 3, §§3-4, Sacred Books of the East 11:41.

en zusters en lekendiscipelen van beide seksen 'wijs en goed-getraind, gereed en geleerd, zouden zijn geworden, . . . [en] wanneer anderen een ijdele leer beginnen, in staat zullen zijn om die door de waarheid te overwinnen en te weerleggen, en zo de verbazingwekkende waarheid overal te verspreiden!'* Omdat Ānanda geen beroep op de Boeddha had gedaan om verder te leven, zei de Tathāgata tegen Māra: 'wees blij, de uiteindelijke vernietiging van de Tathāgata zal binnenkort plaatsvinden. Drie maanden na dit moment zal de Tathāgata sterven!' Daarop 'ontstond een machtige aardbeving, ontzagwekkend en verschrikkelijk, en uit de hemel barstte een onweer los'† – niet veel anders dan wat er gebeurde tijdens de 'kruisiging' van Jezus toen van het zesde tot het negende uur duisternis over het land heerste; en nadat hij de geest had gegeven, 'scheurde het voorhangsel van de tempel van boven naar beneden in tweeën; en de aarde beefde . . .' (*Mattheus* 27:51).

Pas later, toen Ānanda de Boeddha had gevraagd over de 'machtige aardbeving', ontwaakte zijn discipel in een flits. Pas op dat moment, toen hij plotseling besefte dat zijn geliefde vriend en mentor hem weldra zou verlaten, drong Ānanda bij de Gezegende eropaan om gedurende de kalpa verder te leven 'voor het welzijn en het geluk van de grote massa'. Drie keer pleitte hij op die manier. Het antwoord was onvermijdelijk: 'Het is nu genoeg, Ānanda, dring niet aan bij de Tathāgata! De tijd voor zo'n verzoek is voorbij.'‡ Als Ānanda bij de derde keer op

*Op. cit., hfst. 3, §7, blz. 43.
†Op. cit., hfst. 3, §§9-10, blz. 44.
‡Op. cit., hfst. 3, §§49-50, blz. 54.

zijn minst had gereageerd, zo voegde zijn leraar eraan toe, dan zou zijn wens in vervulling zijn gegaan. In feite had de Boeddha bij vele gelegenheden over deze mogelijkheid gesproken, en toch had Ānanda elke keer geen aandacht geschonken aan de hint.

Hiermee wordt niet gesuggereerd dat als Ānanda of de discipelen van Jezus de betekenis van de goddelijke gebeurtenissen die hun leraren omringen hadden begrepen, ze de loop van het lot hadden kunnen tegenhouden. Zelfs als er in de verslagen van de christenen en de boeddhisten nauwelijks historische feiten staan, dan weerspreekt dit niet de psychologische waarheden die ze belichamen. Geen van beide verhalen eindigt met een 'nog lang en gelukkig'; en dat moet ook niet, want het leven is een mix van goed en kwaad, van vreugde en verdriet, waaruit we een elixer van wijsheid kunnen distilleren.

Als we hierin tragiek vinden, dan is dat omdat we de gebeurtenissen van te dichtbij bekijken. Vanuit het perspectief van veel levens is er noch mislukking noch succes, er zijn alleen leerervaringen, en hierin ligt zowel troost als een uitdaging. Petrus, Jacobus, en Johannes, en ook Ānanda zijn wijzelf; we kunnen ons met hen identificeren, want hun zwakheid is de onze. Vaak ontwaken we pas na de ervaring tot de werkelijkheid van een situatie, en zijn we ons te laat bewust van een gemiste kans. Kansen komen en gaan voor ons allemaal. Sommige grijpen we, bijna intuïtief, en dan winnen we; andere, soms belangrijke, laten we door onze vingers glippen. Toch is niet alles verloren omdat een deel van ons bewustzijn de les vastlegt; als het anders zou zijn, zouden we niet later wakker worden, hetzij na een paar uur of misschien pas

wanneer het grootste deel van ons leven al voorbij is. Maar uiteindelijk zullen we wakker worden, en dit is de overwinning.

In het geval van Jezus lijkt het verraad of de mislukking van de kant van de discipelen, hoewel geheel onbewust, juist een essentiële vereiste te zijn opdat de wet wordt vervuld, dat wil zeggen, om ruimte te geven aan de voltooiing van de hoogste inwijdingsbeproeving van Jezus de mens, wanneer de menselijke ziel op zichzelf moet staan, zonder bescherming van discipel of vriend, en overwinnen. De menselijke ziel moet als de christuszon worden geboren zonder andere hulp dan van zichzelf, van zijn ingebouwde reserve aan zonnekracht. 'Tenzij een mens opnieuw wordt geboren, kan hij het koninkrijk van God niet zien' (*Joh.* 3:3). Jezus zou deze *tweede* geboorte rond de tijd van het wintersolstitium hebben ervaren, een geboorte in de geest.

III

De cryptische woorden van de geloofsbelijdenis van de apostelen laten de wanhoop en triomf zien van de mens-Jezus die Christus is geworden: 'gekruisigd, dood en begraven: hij is afgedaald in de hel; op de derde dag is hij opgestaan uit de doden: hij is opgestegen naar de hemel.' Of Jezus fysiek werd gekruisigd blijft een open vraag. De 'kruisiging' kan heel goed symbolisch zijn, een allegorie die wordt verteld om de christus-geest te beschrijven die in de stof werd gekruisigd: wanneer de materiële, overheersende kant van de menselijke natuur de overhand krijgt in het leven, dan wordt de geest gekruisigd.

Toen de Christus kwam, gaf hij van zijn licht, van zijn waarheid, maar slechts enkelen begrepen het. De rest begrepen het niet en dus, zoals de evangeliën vermelden, werd Jezus berecht en veroordeeld door Pontius Pilatus. Over het verheven moment toen Jezus aan het kruis van de stof werd verlaten door alles behalve zijn eigen door zelfdiscipline getrainde ziel, staat in *Mattheus* het volgende verslag:

> En omstreeks het negende uur riep Jezus met luide stem, Ēlī, Ēlī, lāma sabachthānī, dat betekent: mijn God, mijn God, waarom heeft u mij verlaten?
>
> – 27:46

In de vertaling wordt de betekenis van deze Hebreeuwse zin, die in het Griekse origineel is ingelast, verduisterd. In feite hebben we wat neerkomt op twee uitroepen: de ene van zielenstrijd, de andere van verrukking. Het laatste Hebreeuwse woord, *sabachthānī*, betekent niet verlaten of in de steek laten zoals de [Engelse] King James bijbel [en ook veel Nederlandse bijbelvertalingen] die geeft; integendeel, het betekent verheerlijken, vrede brengen, zich in triomf verheffen. Maar de Griekse tekst geeft onmiddellijk als 'verklaring' 'Mijn God, mijn God, waarom heeft u mij verlaten?' – wat eigenlijk een rechtstreekse vertaling is van de bekende uitroep van David in Psalm 22, *'Ēli, 'Ēli, lāmāh 'azabthānī*, waarbij het laatste woord inderdaad 'verlaten' betekent.

Wat is de reden hiervoor? Er is gesuggereerd dat *Mattheus* en *Marcus* met opzet de zaken hebben verward om te verbergen (en toch te onthullen voor hen die ogen hebben om te zien) wat in feite een mysterielering was.

Kortom de Griekse 'uitleg' van de Hebreeuwse tekst die citeert uit de psalm geeft de zielenpijn die werd gevoeld door het *menselijke* deel van Jezus toen hij in volstrekte eenzaamheid aan de gevreesde regionen van de onderwereld het hoofd moest bieden en deze alle overwinnen. Omgekeerd is de Hebreeuwse uitroep zoals die in *Mattheus* en *Marcus* bewaard is gebleven een uitroep van de Christos, de triomferende Jezus: 'O mijn God, wat heeft u mij verheerlijkt, hoezeer heeft u mij vanuit de duisternis naar het licht gebracht!'*

Laten we aannemen dat de Christus werd gekruisigd. Hij werd begraven in het graf en na drie dagen stond hij op uit de doden en steeg op naar de hemel. Dat is het dogma van de geloofsbelijdenis. Het is ook het verhaal van inwijding, en dat betekent het tot het uiterste testen van de ziel om te zien of zij voldoende standvastig en onzelfzuchtig is om de zwaarste beproevingen van de stoffelijke wereld te ondergaan en ongeschonden daaruit tevoorschijn te komen, gezuiverd. Jezus stond op uit de onderwereld van inwijding, het graf van de stof, verheerlijkt. Verenigd met de godheid in hem steeg hij op naar zijn Vader en werd één met de universele goddelijke kracht. Hij was niet langer slechts een mens, die al onze gewone moeilijkheden ondervindt die worden veroorzaakt door zelfzucht en hebzucht. Jezus was nu Christos, een met de heilige olie 'gezalfde', en een Zoon van God

*De schrijfster is dank verschuldigd aan G. de Purucker, *De Esoterische Traditie*, blz. 41-45; ook aan Ralston Skinner, *The Source of Measures,* blz. 300-301, en 'No Error' door JRS (Skinner) in H.P. Blavatsky, *Collected Writings* 9:276-9, met 'Noot' van instemming door HPB op blz. 279.

omdat de innerlijke god zijn hele wezen met licht had overstroomd.

De eerste christenen wisten dat het christus-mysterie niet uniek was – iets wat nooit eerder was gebeurd – maar in feite in hun tijd het hoogtepunt was van een van de meest verbazingwekkende ervaringen die de mens kan doormaken. Ze begrepen dat toen Jezus een Christus werd, hij met succes het pad tussen de zon in zijn hart en de zon in het heelal had geopend, en dat de stralen van de werkelijke zon, die een godheid is, volledig op hem schenen: Jezus werd als een zonnegod, in feite een 'Zoon van de Zon'.

Deze uitdrukking bevat een diepzinnige mystieke waarheid. Ze was en wordt gebruikt voor de edelste onder die mensen van wie de natuur zo zuiver is geworden dat ze het licht van de zon helder weerspiegelen. In de oudheid werd de zon de Vader van alles genoemd, waaronder de planeten, onze aarde, en de mensen. Men geloofde ook dat er een grote en schijnende godheid is die de zon die we aan de hemel zien bezielt. De Romeinen noemden hem Sol Invictus, de niet overwonnen zon; de Grieken eerden hem als Apollo; de Frygiërs als Attis (Atys). De Egyptenaren hadden hun Osiris en Horus.

In de oudheid koesterden de volkeren rond de Middellandse Zee eerbied voor de mysteriewaarheid dat wanneer een mens de lage neigingen van zijn natuur volledig had overwonnen, zijn innerlijke zonnegod was opgekomen. We moeten hierbij denken aan een vers van een oude hymne van Johannes van Damascus (675-749) die in de Anglicaanse en Grieks Orthodoxe kerkdienst

nog altijd wordt gebruikt:

> Het is de lente van zielen vandaag:
> Christus heeft zich van zijn boeien ontdaan,
> En is na drie dagen slapen in de dood
> Als een zon opgestaan.

Als zonnegod van het christendom verlichtte Christus-Jezus in zijn tijd de Weg die door een lange reeks verlossers vóór hem was geheiligd.

10

Westers occultisme

De vermenging van culturele en religieuze tradities die tegenwoordig plaatsvindt, heeft een diepgaande invloed op ons denken en onze ethische normen. Evenals westerse methoden en denkgewoonten hun stimulerende en vaak ontwrichtende indruk hebben achtergelaten op het oosten, evenzo heeft de toestroom van oosterse denkbeelden en rituelen het denken en de ingeburgerde opvattingen van duizenden in Europa en Amerika beïnvloed. Als gevolg daarvan zijn er grote scheuren aan het ontstaan in stevig verankerde standpunten. In het westen gebeurde dit doordat men in contact kwam met filosofische en psychofysieke disciplines uit India, Tibet, China en Japan; ook voor een deel door de groeiende belangstelling voor de riten en heilige kennis van de oorspronkelijke volkeren van de beide Amerika's, Austraal-Azië en Afrika. Hoewel het accent grotendeels op de 'occulte kunsten' (slechts het buitenste laagje van het ware occultisme) ligt, vindt er al een duidelijke verandering plaats. In plaats van een uitsluitend door de stof beheerste visie te hebben, gaan we inzien dat geest/bewustzijn/energie de oorzakelijke basis van *al* het leven is, van de microwereld van het atoom tot de macrowereld van de kosmos, en alles daartussen.

Het introduceren in het westerse denken van de moeilijk te doorgronden metafysische geschriften van het oosten werd in de jaren na 1780 vooral tot stand gebracht door Britse ambtenaren in India. Zij werden door de toenmalige Gouverneur-Generaal Warren Hastings aangemoedigd om Sanskriet en daarmee verwante talen te gaan studeren, zodat ze beter zouden begrijpen wat de hindoeziel beweegt. Enkele van deze ambtenaren waren zo onder de indruk dat ze de grote epische geschriften van India begonnen te vertalen, het *Rāmāyaṇa* en *Mahābhārata*, vooral de *Bhagavad-Gītā*, en ook de *Upanishads*. In 1785 publiceerde Sir Charles Wilkins in Londen de eerste Engelse vertaling van de *Gītā* – het is ongelooflijk dat wij in het westen nog maar nauwelijks meer dan tweehonderd jaar op de hoogte zijn van het bestaan daarvan. Terwijl soortgelijk vertaalwerk aan de gang was in Frankrijk en Duitsland, drongen de filosofische schatten van het oosten geleidelijk door in het denken en bewustzijn van het westen.

Op dat moment was er een scherpe scheidslijn tussen de geleerde elite en de grote meerderheid die niet academisch was geschoold en daarom grotendeels onbewust bleef van de intellectuele en spirituele invloed van deze bevrijdende ideeën. De verspreiding van theosofie vanaf 1875, en ook de publicatie van goedkope edities van de *Gītā* en Patañjali's *Yoga Sūtra's*, was de noodzakelijke katalysator om zowel het populaire als het wetenschappelijke en filosofische denken van de westerse cultuur te doen gisten.

Tegenwoordig worden de begrippen karma en reïncarnatie, de verbondenheid van mens en natuur, de

fysieke wereld als slechts een vergankelijke verschijning van het werkelijke, en de mogelijkheid om in nauw contact te komen met de bron van het Zijn door iedereen die bereid en in staat is de nodige discipline daarvoor op te brengen – worden al deze dingen een vertrouwd deel van het westerse denken. Nu haṭhayoga, meditatietechnieken, en andere oosterse methoden van zelfontwikkeling snel worden aangepast aan het westerse karakter, kan men het alleen maar eens zijn met de profetische uitspraak van W.Q. Judge dat een soort 'westers occultisme' al in de maak is.

Dit alles heeft zowel positieve als negatieve aspecten, wat alleen maar natuurlijk is bij iedere vernieuwing, vooral van geestelijk en intellectueel belang. Sommige ervan kunnen misschien niet gemakkelijk worden onderscheiden, omdat hun neveneffecten pas na jaren volledig duidelijk worden. Maar alleen omdat een lering of ceremonie oud is of uit het oosten komt is op zichzelf noch een garantie voor noch een ontkenning van de geestelijke waarde ervan. Dus zal alles wat we zien of horen de test van onze *innerlijke* toetssteen moeten ondergaan. Dit zal in de toekomst steeds noodzakelijker zijn omdat het verlangen naar zelftranscendentie het denken van een toenemend aantal ernstige zoekers bezighoudt. Onder de talrijke cursussen op het gebied van zelfontwikkeling die tegenwoordig worden aangeboden in seminars, workshops, en retraites, beloven vele een zelftransformatie binnen enkele weken. Het enige wat nodig is, zo wordt ons verteld, is om een aantal minuten te gaan zitten en een mantra te reciteren of te luisteren naar een bandopname met een onderbewuste of openlijke boodschap,

en zielenrust, bevrijding van stress, eenheid met het kosmische bewustzijn, en herstel van lichamelijke gezondheid zullen u toekomen!

Misschien komt dit doordat een aantal hedendaagse goeroes hebben ontdekt dat veel mensen in het westen niet zozeer op zoek zijn naar middelen om zich naar binnen te keren, maar naar een soort religie die de uiterlijke leefomstandigheden zullen verbeteren. De werkelijke vraag is: Wat is het motief achter de drang naar zelftranscendentie, naar zelfidentificatie met onze bron? Zouden we niet iets van onszelf moeten opofferen voor het privilege van 'sereniteit, vrede in het hart, eenheid met het Al'? Niemand kan de innerlijke motieven van een ander kennen, maar we zouden onze eigen motieven moeten onderzoeken voorzover we die kunnen achterhalen. Wat opvalt bij veel van de huidige methoden waarin men zich verliest, niet alleen bij geïmporteerde oosterse stelsels maar ook bij westerse programma's voor zelfverwerkelijking, is de benadering 'voor zichzelf' – een trend die diametraal tegenover het pad van mededogen staat.

Het is goed te bedenken dat in de oude Griekse mysteriën de stadia van het inwijdingsproces op verschillende manieren werden opgesomd, vaak ruwweg als drie: *katharsis*, zuivering, reiniging van de ziel; *muēsis*, het testen of beproeven van de kandidaat, om de integriteit van zijn motief en de vastberadenheid van zijn wil vast te stellen; en ten derde, als hij slaagde, *epopteia*, openbaring, dat wil zeggen, het 'zien' achter de sluier van de natuur. Het karakter moest altijd worden gevormd in overeenstemming met de edelste idealen; niets werd zonder offer verkregen. De zielenplant kan

niet worden geboren, tenzij het zaad van het zelf sterft.

Zuiver occultisme – dat altruïsme in de praktijk is, samen met kennis van de innerlijke structuur van de mens en van het heelal – vraagt van zijn volgelingen volledige zuiverheid van denken en handelen, en de uiterste zelfbeheersing. In de esoterische cyclus van leren en discipline wordt van de neofiet eerst verlangd om zover hij dat kan het ideaal van zelfvergetelheid en liefde voor alle wezens in zich op te nemen. Pas nadat hij grondig heeft begrepen dat van hem wordt verwacht dat hij eerder aan anderen denkt dan aan zichzelf, wordt hem toegestaan zijn aandacht te richten op verheven filosofie: 'Leef het leven, en u zult de leer kennen'. Voordat we aan een gespecialiseerd trainingsprogramma beginnen, zouden we onze innerlijke motieven moeten onderzoeken om zeker te zijn dat de richting die we willen inslaan een is die ons hogere zelf zou goedkeuren.

Zelftranscendentie, wil deze blijvend zijn, wordt niet bereikt door uiterlijke middelen alleen. Ze vindt zonder formaliteit in de stille diepten van iemands innerlijke zelf plaats. Bovendien gaan we steeds meer groeien en leren naarmate de leringen en het pad dat door die leringen wordt verlicht steeds verder tot in de kern van ons wezen doordringen. Geen enkele exoterische training in zelftransformatie kan de innerlijke transmutatie van de ziel evenaren die in de stilte plaatsvindt, en waarvan de gevolgen tot voorbij de dood voortduren. Ze zijn blijvend want ze worden in onze *geestelijke* natuur opgetekend.

Als we van buitenaf naar binnen toe werken, heeft dit misschien tamelijk snel bepaalde effecten, maar omdat deze zelden hogere dan de mentale en emotionele aspec-

ten van onze natuur bereiken, zullen ze van korte duur zijn. Wanneer onze gedachten en gevoelens op anderen zijn gericht, bouwen ze stevige geestelijke karaktertrekken op die de cyclussen zullen overleven. Eenvoudig gezegd, wanneer onze eerste zorg is om met heel ons hart toegewijd te zijn aan het ideaal en de praktijk van *broederschap* zodat deze uiteindelijk door iedereen in hun leven tot uitdrukking wordt gebracht – als we trouw kunnen blijven aan dit doel, zal dat voor ons een krachtig kanaal zijn naar esoterische werkelijkheid.

Ideeën zoals deze geven een frisse kijk op veel trends die aan populariteit winnen. Yoga, bijvoorbeeld, komt bijna overal in het westen voor; haṭhayoga in zijn meer eenvoudige vormen is het meest populair. Yoga betekent 'eenheid', van de Sankrietwortel *yuj*, 'samenvoegen, verenigen'. Yoga verwees oorspronkelijk, en doet dat in zijn zuivere betekenis nog steeds, naar de zoektocht naar vereniging van de ziel met het goddelijke innerlijk: de *unio mystica* of de mystieke vereniging van de eerste christenen en de middeleeuwse mystici die probeerden vereniging te bereiken van de ziel met het goddelijke of het innerlijke godsbeeld.

Er zijn veel soorten yoga, en deze spreken mensen van verschillend temperament aan: *bhaktiyoga,* 'yoga van devotie'; *karmayoga,* 'yoga van handelen'; *jñānayoga*, 'yoga van kennis'; en andere. Het pad van *rājayoga** is de 'koninklijke vereniging' van het persoonlijke zelf met het verlichte zelf. Het is van weinig belang welk pad we uiterlijk nemen, zolang ons innerlijke doel het hoogste in ons

*Zie *Bhagavad-Gītā* 9:2, de eerste regel daarvan luidt: *rājavidyā rājaguhyaṃ*, letterlijk 'koninklijke kennis, koninklijk mysterie'.

is. 'Op welke manier mensen mij ook benaderen, op die manier sta ik ze bij; maar welk pad er ook wordt genomen door de mensheid, dat pad is het mijne.'*

Tegenwoordig zijn er in het westen veel beoefenaren van yoga die herstel van de fysieke gezondheid als doel hebben en, waar dat mogelijk is, proberen iets van de buitengewoon grote spanning te verlichten die mensen in deze cruciale tijden ervaren. We zouden ons echter tweemaal moeten bedenken voor we geraffineerde ademhalings- en andere technieken gebruiken die, als ze op een onverstandige manier worden beoefend, de juiste werking van de *prāṇa's* in de war gooien. Prāṇa is een Sanskrietterm voor de vijf of zeven 'levensadems' die door het lichaam stromen en de gezondheid van het lichaam instandhouden.

De Chinezen hebben eeuwenlang geleerd dat een goede fysieke en psychische gezondheid afhangt van het evenwicht tussen yin en yang. Als iemand echter, zonder het te weten, de natuurlijke ritmische stroom van de *ch'i* – hun term voor prāṇa – door de twaalf voornaamste meridianen of energiekanalen van het lichaam in de war gooit, heeft dit een onevenwichtigheid van yin/yang tot gevolg. Met andere woorden, als de natuurlijke krachtlijnen worden verstoord, kan het prāṇische evenwicht ontzet raken, vaak met ernstige consequenties. In plaats van zich te concentreren op de psychische en fysieke aspecten van de constitutie is het veel beter om de aandacht te richten op de geestelijke en hogere mentale en morele vermogens. Als er innerlijk evenwicht wordt

*Op. cit., 4:11.

bereikt en de normale maatregelen voor een goede gezondheid in acht worden genomen, zal het fysieke na verloop van tijd vanzelf volgen (tenzij, zoals kan gebeuren, grotere karmische hindernissen moeten worden genomen).

Veel nadruk wordt ook gelegd op het vinden van je innerlijke kern, en terecht. Dit zich naar binnen richten is een individueel persoonlijk proces van 'zichzelf wegcijferen', het ontmantelen van het zelf, zoals de mystici het noemen, het ledigen van onze natuur van externe dingen, en één worden met ons essentiële zelf. Het kan een heel leven duren, of verschillende levens, om dit volledig te bereiken – geen uiterlijke omstandigheden zullen zoveel effect hebben als 'het verliezen van het zelf opdat we het zelf zullen vinden'.

Na 1960 zijn overal in de wereld groepen ontstaan die programma's voor zelftranscendentie steunen die verschillende methoden aanbieden om alternatieve bewustzijnstoestanden te bereiken: hoe men de *kuṇḍalinī* of het 'slangenvuur' kan opwekken, dat onderaan de ruggengraat is gezeteld; hoe men de chakra's kan activeren, hoe men moet mediteren door zich te concentreren op een triangel, een kaarsvlam, een kristal, een verlichte bol, of door een mantra te herhalen. Deze en andere psychofysieke oefeningen worden uitgevoerd in de hoop nirvāṇisch bewustzijn te verkrijgen. Ik zou geen enkele van die methoden aanbevelen, niet omdat ze in essentie verkeerd zijn, maar omdat ze door onze ingewortelde zelfzuchtige neigingen schadelijk kunnen uitwerken.

Tegenwoordig is de honger naar nieuwe en betere manieren om te leven heel sterk. Mensen verlangen

ernaar de zin te ontdekken van een schijnbaar zinloze opeenvolging van crises, en ze experimenteren met alternatieve methoden, alles wat anders is dan dat waarmee ze zijn opgegroeid. Dit is een onderdeel van de spirituele en psychische bewustwording die wereldwijd aan de gang is, maar om een methode van zelfontwikkeling te gaan volgen zonder deze eerst zorgvuldig en streng aan een onderzoek te onderwerpen, vooral methoden die onmiddellijke resultaten beloven, is een hoogst riskante onderneming. Wanneer het karakter instabiel is (en wie van ons is in zijn hart en in zijn motieven volmaakt zuiver?), kunnen de verderfelijke invloeden die onze psyche vanuit de laagste gebieden van het astrale licht binnendringen schadelijk zijn voor zowel de fysieke als de mentale gezondheid. Trouwens, het concentreren van mentale en psychische energie op de vergankelijke elementen van de natuur heeft het nadeel dat het de aandacht afleidt van essentiële naar uiterlijke zaken. Dit kan niet zo'n heilzaam effect hebben op de aspirant als de altruïstische en niet op het zelf gerichte benadering van rājayoga. Dit alles is oude wijsheid die velen tegenwoordig intuïtief beginnen aan te voelen en in hun leven gaan toepassen.

In de *Bhagavad-Gītā* staat een zinsnede: *ātmānam ātmanā paśya* – 'zie het zelf door middel van het zelf'. Dit kan op twee manieren worden geïnterpreteerd: zie het beperkte zelf, de persoonlijkheid, door middel van het stralende zelf of de ātman in ons; of, zie de ātman in ons, het licht van het ware zelf, door middel van het ontwakende persoonlijke zelf. Het ideaal is om een onbelemmerde stroom van energie, van bewustzijn, te hebben tussen onze ātmische bron en de persoonlijkheid.

Wanneer we in de eerste plaats proberen onszelf aan het edelste in ons te offeren, wakkeren we het vuur van onze hoogste chakra aan, het ātmische centrum, dat op zijn beurt zijn invloed zal uitstralen over alle andere chakra's.

Als we de zeven beginselen van de menselijke constitutie beschouwen als een zuil van licht, waarbij elk beginsel zevenvoudig is, en stel dat we proberen ātman te bereiken, dan zullen we vrij snel de subātman van ons psychische centrum bereiken. Als we ons echter te sterk op dat niveau hebben geconcentreerd dan is er voor sommigen van ons een grote waarschijnlijkheid dat we niet alleen van ons doel worden afgeleid, maar helaas ook dat onze beginselen uit hun verband raken.

Als we zonder onszelf geweld aan te doen en zonder enig gevoel van trots onszelf volledig en oprecht aanbieden om ons meest innerlijke zelf te dienen, dan zal het licht van de hoogste ātman – het ātmische subbeginsel van onze ātman – ons hele wezen van bovenaf naar beneden verlichten. We zullen dan op één doel gericht blijven omdat onze psychische en intellectuele en andere centra zullen worden beschenen door het verheven ātmische licht, en er zal een transformerende invloed vanuit gaan op ons leven.

Het populariseren van meditatiepraktijken in het westen heeft bepaalde positieve resultaten gehad en heeft velen geholpen hun diepgewortelde onrust de baas te kunnen. Het verstillen van het denken en het tot rust brengen van de emoties gedurende enkele minuten per dag werkt therapeutisch: door met opzet onze zorgen los te laten, worden we innerlijk vrij en kunnen we onszelf opnieuw concentreren op onze levenstaak. Aan de andere

kant kan een intensieve promotie van meditatie aan zijn doel voorbijschieten. Bijvoorbeeld, het wordt je bij het begin al tegengemaakt wanneer geld wordt gevraagd voor een mantra om je tot kosmisch bewustzijn te verheffen. Niemand heeft een mantra *nodig* om zijn bewustzijn naar de geestelijke bergtoppen te verheffen en de zegening te ontvangen van een tijdelijke vereniging met het hoogste in hem.

Er zijn allerlei manieren om te mediteren, en er zijn allerlei manieren om een hoger bewustzijn te bereiken. Wanneer we innerlijk stil worden, kan onze innerlijke stem worden gehoord in die rustige en toch heldere inspiratie die de ziel roert. Iedere nacht als we naar bed gaan kunnen we de weg openen voor de intuïtie door onze natuur te ontdoen van alle rancunes en irritaties, en ons hart vrijmaken van alle arrogante en onvriendelijke gedachten en gevoelens over anderen. Als we ons een beetje hebben laten gaan overdag, laten we dat dan erkennen met de wil om het beter te doen. Dan komen we in harmonie met ons werkelijke zelf, en het bewustzijn wordt vrij om te gaan waarheen het wil. Dit is een mysterie dat we niet werkelijk begrijpen, maar het wonder is dat we 's ochtends met een verfriste geest wakker worden, met een nieuw en warmer gevoel voor anderen, en vaak met antwoorden op lastige vragen.

Het volgen van deze eenvoudige oefeningen werkt op alle gebieden herstellend, en we zullen dan eerder bijdragen aan de harmonie van onze omgeving dan daaraan afdoen. Welke weg men ook volgt om zichzelf te verbeteren, er wordt een offer gevraagd: we kunnen niet hopen toegang te verkrijgen tot de hogere gebieden van

het zijn als we niet het recht hebben verworven daar binnen te gaan. Alleen zij die zich hebben bevrijd van boosheid, verontwaardiging, en zelfzuchtige verlangens zijn geschikt om de sleutels tot de wijsheid van de natuur te ontvangen. Iets anders te verwachten betekent dat we het risico lopen om de deur open te zetten voor elementale krachten van een lage soort die misschien moeilijk uit het bewustzijn zijn te verdrijven. Gebed, aspiratie en meditatie *zijn* in dat opzicht effectief dat ze overal in de natuur een trillingsreactie teweegbrengen; hoe vuriger de aspirant, hoe meer kracht ze hebben om edele (of onedele) energieën op te wekken zowel in het individu als in het aurische omhulsel dat de aarde omringt.

Ware meditatie is ware aspiratie, een 'ademen naar' het goddelijke, een zich verheffen van het denken en het hart naar het hoogste en is, als zodanig, even essentieel voor de ziel als voedsel voor het lichaam. Als we ons leven willen richten naar het licht dat uit onze innerlijke god emaneert, dan moeten we aspireren; maar laten we wat betreft de intensiteit van ons verlangen voorzichtig zijn om geen doodlopende wegen van zelfzuchtige aard in te slaan die de aandacht neigen te richten op onze eigen vooruitgang, onze eigen status en prestaties. Waar we – geestelijk en anderzijds – staan, is immers van weinig belang vergeleken met de kwaliteit van onze bijdrage aan het geheel. Waar het werkelijk om gaat is: Geven we het beste van onszelf aan deze wereld om warmte en moed te brengen aan onze omgeving in plaats van harteloosheid en somberheid?

Meister Eckhart, de 14de eeuwse mysticus, die door de zuiverheid van zijn leven zelfs nu nog glans geeft aan

zijn instructies en preken, beschreef het voortreffelijk:

> Als iemand in een extase verkeerde zoals Paulus, en er was een zieke man die hulp nodig heeft, dan zou het beter zijn de extase te beëindigen en praktische liefde te beoefenen door degene die in nood verkeert te helpen. . . .
>
> In dit leven bereikt niemand het punt waar hij kan worden ontheven van het verlenen van praktische hulp.*

De beste soort meditatie is een richten van de ziel naar het licht binnenin ons, in een aspiratie om meer van dienst te zijn, zonder een overdreven verlangen naar een bijzondere openbaring. Iedere meditatiemethode die ons helpt om ons minder op onszelf te richten is heilzaam; als ze de egocentriciteit vergroot, is ze schadelijk.

Het is inderdaad onze plicht om naar waarheid te zoeken, waar die ook is; en ook om ons scherpste onderscheidingsvermogen te gebruiken in iedere omstandigheid, met een waardering voor wat van waarde is en toch alert voor wat vals is, terwijl we weten dat ieder mens het onvervreemdbare recht heeft om dat pad te kiezen wat hem het beste schijnt. In werkelijkheid is het enige pad dat we kunnen volgen het pad dat we vanuit ons binnenste zelf ontvouwen terwijl we proberen te evolueren en te worden wat we innerlijk zijn.

Evenals de spin uit zichzelf de zijden draden spint die haar web moeten vormen, zo ontvouwen wij vanuit de

---

*Sheldon Cheney, *Men Who Have Walked with God*, blz. 194; vgl. *Meister Eckhart, A Modern Translation,* Eng. vert. Raymond Bernard Blakney, blz. 14.

diepten van ons wezen het pad dat het onze is. Onze uitdaging is om meer te luisteren naar de aanwijzingen van ons innerlijke zelf dan naar de invloeden van buitenaf; als we dat niet doen, brengen we onszelf – en ook anderen – schade toe totdat we gaan leren. Soms vragen die aanwijzingen om een mate van zelfdiscipline en moed waaraan we niet gewend zijn, en vragen om het opofferen van dingen waarvan we houden. Maar alles wat als offer wordt opgegeven is als niets vergeleken bij dat waarnaar we in ons diepste zelf verlangen.

De meest vruchtbare meditatie is dus een opgaan van het denken en de aspiratie in het edelste ideaal dat we ons kunnen voorstellen. We zullen ons geen zorgen hoeven te maken over bepaalde lichaamshoudingen, technieken of goeroes; er zal een natuurlijke stroom van licht zijn naar en in onze natuur, want onze innerlijke meester, onze werkelijke goeroe is ons Zelf.

11

Psychische vermogens en paranormale verschijnselen

Nu er een spiritueel ontwaken plaatsvindt, wordt het een dringende noodzaak om de dieperliggende en gewoonlijk onbewuste niveaus van de menselijke psyche te onderzoeken. Aan het ene einde van het spectrum zien we op ieder terrein van onderzoek briljante denkers die de barrière van de stof doorbreken en nieuwe dimensies van bewustzijn – van de wisselwerking tussen ziel, denken en lichaam – onderzoeken. Hun doel is een nieuw model te ontwikkelen voor de mens als een planetair wezen in een heelal dat wordt erkend als zijn thuis en oorsprong. Dit gaat vergezeld van de roep van gewone mensen om de aarde te erkennen als onze moeder, om een ecologie van denken en geest en lichaam, om holistische benaderingen tot het genezen en helen te accepteren samen met een verlichte zorg voor de ouderen, de zieken en de stervenden, en ook voor de verstandelijk en emotioneel gehandicapten. Aan het andere einde van het spectrum staan personen die psychische prullaria beschikbaar stellen en duizenden mensen misleiden met aanlokkelijke aanbiedingen van 'een rechtstreekse weg naar uiteindelijke macht' en dergelijke.

In het tussenliggende gebied bevindt zich een snel toenemend aantal individuen en organisaties die hun steun geven aan alle mogelijke retraites, seminars, en workshops over psychofysiologische praktijken: het terugtrekken van de zintuigen, methoden van zelfregulering, het zuiveren van psychische blokkades, technieken om energie op te wekken, droomevaluatie en -beheersing, het behandelen van stress en spanning, allerlei soorten 'therapieën' als ervaringshulpmiddelen om alternatieve bewustzijnsniveaus te kunnen bereiken. Velen worden hierdoor in verwarring gebracht en zijn niet in staat te herkennen wat van blijvende waarde is.

Een gewaarschuwd man telt voor twee: zolang we opletten en verantwoordelijk zijn, en de waarheid of onwaarheid van alles wat op onze weg komt testen met onze innerlijke toetssteen, is er geen werkelijke reden voor angst. Maar het is een noodzaak dat we de teugels om te beslissen in eigen handen houden en zelf ontdekken in welke richting dit of dat 'pad' of een of andere 'belofte' of 'inwijding' ons brengt: naar bevrijding van de ziel, of naar ijdelheid en grotere verwarring van doeleinden. Ongetwijfeld zijn er bij iedere grens gevaren, en waar de grenzen op de rand liggen van de astrale gebieden van onze constitutie en die van onze aardbol, is de noodzaak om alert te zijn des te groter. Omdat we hier te maken hebben met niet-fysieke dimensies, vergt dit een groter onderscheidingsvermogen.

Een eerste vereiste is om te weten waarover we het hebben. Wat bedoelen we met 'astraal'? De term komt oorspronkelijk uit het Grieks – *astron*, 'ster' – en werd gebruikt door middeleeuwse en Renaissancefilosofen,

alchemisten, en hermetici voor de subtiele, onzichtbare substantie die onze fysieke aarde omsluit en doordringt. Paracelsus verwijst ernaar als het siderische licht, en Éliphas Lévi noemde het de slang of draak waarvan de emanaties de mensen vaak het leven zuur maken. De *Upanishads* van India gebruiken de term *ākāśa*, 'schijnend', voor de lichtgevende substantie die de hele ruimte, zon en maan, bliksem en sterren, en ook het zelf (ātman) van de mens, doordringt. De stoïcijnse filosofen kenden hun kwintessens, 'vijfde essentie', of aether waaruit de lagere vier elementen worden afgeleid, en de Romeinen hun *anima mundi*, 'ziel van de wereld', waarvan ze aannamen dat deze alle wezens omringde en leven schonk. Voor de meeste volkeren uit vroeger tijden waren de hemellichamen, sterren en planeten, 'animalia' – levende wezens vervuld van de 'adem' (*anima, spiritus*) van het leven. Het waren goden die stellaire en planetaire lichamen gebruikten als middel om ervaring op te doen; en ieder van hen heeft zijn *nous* en *psyche* (zijn noëtische en psychische aspecten, zijn geest en ziel). In het denken van degenen die geschoold waren in de mysteriën was nooit enige twijfel over de nauwe en onderlinge band tussen mens en natuur.

In de moderne theosofie wordt de term 'astraal' gebruikt voor het subtiele model op basis waarvan de fysieke lichamen van zowel de mens als de wereld zich vormen. Tegenwoordig wordt het woord astraal vaak gebruikt in tijdschriften over parapsychologie, hoewel daar tevens verschillende andere termen worden gebruikt, zoals energielichaam, bioplasma, en dergelijke.

Het astrale licht, zoals de meer subtiele tegenhanger

van de aarde in het theosofische spraakgebruik wordt genoemd, loopt van het meest dichte tot het meest etherische en spirituele, waarbij de laagste niveaus zwaar zijn van de droesem van de gedachten en emoties van de mens, terwijl de hogere niveaus ervan opgaan in het ākāśa door middel waarvan hogere wezens bij zeldzame gelegenheden kunnen communiceren met hen die hun interesse afdwingen. H.P. Blavatsky verwijst naar het astrale licht als 'de grote beeldengalerij van de eeuwigheid' want het bevat 'een getrouw verslag van iedere handeling en zelfs gedachte van de mens, van alles wat was, is of ooit zal zijn in het heelal van verschijnselen'.*

Omdat alles wat wordt ervaren zijn stempel drukt op de aura van de aarde en van onszelf, is het astrale licht de voorraadschuur van – en dus weerspiegelt het – zowel de meest altruïstische gedachten en aspiraties als de meest ontaarde menselijke impulsen van de talloze mannen en vrouwen die ooit op onze planeet hebben geleefd. Er is een voortdurende uitwisseling: we maken afdrukken op het astrale licht, en het astrale licht laat op zijn beurt zijn afdruk op ons achter, een stroom in twee richtingen van astrale energieën die in en door de aarde en haar rijken circuleren. In feite worden we de hele tijd overspoeld door astrale stromen: onze gedachten zijn astraal, onze gevoelens ook. Wanneer we met elkaar spreken, maken we gebruik van astrale denksubstantie. Wanneer we innerlijk in harmonie zijn, kunnen we zonder het te weten de ontvanger zijn van aanduidingen van waarheid en schoonheid, hetzij afkomstig van onze innerlijke god,

---

**De Geheime Leer* 1:134.

of van de hogere gebieden van het astrale licht (ākāśa). Als we daarentegen gedeprimeerd zijn en toelaten dat negatieve gedachten en emoties ons bewustzijn binnendringen, openen we misschien zonder het te weten de deur naar de lagere astrale invloeden. Tenzij we onszelf volkomen in de hand hebben, is het vaak zonder meer moeilijk die deur te sluiten wanneer we dat willen, en zelfs nog moeilijker om die gesloten te houden. Bovendien kunnen de stromen van het astrale licht voor hen die niet gedisciplineerd en getraind zijn, uiterst misleidend en daarom gevaarlijk blijken te zijn. Het is even roekeloos om op drijfzand te springen als om je overhaast te storten op astrale en psychische experimenten, onwetend van de risico's die daarmee worden genomen en, wat belangrijker is, zonder de bescherming van een volkomen zuivere ziel.

Ondanks waarschuwingen tegen het potentiële misbruik van onze latente psychomentale vermogens, is het aantal paranormale verschijnselen dat zich de laatste tientallen jaren bij allerlei soorten mensen heeft voorgedaan aanzienlijk toegenomen. Daardoor is de interesse in ESP (buitenzintuiglijke waarneming), levitatie, waarzeggerij, kristal- en piramidekracht, psychokinese, en allerlei soorten astrale activiteiten enorm gegroeid, zoveel dat we ons genoodzaakt voelen enkele vragen te stellen: Is het in ons huidige evolutiestadium verstandig om het ontwikkelen van psychische vermogens te forceren, als het ware in een broeikas, wanneer we nog zo egocentrisch zijn? Zijn we door innerlijke zuiverheid en zelfbeheersing voldoende voorbereid om ons in te laten met astrale krachten die tot nu toe in bedwang zijn gehouden omdat de natuur onze

fysieke zintuigen beschermt en afsluit voor octaven die buiten het normale gebied liggen?

Wat te denken van channeling, de veelbesproken 'gave' van mediumschap? Het is nauwelijks een gave: als we een medium zijn voor het channelen van boodschappen van wezens van de 'andere kant' kan dit ons een tijdje goed van pas lijken te komen, maar het gebeurt vaak dat de ontvanger na verloop van tijd het slachtoffer wordt van krachten van buitenaf waarover hij geen controle heeft. Onze psychiatrische afdelingen van ziekenhuizen en gevangenissen vertellen een schokkend verhaal over de vele duizenden ongelukkige slachtoffers van psychische bezetenheid. Toch is het een alledaagse gebeurtenis om een channel te zijn. Wij zijn, ieder van ons, voortdurend het kanaal of de ontvanger van gedachten en atmosferen die zich in onszelf of bij onze familie, vrienden, buren, ons land, en de mensheid als geheel, aandienen. Dit is onvermijdelijk. Zouden we niet af en toe een kanaal kunnen zijn voor een inspiratie die we – meestal ondanks ons gewone denken – horen, zien, of voelen, wanneer we tijdelijk een doorgever zijn geworden van licht en inspiratie vanuit de ākāśische hoogten? Hieraan is niets bijzonders; dit is al millennia lang aan de gang, in ieder land en bij alle volkeren. Maar dit staat veraf van het soort channelen dat de krantenkoppen haalt.

Hoe staat het echter met diegenen die gruwelijke daden verrichten: velen weten nauwelijks waarom, of wat hen ertoe kan hebben gebracht om te moorden of te verkrachten. Heeft de inherente zwakheid van hun wil het mogelijk gemaakt dat kwaadaardige krachten uit de laagste delen van het astrale licht hun psyche binnen-

kwamen? Hoewel de natuur alle dingen uiteindelijk ten goede gebruikt, en ruimere inzichten soms heel goed bij ons kunnen binnenkomen, zou channelen veel oprechte zoekers kunnen afbrengen van hun werkelijke doel; in het ergste geval zouden ze zich in een psychische draaikolk van verwarring, en misschien wel in onbewuste toverij, kunnen storten.

We kunnen lering trekken uit het geval van Macbeth: bijna onmiddellijk nadat hij van de heksen van Endor hoorde dat hij de Vrijheer van Cawdor zou worden, werd hij ongerust. Zal alles werkelijk zijn zoals zij het voorspellen? Als we Macbeth gadeslaan terwijl hij onder zware emotionele spanning staat, en heen en weer wordt geslingerd tussen hebzucht en angst, mijmert Banquo:

> Maar het is vreemd:
> Om ons voor zich te winnen, vaak tot onze schade,
> Vertellen de instrumenten van de duisternis ons waarheden,
> Om ons voor zich te winnen met eerlijke onbenulligheden,
> En ons als diepste consequentie te verraden.
> – *Macbeth*, eerste bedrijf, derde toneel

Dit is precies wat er gebeurt met velen die 'boodschappen' ontvangen van hen 'aan de andere kant'. Astrale entiteiten die door mediums worden gechanneld weten ons vaak over te halen met eerlijke onbenulligheden, bepaalde kleine waarheden, die ons verleiden, enkel om ons later te verraden in zaken van groot belang.

Dan zijn er degenen die geïnteresseerd zijn in 'astrale reizen', in het verlaten van het lichaam en het proberen om hun ātman te bereiken; of om astraal mensen, andere

landen, planeten, of gebieden, te bezoeken. Velen geloven oprecht dat ze vrienden of familieleden op deze manier kunnen helpen. Om te begrijpen waarom dit geen verstandige manier is om één te worden met onze ātman of ons goddelijke zelf, dienen we over kennis te beschikken van de zevenvoudige aard van het menselijke bewustzijn: het goddelijke, het geestelijke, en het hogere denken, het lagere denken samen met het begeertebeginsel, en het vitale, astrale, en fysieke. Het begeerte/denken deel van de mens vormt ons gewone persoonlijke zelf, en wanneer het wordt verlicht door het intuïtieve en hogere denken, hebben we een ontwaakte ziel. Ziel is een nogal ruime term die voor veel aspecten van ons wezen kan worden gebruikt. De Grieken spraken gewoonlijk over *nous* als het hogere denken, de hogere intelligentie, en over *psyche*, de dochter van nous, als de ziel.

Om een dogmatische houding aan te nemen en alle paranormale verschijnselen botweg te verwerpen, is echter even kortzichtig als om alles wat astraal of psychisch is te onderschrijven. Hier heeft men onderscheidingsvermogen nodig: de oude wijsheid heeft aangetoond dat het wijd openzetten van de deur naar de astrale gebieden te vergelijken is met het openen van een doos van Pandora met elementale energieën, zowel goedaardige als kwaadaardige. We waarschuwen tegen het ontrouw worden aan altruïstische intenties, want elke keer dat we ons inlaten met astrale zaken, hoe onschuldig het motief aanvankelijk ook is, leidt de opwinding over een gemakkelijk te verkrijgen succes maar al te vaak tot het ondermijnen van morele beginselen. De menselijke natuur is altijd gevoelig voor een beroep dat wordt gedaan op het

eigenbelang; hoe meer verhuld dat gebeurt, hoe groter de noodzaak om op je hoede te zijn, opdat niet ongemerkt het zaad van trots ontkiemt. Psychische ijdelheid vormt in vele en vreemde vormen een heel verleidelijke valstrik, en bindt de aspiraties aan het persoonlijke niveau in plaats van ze te bevrijden zodat ze kunnen reageren op de roep van iemands diepste wezen.

Er zijn natuurlijk veel graden van psychische of astrale betrokkenheid. Zoals eerder werd opgemerkt, gebruiken we voortdurend niet-fysieke vermogens: liefde, haat, denken, en emotie van allerlei soort zijn manifestaties van geestelijke vermogens. De meeste mensen zijn bovendien van nature telepathisch, en ervaren gedachteoverdracht veel vaker dan ze beseffen, vooral met personen met wie men een nauwe band heeft. Dan zijn er de sensitieven, die een soort zesde zintuig hebben dat, wanneer het zich ongezocht en op een volkomen natuurlijke manier manifesteert, vaak een bescherming betekent voor anderen en voor henzelf. Maar wanneer deze vermogens uit ijdelheid worden nagestreefd, voor eigen genoegens, of als vlucht uit de discipline van de dagelijkse verantwoordelijkheid, dan worden ze algauw een gevaar. Zij die een 'geleidegeest' hebben, die spreken over het horen van de 'bellen', of die door automatisch schrijven de 'meest prachtige leringen ontvangen', zouden op hun hoede moeten zijn, want wat ze 'zien' of 'horen' zou wel eens geen wijsheid 'van boven, maar van deze aarde' (*Jacobus* 3:15) kunnen zijn; of zijn als kaarslicht vergeleken met de schittering van de zon.

Laten we op het gevaar af te veel te vereenvoudigen een vergelijking maken tussen het lot van een alcoholist

en een verslaafde aan paranormale verschijnselen. Voor ze beseffen wat er gebeurt, zijn ze 'bezeten' door een kracht buiten zichzelf en staan machteloos om die te beheersen. Zoals ijzervijlsel wordt aangetrokken naar de krachtlijnen in een magnetisch veld, zo worden 'elementale wezens' uit het astrale lichaam van de aarde aangetrokken tot iedereen die hen een kans geeft; en de laagste regionen van het astrale gebied zijn overladen met de meest kwade gedachten van de mensheid. Gelukkig zijn zij die door hun zuivere goedheid worden beschermd, want ze zullen alleen reageren op wat aan hen verwant is.

In boeddhistische geschriften staan waarschuwingen tegen het onjuiste gebruik van psychische vermogens. In een van de teksten van de Pāli-canon* wordt verteld over een koopman uit Rājagaha die een blok sandelhout had gekocht en daarvan een schitterende houten schaal had gemaakt. Hij daagde iedereen uit die beweerde over de *iddhi,*† 'vermogen, kracht, vaardigheid', te beschikken, om deze schaal van de top van een hoge bamboe te halen; wie daarin slaagde, mocht de schaal houden. Verschillende mensen speelden met het idee, maar gingen niet verder. Tenslotte kwam de eerwaarde monnik Bhāradvāja naar voren, en 'steeg op in de lucht, nam de schaal, en ging drie keer' rond Rājagaha. De dorpelingen waren extatisch en begonnen luid te roepen en achter hem aan te lopen. Toen de Boeddha de aanleiding vernam van dit

---

**Cullavagga*, V, 8:1-2, Sacred Books of the East, 20:78-81.

†Pāli-vorm van het Sanskriet *siddhi*. Daarvan zijn twee soorten: de ene 'omvat de lagere, grove, psychische en mentale energieën; de andere vereist de hoogste training van geestelijke vermogens'. – H.P. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*, blz. 71.

uitzinnige gedrag, riep hij de monniken bijeen. Toen Bhāradvāja verklaarde dat hij de schaal inderdaad had bemachtigd door gebruik te maken van de iddhi, zei de Boeddha tegen hem en de verzamelde monniken:

> Dit is verkeerd, Bhāradvāja, niet volgens de regels, ongepast, een samaṇa [asceet] onwaardig, onbehoorlijk, en zou niet moeten worden gedaan. Hoe kan jij, Bhāradvāja, om een armzalige houten schaal te verkrijgen, voor de lekengemeenschap de bovenmenselijke eigenschap van jouw vermogen van iddhi vertonen?
> – Op. cit., blz. 80

Na deze berisping sprak de Boeddha over geestelijke onderwerpen, en zei toen tegen de verzamelde monniken:

> Jullie moeten niet, o bhikkhu's, voor de leken het bovenmenselijke vermogen van iddhi demonstreren. Wie dat doet, zal schuldig zijn aan een dukkaṭa [een overtreding]. Breek die houten schaal in stukken, o bhikkhu's, en als jullie haar tot poeder hebben vermalen, geef haar dan aan de monniken als geurstof voor hun oogzalven. – Op. cit., blz. 81

Ook als we trouw vasthouden aan het oude voorschrift tegen het onjuiste gebruik van psychische vermogens, vinden er diepgaande innerlijke veranderingen in het karakter en in de constitutie plaats wanneer de *pāramitā's* ('transcendente deugden' – zie hfst. 13) met ijver en gedurende een langere periode worden beoefend. Het individu zal mogelijk ontdekken, vooral bij het beoefenen van *dhyāna*, 'meditatie, concentratie', dat bepaalde iddhi's worden geactiveerd. Dit is niet ongepast als men maar een stilzwijgen hierover bewaart, innerlijk even-

wichtig blijft, het motief zuiver houdt, en waakt tegen psychische ijdelheid.

Dit alles werd door HPB volkomen duidelijk gemaakt in het Eerste Memorandum en de Voorschriften die ze stuurde aan mensen die lid wilden worden van de pas-gevormde Esoterische Sectie (1888):

> aan de studerende zal – op enkele uitzonderingen na – niet worden geleerd hoe hij fysieke verschijnselen kan teweegbrengen, en evenmin zal worden toegestaan dat er zich magische krachten in hem ontwikkelen; mocht de leerling deze vermogens van nature bezitten, dan zal het hem niet worden toegestaan deze te gebruiken voordat hij een grondige kennis heeft verkregen van het ZELF, . . . voordat hij volkomen beheersing heeft over al zijn lagere hartstochten en zijn PERSOONLIJKE ZELF . . .
>
> 9. Geen lid zal voorwenden in het bezit te zijn van psychische vermogens die hij niet heeft, noch prat gaan op die vermogens die hij misschien heeft ontwikkeld. Afgunst, jaloezie, en ijdelheid zijn geniepige en krachtige vijanden van vooruitgang, en het is uit langdurige ervaring bekend dat, vooral onder beginners, het prat gaan op of de aandacht vestigen op hun psychische vermogens bijna onveranderlijk leidt tot deze fouten en deze versterkt als ze aanwezig zijn. Vandaar –
>
> 10. Geen lid zal aan een ander vertellen, vooral niet een medelid, hoever hij is gevorderd of welke erkenning hij heeft verkregen, en evenmin zal hij door hints te geven ervoor zorgen dat dit bekend wordt.*

Terwijl paranormale verschijnselen onder bepaalde omstandigheden een functie hebben, zijn ze slechts een

---

**E.S. Instructions* III:4-5, blz. 21-2; herdrukt in H.P. Blavatsky, *Collected Writings* 12:488, 495.

uiterlijke uitdrukking van een meer subtiele gesteldheid. Gelukkig hebben de meeste mensen, zowel vroeger als ook nu, een ingebouwd waarschuwingssignaal om alles wat van psychische aard is niet in hun leven toe te laten: hetzij uit een natuurlijke angst voor het onbekende, of omdat iemand die weg al is gegaan in dit of in een vorig leven en heeft ontdekt dat het een doodlopende weg is. Hypergevoeligheid ontstaat bij sommige mensen spontaan; bij anderen wordt deze teweeggebracht door programma's om het bewustzijn te trainen of door drugs. Op dit kruispunt van cyclussen, wanneer het Vissentijdperk op z'n retour is en het Watermantijdperk wereldwijd de overheersende invloed begint te worden, nemen paranormale manifestaties ongetwijfeld toe samen met een versterkte belangstelling voor en een ontwikkeling van ooit latente vermogens. Als iemand wordt geboren met psychische vermogens die min of meer zijn ontwikkeld, zouden we dat moeten herkennen voor wat het is maar het belang ervan niet overdrijven. Er zijn tegenwoordig veel meer mensen, zelfs heel jonge kinderen, die paranormale ervaringen blijken te hebben, voor een deel omdat de grens tussen het fysieke en het astrale dunner begint te worden.

H.P. Blavatsky voorzag dat de mensheid snel een 'nieuwe cyclus binnenging [waarin] de latente psychische en occulte krachten in de mens beginnen te ontkiemen en te groeien'. Maar, voegde ze eraan toe, 'Begrijp eens en voor altijd dat er in *geen* van deze manifestaties iets 'geestelijks' of 'goddelijks' is.'* In haar vierde brief aan de

**H.P. Blavatsky aan de Amerikaanse Conventies: 1888-1891*, blz. 42-3.

Amerikaanse theosofen geschreven in april 1891, kort voor haar dood, drong ze er bij hen op aan om 'daarom deze ontwikkeling zorgvuldig in de gaten te houden, die in uw volk en evolutieperiode onvermijdelijk is, zodat ze uiteindelijk ten goede en niet ten kwade zal uitwerken'. Haar waarschuwing is expliciet:

> De psychische vermogens met al hun verlokkingen en gevaren ontwikkelen zich nu onvermijdelijk onder u en u moet oppassen dat de psychische ontwikkeling de mānasische [mentale] en geestelijke niet overtreft. Wanneer psychische vermogens volkomen onder controle worden gehouden, beheerst en geleid door het mānasische beginsel, vormen ze waardevolle hulpmiddelen voor onze ontwikkeling. Maar als deze vermogens vrij spel krijgen, leiding nemen in plaats van geleid worden, gebruiken in plaats van gebruikt worden, brengen ze de onderzoeker tot uiterst gevaarlijke waanvoorstellingen en de zekerheid van morele ondergang.
>
> – Op. cit., blz. 49

Opmerkelijk is echter het verschil in nadruk in de psychische belangstelling in deze tijd vergeleken met wat die was in de laatste tientallen jaren van de negentiende eeuw. In die tijd – even afgezien van degenen die zoals in elk tijdperk gegrepen werden door de bekoring van verschijnselen – werden maar relatief weinig onverschrokken denkers aangetrokken, want het grootste deel van de wetenschappelijke en ontwikkelde wereld keurde dat soort zaken af. In de twintigste eeuw, en vooral in de laatste decennia ervan, zijn het potentieel van het menselijke bewustzijn in het bijzonder en van paranormale verschijnselen in het algemeen onder controleerbare

omstandigheden onderzocht en getoetst. Het experimenteren in deze en aanverwante gebieden wordt geleid door neurowetenschappers en anderen in een poging door te dringen tot de innerlijke lagen van het menselijke bewustzijn. Tegelijkertijd is er ook heel gevaarlijk onderzoek aan de gang. We hoeven slechts een blik te werpen op de huidige 'metafysische' tijdschriften om te beseffen hoe onheilspellend de trend is van een deel van dit onderzoek en van de daaruit voortvloeiende praktijken overal in de wereld.

Gelukkig is een aantal onderzoekers in het veld zich bewust van de inherente risico's, vooral voor hen die mentaal en psychisch onstabiel zijn. Sommigen van hen spreken zich uit tegen 'hypnotische programmering' en waarschuwen tegen de psychische vervuiling waaraan gehypnotiseerde slachtoffers zich blootstellen. We kunnen niet genoeg benadrukken hoe gevaarlijk het is om zichzelf onder de wil of binnen de aura van een ander te plaatsen. Dat wordt niet aanbevolen; het is niet aan te raden. We moeten op elk moment meester over onszelf zijn; en om onszelf – ook al is het onbewust – door een ander te laten overheersen, betekent dat we in dat opzicht onze innerlijke kracht verzwakken om ons eigen leven aan te kunnen.

Wij mensen zijn hier met een enorme achtergrond aan kracht, voortgebracht in de loop van levens, die we leren te richten op die paden van het lot die ons rechtmatig toekomen. Terwijl we op elkaar inwerken en daardoor tot op zekere hoogte elkaars karma beïnvloeden, heeft niemand – geen god in de hemel, geen demon in de hel, geen meester of adept – het recht om zich te bemoeien

met het innerlijke leven van een mens, wie dan ook. Als we een ander zouden toestaan zijn wil aan de onze op te leggen en in te breken in de citadel van onze zelfheid, dan zouden we ons menszijn degraderen en het doel van ons hogere zelf prostitueren.

Vooral jonge mensen zouden zich bewust moeten zijn van het potentiële risico, want naarmate de jaren verstrijken zullen ze steeds meer te maken krijgen met dit soort binnendringing. Fysieke oorlog is niet half zo gevaarlijk als de controle over de wil en het denken die steeds subtielere vormen aanneemt. Op een dag, en hopelijk in deze eeuw, zal oorlog op het slagveld een nachtmerrie van het verleden zijn. We zullen echter onze waakzaamheid moeten behouden, want de strijd zal zich voor het grootste deel richten op de mentale en psychische gebieden. Dan zal er evenals nu een behoefte zijn aan de moed en vastberadenheid om de op het onderbewuste gerichte pijlen af te weren die het innerlijke weefsel van ons wezen zouden kunnen doorboren.

Hoe kunnen we onszelf beschermen tegen psychische indringing? Het is een beproefde bescherming om ons bewust te zijn van de gevaren, maar toch niet bang. Als we volledig vertrouwen op ons diepste innerlijke wezen – en wanneer angst, werkelijke angst, greep op ons dreigt te krijgen – dan zullen we weten dat *niets* ons kan treffen, geen entiteit of wezen ons werkelijke zelf kan kwetsen. 'Volmaakte liefde bant angst uit.' De liefde moet werkelijk zijn, onzelfzuchtig en onvoorwaardelijk. Als we ons bewustzijn consequent afstemmen op onzelfzuchtigheid, met een zuiver motief, dan vormt dat een natuurlijke bescherming.

Terwijl we de toekomst ingaan, is het het beste om op de hoogte te blijven van de snelle veranderingen op het gebied van bewustzijn. We zouden de aard moeten begrijpen van onze constitutie die uit veel facetten bestaat, van het fysieke tot het spirituele, en dienen in te zien dat ieder van ons noodzakelijk meester over zijn eigen beslissingen zou moeten zijn. Door eerst onze morele en spirituele vermogens te versterken, zullen onze mentale en psychische vermogens zich in verhouding ontwikkelen; we zullen in een betere positie zijn om ze verstandig te gebruiken en voor het welzijn van allen. De wijsheid van de eeuwen is samengevat in de woorden van Jezus: 'Zoek eerst het koninkrijk Gods [van de geest] . . . en al deze dingen zullen u worden geschonken' (*Matth.* 6:33).

De uitdaging die nu voor ons ligt is niet hoe we de getijdengolf van psychische experimenten kunnen stopzetten, maar hoe we kunnen helpen om deze in de noodzakelijke opwaartse richting te stuwen zodat ze 'uiteindelijk ten goede en niet ten kwade zal uitwerken'. De toekomst staat open met enorme mogelijkheden voor zowel vooruitgang als terugval. We kunnen niet voorspellen waaraan de toekomstige generaties het hoofd moeten bieden. Hun dilemma's en kansen kunnen zich heel goed richten, evenals die van ons in deze tijd, op hoe men zich innerlijk moet voorbereiden om de vereiste morele zuiverheid en kracht te bereiken om aan de voortdurende stroom van astrale en psychische invloeden – van binnenuit, van anderen, en vanuit het astrale licht van de aarde – die binnenkomt in de gedachteatmosfeer van onze planeet, het hoofd te bieden.

We vragen opnieuw, waarom zijn zoveel mensen

geïnteresseerd in het verwerven van bovenzinnelijke vermogens? Van welk nut zal dit voor iemand zijn? Stel dat we leren om gedachten te kunnen lezen, in ons astrale lichaam te reizen, helderziend te zijn, de toekomst te voorspellen, zou daardoor iets van spirituele waarde worden gewonnen? Duidelijker gezegd, misschien is de enige vraag: Wat is ons werkelijke motief in het leven? Als we dit eerlijk kunnen beantwoorden, tot tevredenheid van zowel het verstand als de intuïtie, dan kunnen we misschien ontdekken dat we onze aandacht dienen te richten op onze geest-ziel, waar 'ik' en 'jij' één zijn – niet op de psychische en fysieke, de minst permanente delen van onze constitutie.

Het bouwen aan ons karakter is een voortdurende uitdaging: het omzetten van zelfzucht in altruïsme, van persoonlijke interesse in de warmte van mededogen – een langzame alchemie die veel geduld vergt.

12

De twee paden

Niemand heeft een zo diepgaande invloed op het lot van de mensheid uitgeoefend als de Verlichten – zij die, wanneer ze alwetendheid, de gelukzaligheid van nirvāṇa, bereiken, van de bergtoppen terugkeren om in de dalen te gaan wonen bij hun jongere broeders die nog worstelen in onwetendheid en verwarring. Als toonbeelden van de liefde die ze eonenlang voor alle levende wezens hebben ontwikkeld, behoren ze tot de heilige hiërarchie van licht, en hun offer blijft altijd bestaan als een baken in de duisternis van ons leven.

> Mededogen spreekt en zegt: 'Kan er gelukzaligheid zijn wanneer al wat leeft moet lijden? Zult u gered worden en de hele wereld horen klagen?'
>
> Het PAD is één, discipel, maar aan het eind tweevoudig. De stadia ervan worden aangegeven door vier en zeven poorten. Aan het ene einde – onmiddellijke gelukzaligheid, en aan het andere – uitgestelde gelukzaligheid. Beide zijn de beloning voor verdienste: de keus is aan u.
>
> – *De Stem van de Stilte*, blz. 68, 38-9

In deze fragmenten die zijn gekozen uit het 'Boek van de gulden voorschriften' heeft HPB voor 'het dagelijks gebruik' van studenten in deze tijd de eeuwenoude lering

weergegeven dat we vanaf de eerste tot de laatste stap keuzes maken en daardoor ons karakter en het karma vormen dat naar deze belangrijkste keuze voert. Zij wijdt haar *Stem van de Stilte* aan de keuze tussen twee paden van geestelijke discipline waarmee de 'kandidaat voor wijsheid' wordt geconfronteerd: het ene dat gericht is op bevrijding, verlichting voor zichzelf, en eindigt in nirvāṇa zonder dat men daarna nog naar de aarde terugkeert; het andere dat van zelfverloochening, een langzamer pad dat een grotere uitdaging vormt, en wordt gekozen door hen die de weg van mededogen willen volgen, en waarvan boeddha's en christussen voorbeelden zijn. Als zij het licht en de vrede van nirvāṇische wijsheid hebben bereikt, denken ze aan hun medemensen en keren terug om diegenen te inspireren die naar hen willen luisteren om te ontwaken en aan de heilige zoektocht te beginnen.

Dit tweevoudige pad van geestelijk streven wordt treffend uitgebeeld in de traditie van het mahāyānaboeddhisme. Het ene pad, *pratyekayāna*, het 'pad voor zichzelf', heeft als doel nirvāṇa, de bevrijding van alles wat niet-spiritueel en aards is. Dit wordt gevolgd door die discipelen, monniken, en aspiranten die alleen voor zichzelf de verlichting zoeken, privé-verlossing en bevrijding uit de eindeloze kringloop van geboorte en wedergeboorte. De eerste oriëntalisten verwezen gewoonlijk naar de pratyeka's als 'privé-boeddha's' omdat ze het doel afzonderlijk nastreven en geen 'onderwijzende' boeddha's zijn. Het is een 'voor zichzelf' of persoonlijk streven naar nirvāṇa, dat consequent volhouden vereist bij het richten van zijn aspiratie en inspanning op zelfbeheersing door zuivering van de motivatie en controle over lichaam, spraak en denken.

Omdat het op *zichzelf* gericht is, is het echter een pad dat *zelf*-zuchtig is, voor zichzelf. Zoals in de *Stem* (blz. 41, 87) wordt gezegd, 'betuigt' de pratyekaboeddha 'alleen aan zijn *zelf* respect . . . Onverschillig voor de ellende van de mensheid en haar geen hulp biedend' gaat hij de heerlijkheid en de wijsheid en het licht van nirvāṇa binnen.

In het Pāligeschrift *De vragen van koning Milinda** worden 'zeven soorten denkers' geschetst, de zesde daarvan is de pratyekaboeddha, die geen leraar zoekt en in afzondering leeft 'zoals de ene hoorn van de rinoceros'.† Zijn wijsheid is slechts zo groot dat ze past binnen 'een ondiepe beek op zijn eigen terrein', terwijl de wijsheid van een volmaakte of volledige boeddha is als die van 'de machtige oceaan'.

Een ander geschrift noemt de kennis van een pratyekaboeddha 'beperkt', hoewel er van hem wordt gezegd dat hij alles weet over zijn vroegere levens – de keren dat hij werd geboren en dat hij is overleden. In tegenstelling daarmee zijn de volledige of volmaakte boeddha's of boeddha's van mededogen alwetend, want als dat nodig is beschikken ze over alle bronnen van kennis en kunnen zich rechtstreeks instellen op 'elk punt in vele tientallen miljoenen wereldcyclussen dat ze zich willen herinneren', en op die manier over elke situatie, persoon of gebeurtenis onmiddellijk de exacte waarheid te weten komen.‡

---

*Vgl. IV, 1, §§20-27, Eng. vert. T.W. Rhys Davids, Sacred Books of the East 35:155-62.

†Op. cit., blz. 158.

‡*Visuddhi Magga* (De weg van zuiverheid) door Buddhaghosa; geciteerd in *World of the Buddha: a Reader*, red. Lucien Stryk, blz. 159 e.v.

Tsong-kha-pa uit het Tibet van de 14de eeuw was een overbrenger van boeddhawijsheid. Hij omschreef de pratyekaboeddha's als wezens met een 'middelmatig' vermogen 'die in afzondering aan hun bewustwording werken: zelfs al volharden ze in hun streven, hun verdienste en wijsheid is beperkt omdat hun inspanningen 'alleen voor zichzelf' zijn in tegenstelling tot de bodhisattva die boeddha is geworden en die 'de altruïstische verlichtingsgeest vanaf het begin in zich draagt'.*

Hoewel het *amritayāna*, 'onsterfelijke pad', langzamer en moeilijker is, is het oneindig veel wonderbaarlijker, want het wordt gekenmerkt door het edele ideaal van de Tathāgata's, de reeks van meedogenden, die 'aldus gegaan en aldus gekomen zijn'. Zo iemand was bodhisattva Gautama, die het nirvāṇa van totale en volmaakte wijsheid opgaf om onder de mensen te leven en te werken en op die manier nogmaals een draai te geven aan het Wiel van de Wet (dharma). 'Welke reden zou ik hebben om mijzelf voortdurend te manifesteren?' – tenzij ik de bedoeling had om ontvankelijke zielen te wekken tot actieve deelname aan de eeuwenoude zoektocht. De boeddha vervolgt:

> Als mensen hun geloof verliezen, onverstandig worden, onwetend, zorgeloos, dol op zinnelijke genoegens, en door onnadenkendheid zich in het ongeluk storten,
>
> Dan verklaar ik, die de loop van de wereld ken: Ik ben die en die (Tathāgata), (en overweeg): Hoe kan ik hen op de verlichtingsgedachte brengen? Hoe kunnen

---

*Vgl. *Compassion in Tibetan Buddhism* door Tsong-kha-pa, red. en Eng. vert. Jeffrey Hopkins, blz. 102-9.

zij deelhebben aan de wetten van de Boeddha (*buddha-dharmāṇa*)?*

Boeddhistische teksten spreken over een reeks boeddha's, waarvan Gautama de zevende was; zijn geestelijke ambtsperiode van 45 jaar was het hoogtepunt van keuzes die hij vele levens lang consequent maakte voor het 'welzijn van goden en mensen', dieren en alle levende wezens. In zijn meest recente incarnatie als prins Siddhārtha beschermde zijn vader, de koning, hem tegen alles wat lelijk en pijnlijk was. Maar toen hij 29 was kon de drang om zelf de waarheid van de dingen te onderzoeken niet langer worden onderdrukt. Volgens één legende verliet Gautama in vermomming met zijn wagenmenner het paleis en kreeg in drie opeenvolgende nachten drie 'bewustmakende indrukken' te verwerken: een oude man, een melaatse en een lijk; en tenslotte een kluizenaar die de wereld had verzaakt. Hij was diep getroffen. Intens mededogen vervulde zijn wezen; hij zou de oorzaak trachten te vinden van het menselijke lijden en hoe dit kan worden opgeheven. Hij verliet zijn huis, zijn mooie vrouw en zijn zoontje en liet alle materiële comfort achter zich en ruilde het in voor de bedelnap en het monnikskleed. Zes jaar lang experimenteerde hij op onverstandige manier. Nadat hij zich aan de strengste ascese had onderworpen en bijna dood was door zwakte en uitputting, zei zijn innerlijke stem hem dat dit niet de weg naar waarheid was, dat het mishandelen van zijn lichaam niets zou uithalen. Voortaan zou hij een middenweg tussen de uitersten volgen.

**Saddharma-Puṇḍarīka* (De lotus van de ware wet), xv, §§22-3, Eng. vert., H. Kern, Sacred Books of the East 21:310.

Tenslotte, nadat zijn besluit vele malen was getest, legde hij in een meinacht bij volle maan de gelofte af niet te zullen opstaan totdat hij *bodhi* 'wijsheid, verlichting' had bereikt. Terwijl hij onder een boom zat – die sindsdien Bo- of Bodhi-boom heet – trok hij zich terug in de diepste essentie van zijn wezen. Māra, de verpersoonlijking van vernietiging, trachtte herhaaldelijk hem af te leiden, maar Gautama was vastbesloten en weerde elke aanval af. Toen het moment van de hoogste verlichting nabij was, riep Māra zijn volgelingen bijeen voor een laatste overweldigende aanval, maar Gautama bleef onbewogen. Hij zegevierde en was *boeddha,* de 'verlichte'.

Negenenveertig dagen lang verheugde hij zich in zijn volledige bevrijding: alwetendheid en hoogste gelukzaligheid waren binnen zijn bereik. Maar in plaats van nirvāṇa binnen te gaan, keerde zijn hart zich naar de lijdende mensheid, en toen hij heel duidelijk besefte wat de oorzaak was van de verwarring van de mensen en hoe die is weg te nemen, wist hij dat hij moest terugkeren. Hij zou de Vier Edele Waarheden onderwijzen en het Verheven Achtvoudige Pad. Toen kwam er een vluchtige twijfel in zijn ziel. Waarom zou hij deze onschatbare waarheden, die zo moeilijk zijn te verkrijgen, aan een mensheid geven die daaraan nauwelijks aandacht zou besteden? Welk doel zou daarmee zijn gediend?

Het verhaal gaat dat Brahmā, Heer en Schepper van het heelal, een gedachte naar Gautama's brein stuurde: De wereld zal totaal verloren zijn als bodhisattva Tathāgata zou besluiten om de *dharma* niet aan de mens te onthullen. Wees meedogend voor hen die worstelen; heb genade met hen die in het net van lijden zijn ver-

strikt. Als er ook maar enkelen zullen luisteren, zal het offer niet vergeefs zijn. Na zijn eenzame wake mengde Gautama zich onder de mensen en begon zijn geestelijke opdracht. En wat was zijn boodschap? Toen de dood nabij was, vatte hij het doel van zijn leven samen:

> O Ānanda, wees een lamp voor uzelf.* Wees een toevlucht voor uzelf. Ga niet op zoek naar een uiterlijke toevlucht. Houd vast aan de waarheid als een lamp. Houd vast aan de waarheid als een toevlucht. Zoek uw toevlucht bij niemand anders dan bij uzelf.†

Boeddha's leven en leer, zoals die zijn vastgelegd in legenden en feiten, zijn een schitterend getuigenis van het pad van mededogen. Zijn appèl – om alle wezens lief te hebben en zorg te dragen voor het welzijn van zowel de dieren als onze medemensen, ijverig en leergierig te zijn, bedachtzaam in ons denken en spreken – is even relevant in onze tijd als 2500 jaar geleden, toen hij met de monniken over deze onderwerpen van gedachten wisselde terwijl ze van dorp naar dorp liepen.

In onze tijd streven velen er serieus naar om volgens deze voorschriften te leven, terwijl veel anderen zich afvragen: kan kennis over de verzaking van een Boeddha of het offer van een Christus de menselijke aard werkelijk omvormen en een wereldsituatie die elk decennium hachelijker wordt, daadwerkelijk veranderen? Wij den-

---

*De Pālitekst is beknopt *attadīpa attasaraṇa* – *atta* (Sanskriet *ātman*) betekent 'zelf', *dīpa*, 'lamp', 'licht'; *saraṇa* (Skt: *śaraṇa*), 'toevlucht'.

†*Mahā-Parinibbāna-Sutta*, ii, §33, Eng. vert. T.W. Rhys Davids; Sacred Books of the East 11:38.

ken dat dit kan, hoewel niet direct. Waar de *wil* de hartenwens kracht geeft, is niets onmogelijk. Alleen al het proces van diepe bezinning over wat de komst op aarde van een Christus of een Boeddha kan betekenen voor een aspirerende ziel, en ook voor de hele mensheid, oefent een verfijnende en zuiverende invloed uit op alle facetten van iemands karakter.

En wat meer is, wij kunnen ons identificeren met Gautama, omdat de verlichting hem niet werd geschonken; in de loop van vele levens *verwierf* hij stap voor stap zijn boeddha-staat. Nadat hij had besloten door te dringen tot de verborgen oorzaken van lijden en dood, had hij zelfs in zijn meest recente incarnatie toch nog enkele jaren van vallen en opstaan nodig, bijna ten koste van zijn leven, om te leren dat de 'middenweg' de beste is; en dat de natuur ons heeft voorzien van een prachtig fysiek instrument dat als middel kan dienen om veel goeds te doen – mits we goed ervoor zorgen en er rekening mee houden.

In een diepere zin is het pad van mededogen, van zelfverloochening, een pad van leed, want het betekent in en voor de wereld te leven als men allang heeft afgedaan met de beproevingen van het aardse bestaan. Toch keert een bodhisattva terug, gedeeltelijk gedreven door karma, gedeeltelijk uit een intense liefde voor zijn medemensen. Ieder van ons staat voor de keuze om òf verder te gaan voor zichzelf en tenslotte weg te glijden in de oceaan van eindeloze gelukzaligheid, zonder te denken aan de wereld, òf, als de verlichting ons deel is, te besluiten: 'Ik kan deze wijsheid niet voor mijzelf behouden; ik moet terugkeren en mijn broeders helpen die dat licht wat ik

bezit nodig hebben. Hun leven wordt beheerst door leed; ze zijn verward, roependen in de woestijn met een verlangen in hun hart, hunkerend naar waarheid.' Alle grote leraren hebben deze weg gekozen. Ze zijn teruggekeerd om te onderwijzen, om ons te herinneren aan onze goddelijke afkomst en om de herinnering wakker te roepen aan onze ingeboren kennis, zodat we met moed en hoop ons lot tegemoet kunnen treden. Dit 'onsterfelijke' pad doet een beroep op het altruïsme in ons, in tegenstelling tot het pad 'voor zichzelf'. Kiezen tussen geest en stof blijft altijd noodzakelijk als we willen evolueren; kiezen tussen waarheid voor onszelf en waarheid voor anderen vormt veruit de grootste uitdaging.

Het besluit om het bodhisattva-ideaal te volgen wordt niet achteloos genomen of alleen maar voor dit ene leven, maar voor de hele toekomst: om tot een volledig goddelijk ontwaken te komen vergt eeuwen van voorbereiding. Tijdens de lange uiterst moeilijke tocht rijpt en verdiept zich het vaste besluit van de ziel – om, al is het vluchtig, contact te maken met elke levenskern binnen het bereik van haar liefde.

13

De pāramitā's

In *De Stem van de Stilte* vat H.P. Blavatsky de weg van mededogen als volgt samen:

> Leven voor het welzijn van de mensheid is de eerste stap. De zes verheven deugden in praktijk brengen is de tweede. – blz. 31

De zes verheven deugden zijn de *pāramitā's*. Van de neofiet wordt verlangd dat hij deze zich eigen maakt terwijl hij het pad betreedt dat naar de hoogste inwijdingservaring leidt. HPB maakt gebruik van de mahāyāna-boeddhistische terminologie wanneer ze in haar *Stem* deze 'transcendentale deugden' of 'volmaaktheden' presenteert als de 'gouden sleutels' die de poorten van het meesterschap doen opengaan. In de boeddhistische teksten van zowel de Noordelijke als de Zuidelijke School wisselt het aantal, de volgorde, en soms ook de opgenomen selectie van deze 'deugden'. De woorden die voor de ene of de andere 'deugd' zijn gekozen, hun aantal, of hun volgorde zijn van ondergeschikt belang; waar het om gaat is trouw aan de poging om de beperkingen van het alledaagse zelf te overstijgen.

Wat zijn deze pāramitā's? Van de zeven die in de *Stem* worden vermeld, is de eerste *dāna*, 'geven', begaan zijn

met anderen, altruïstisch zijn in ons denken, spreken en handelen. De tweede is *śīla*, 'ethiek', het moreel hoogstaande gedrag dat van een serieuze leerling wordt verwacht; de derde, *kshānti*, 'geduld', uithoudingsvermogen, verdraagzaamheid, is het welwillende inzicht dat de tekortkomingen van anderen niet groter zijn, en misschien minder ernstig, dan die van onszelf.

Wat betreft de vierde pāramitā, *virāga*, 'gelijkmoedigheid', het niet gehecht zijn aan de gevolgen die de wisselvalligheden van het leven voor ons hebben: wat vinden we dit moeilijk en, toch, als we in ons diepste zelf het bodhisattva-ideaal koesteren, betekent het beoefenen van virāga nooit dat we toelaten dat we onverschillig staan tegenover de moeilijkheden van anderen. Veeleer vereist ze een wijze toepassing van mededogen. Het is interessant dat voorzover we weten deze pāramitā in de gebruikelijke opsommingen in het Sanskriet of Pāli niet wordt gegeven. Dat virāga in de *Stem* is opgenomen is van betekenis, want de vierde positie staat centraal, halverwege de reeks van zeven. We worden hier herinnerd aan de zeven stadia van de inwijdingscyclus, waarvan de eerste drie voorbereidend zijn en voornamelijk bestaan uit instructie en innerlijke discipline.* In de vierde inwijding moet de neofiet dat waarover hij heeft geleerd *worden*, dat wil zeggen hij moet zich vereenzelvigen met de innerlijke gebieden van hemzelf en van de natuur. Als hij succes heeft, mag hij de drie hogere graden proberen die ertoe leiden dat hij moet verdragen dat de innerlijke god bezit neemt van zijn menszijn.

---

*Vgl. *De Mysteriescholen door de eeuwen heen*, blz. 46-64.

Om onder alle omstandigheden gelijkmoedig te blijven, in vreugde en in pijn, bij succes en mislukking, betekent dat we de kalmte van een *muni,* een 'wijze', hebben bereikt; het betekent dat we ons volledig vereenzelvigen met de waarheid dat, terwijl alles wat is geboren het zaad van verval in zich draagt, het inwonende wonder, de onvergankelijke geest – zoals in de *Bhagavad-Gītā* zo prachtig wordt bezongen – onsterfelijk is, en door de paren van tegengestelden niet in beroering wordt gebracht. Het lijkt voor ons misschien nogal veraf om de status van een wijze te verkrijgen; als we het beoefenen van virāga echter een eerlijke kans geven, wat geeft dit ons dan een bevrijding van de last van spanning die we onszelf – en, helaas, ook anderen – onnodig opleggen.

De vijfde pāramitā is *vīrya*, 'kracht', moed, vastberadenheid; de wil en energie om standvastig trouw te blijven aan wat waar is, en met evenveel kracht tegenstand te bieden aan wat onjuist is. Iemand die vīrya meester is, is onvermoeibaar in zijn denken en handelen. Met de zesde, *dhyāna*, 'meditatie', diepe contemplatie, het zich leegmaken van alles wat minder is dan het hoogste, vindt een natuurlijk ontwaken van latente krachten plaats, wat uiteindelijk culmineert in eenheid met de essentie van het Zijn.

Tenslotte de zevende, *prajñā*, 'verlichting, wijsheid' – 'de sleutel hiervan maakt van de mens een god, een bodhisattva, een zoon van de dhyāni's'. Wij zullen 'van een sterveling een god' zijn geworden, zoals de orfische kandidaat dit heilige moment van de zevende inwijding beschrijft, wanneer transcendentie en immanentie *één* worden.

Volledige beheersing van de pāramitā's, hoe ze ook

worden opgesomd, is vanzelfsprekend een langdurig proces, maar toegewijde beoefening ervan brengt direct voordeel zonder het risico van kortsluiting in de psyche. Alleen al het besluit om ermee te beginnen heeft een transformerend effect op onze houding en zienswijze, en ook op onze verhouding met anderen. Als we ons alledaagse zelf konden beoordelen vanuit de gunstige positie van ons wijzere zelf, dan zouden we beseffen dat er voortdurend een subtiel, innerlijk ontwaken aan de gang is; te subtiel voor ons om het te kunnen registreren, maar cumulatief in zijn effect op ons huidige en toekomstige karma. We hoeven niet geestelijk 'gevorderd' te zijn vóór we bewust de dagelijkse keuzen kunnen maken die het verschil uitmaken tussen het bodhisattvapad en het pratyekapad. Als we trouw proberen deze pāramitā's in het leven in praktijk te brengen, komen we niet alleen dichterbij het verwerkelijken van de universele broederschap waar we allemaal naar verlangen, maar we zullen de weg gaan van de Meedogenden.

We moeten dagelijks de pāramitā's ontwikkelen en de zaailingen van altruïsme begieten met de regen van mededogen, ondanks de karmische belemmeringen in de natuur die naar traagheid neigen. Tsong-kha-pa, de wijze van Tibet, dacht dat het eerbiedig in praktijk brengen van mededogen 'de meest voortreffelijke oorzaak is voor het boeddhaschap, omdat het van nature een grondige bescherming biedt voor alle kwetsbare levende wezens die vastzitten in de gevangenis van het cyclische bestaan'.* Dit is *amritayāna* of het 'pad van onsterfelijkheid' in de zui-

---

**Compassion in Tibetan Buddhism*, blz. 101.

vere betekenis ervan. Wanneer uiteindelijk een discipel wordt geboren in 'het geslacht van de Tathāgata's', ervaart hij een alles overtreffende vreugde – en toch ook onmetelijk verdriet vanwege de geestelijke traagheid van zo'n groot deel van de mensheid.

Deze tijd gaat gebukt onder het karma dat we met z'n allen hebben gezaaid; maar ook de zaden van creatieve welwillendheid die vele levens lang zijn gevoed, moeten we niet vergeten. Als dat een lange periode lijkt om tot rijping te komen, moeten we bedenken dat prins Siddhārtha niet zomaar ineens boeddha werd: al 'vier onmetelijke perioden geleden' deed hij de gelofte een bodhisattva te worden om het treurige lot van de mensheid te verlichten. Onnoemelijke levens achtereen verzorgde hij de plant van mededogen totdat deze tenslotte tot 'volle wasdom' kwam in zijn meest recente leven toen hij te Kapilavastu in India werd geboren.

Laten we een sprong terug maken in het verre, verre verleden – naar het 'moment' in de eeuwigheid toen Gautama de eerste impuls van liefde voor de hele mensheid voelde en vóór zich zag wat werkelijkheid zou kunnen en zou moeten worden, niet louter voor hemzelf, maar voor alle levende wezens. Toen werd het zaad van bodhisattvaschap tot leven gebracht en, toen de zaadhuid openbarstte, groeide daaruit een klein worteltje in de maagdelijke bodem van zijn ontwakend bewustzijn. Hij nam een ernstig besluit om wijs en grootmoedig te worden. Terwijl hij zijn visie ver in de toekomst projecteerde, nam hij zich onwrikbaar voor een 'vlot van de dharma' te bouwen, opdat hij talloze miljoenen wezens over de oceaan van illusie en pijn naar de andere oever

van vrijheid en licht zou kunnen brengen.

Ver terug in de tijd was de historische Boeddha een gewoon mens, die weliswaar naar het hogere streefde maar ook, zoals wijzelf, zwakheden in zijn karakter had en karmische belemmeringen uit eerdere levens die nog niet waren weggenomen. We mogen aannemen dat hij zo nu en dan is gestruikeld en dan het verloren terrein moest terugwinnen, en ook dat degenen die in enig leven banden met hem hadden gemengde karmische invloeden van zowel zijn beoordelingsfouten als zijn zelfoverwinningen hebben ontvangen. Het is geen alledaagse zaak om tegen de algemene stroom in te gaan, maar omdat zijn motief onbaatzuchtig was, diende zijn vastberadenheid als een stabiliserende invloed – leven na leven was het bodhisattva-ideaal zijn inspiratie en gids. Ongetwijfeld zal zijn uiteindelijke triomf en zelfverloochening al degenen van wie hij het karma tijdens zijn lange wordingsproces van gewoon mens tot boeddha had beïnvloed, een drievoudige zegen hebben gebracht.

Iedere levensvonk is een bodhisattva, een christos, een god *in wording*. De Chinese Hui-neng, de nederige tempeldienaar, begreep dit, en toen zijn innerlijk oog ontwaakte en hij een ch'an-boeddhistische meester werd, verwoordde hij het zo:

> Wanneer ze niet verlicht zijn, zijn boeddha's niet anders dan gewone mensen; als er verlichting optreedt, veranderen gewone mensen ogenblikkelijk in boeddha's.*

Dezelfde mogelijkheid staat ook voor ons open: om nu

*Vgl. *The Sutra of Hui-neng*, Eng. vert. Thomas Cleary, blz. 20.

te beginnen de zaden van liefde en zorg te zaaien, ondanks de trekken van zelfzucht en opstandigheid die ons karakter ontsieren. Volledige verlichting bereiken we misschien pas na vele eeuwen in de toekomst, en hoewel ook wij op het laatste moment van onze bestemming de allerhoogste keuze moeten maken, zal deze zijn voorbereid gedurende de hele tijd dat we ons op het pad hebben begeven. Ieder moment van ons leven bouwen we in ons karakter òf het egocentrische op dat uiteindelijk tot het pratyekaschap leidt, òf de grootmoedigheid van geest die ons ertoe zal bewegen de eerste stap op het bodhisattvapad te zetten. Beide paden bevinden zich aan de lichtzijde van de natuur, maar er is niettemin een duidelijk onderscheid: zoals in de boeddhistische geschriften staat vermeld, wordt de pratyeka vergeleken met 'het licht van de maan'; de Tathāgata daarentegen 'lijkt op de duizendstralige zonneschijf in de herfst'.*

Ieder levend wezen is de vrucht van een voortdurende stroom vanuit een goddelijk zaad, die geen begin en geen einde heeft, want binnenin de zaad-essentie bevindt zich de belofte van wat zal zijn: een immense kracht, inert tot het mystieke ogenblik waarop de levenskracht plotseling naar buiten treedt en bloemen en vruchten voortbrengt. Als een zaad eenmaal in een geschikte omgeving is gezaaid, wordt het door de natuurelementen aarde, water, lucht en vuur beschermd en in zijn groei gestimuleerd. Zo is het ook met onszelf: de gedachtezaden die we dag en nacht zaaien worden geholpen door de onzichtbare tegenhangers van deze elementen en laten indrukken

*Buddhaghosa, geciteerd in *World of the Buddha*, blz. 160.

achter op de subtiele energieën die door onze planeet stromen. Omdat we één mensheid vormen, hoe afgescheiden we ons soms ook voelen, delen we met alle anderen wat we *zijn*, zowel in onze edelste als in onze minder goede aspecten. Wat een verantwoordelijkheid hebben wij, maar ook wat een prachtige kans. Zoals we gevoelig zijn voor de onderste lagen van de gedachtekrachten als we moedeloos zijn, evenzo kunnen we meetrillen met de bovenste regionen van de aurische atmosfeer van de aarde en misschien horen we, als we stil zijn, de subtiele fluisteringen die ons inspireren tot verwondering en edele daden.

Velen laten tegenwoordig in hun toegewijde arbeid om het lijden van miljoenen te verlichten een kwaliteit van barmhartigheid zien die wellicht in een vroeger leven is aangewakkerd door een gebaar van vriendschap en begrip van een bodhisattva-in-spe. Misschien zijn ook wij ooit op dezelfde manier in beweging gekomen. Deze gedachte wekt diepe nederigheid en maakt de mens meer vastberaden om het voorbeeld van de Verlichten te volgen die een diep inzicht en een grenzeloos geduld hebben. Het is geen wonder dat een boeddha van mededogen terugkomt om te onderwijzen. Hij wordt daartoe bewogen door het karma van allen van wie het lot het zijne heeft gekruist in vroegere cycli; meer nog wordt hij gedreven door een liefde die zo alomvattend is dat zij het geheel van alle natuurrijken omvat, een liefde die kracht geeft aan nieuwe aspiranten en aan hen die mogelijk in een toekomstig leven de eerste tekenen van interesse in het welzijn van anderen zullen vertonen.

De boeddhistische geloofsbelijdenis geeft op beknopte

wijze uitdrukking aan de essentie van de boeddhistische filosofie en praktijk:

Buddhaṃ śaraṇaṃ gacchāmi
Dharmaṃ śaraṇaṃ gacchāmi
Saṅghaṃ śaraṇaṃ gacchāmi

Ik neem mijn toevlucht tot de Boeddha
Ik neem mijn toevlucht tot de dharma
Ik neem mijn toevlucht tot de gemeenschap (toegewijden, volgelingen)

We stellen ons vertrouwen in Boeddha als de belichaming van het 'Grote Offer', de hoogste inwijder en beschermer van de mensheid, die het voor avatāra's en bodhisattva's mogelijk maakt om periodiek de velden van het menselijk bewustzijn te verlichten.

We stellen ons vertrouwen in de dharma, in de oerwaarheden die ons verlichten wat betreft de universele natuur en de ziel, en door ons daarmee te vereenzelvigen vangen we een glimp op van ons kosmische doel.

We stellen ons vertrouwen in de saṅgha, de broederschap of het gezelschap van zoekers, een verbondenheid die de hele menselijke levensgolf omvat.

Door elkaar als broederaspiranten vertrouwen en loyaliteit te geven, worden we deel van een gezelschap dat ons magnetisch verbindt met het spirituele hart van onze planeet, de Broederschap van Adepten. In zoverre we trouw zijn aan hun doeleinden, zijn we partners in deze universele broederschap die is toegewijd aan het opheffen – voorzover het wereldkarma dat toestaat – van de last van leed en ellende en onwetendheid die de gesel van de mensheid is. Als genoeg mannen en vrouwen niet alleen

geloven in, maar ook hun intuïties volgen en bewust hun lot verbinden aan de zaak van mededogen, is er alle reden om erop te vertrouwen dat onze beschaving op een dag de sprong zal maken van zelfzucht naar werkelijke broederschap in alles wat de mens onderneemt.

Het is het edelste en mooiste ideaal om in menselijke harten die naar het hogere streven de oude gelofte leven in te blazen om hun lamp aan te steken met de vlam van mededogen; het is een ideaal dat, als het standvastig wordt volgehouden, aan dit streven kracht en diepte geeft.

14

H.P. Blavatsky en de Theosophical Society

In 1888 werden de erkende uitspraken van theologen en wetenschappers uitgedaagd door het publiceren van *De Geheime Leer* van HPB, en dit gaf onmiskenbaar een nieuwe richting aan het denken van de twintigste eeuw. In haar wereldbeeld werden de levenscycli van melkwegen en atomen gezien als onderdeel van hetzelfde evolutieproces als dat waardoor de menselijke ziel keer op keer naar een leven op aarde terugkeert.

Wie was HPB en wat is de Theosophical Society die zij hielp oprichten? Helena Petrovna Blavatsky (geboren Von Hahn) werd op 12 augustus 1831 (31 juli, Russische kalender oude stijl) geboren in de Oekraïne in Jekaterinoslav (Dnjepropetrowsk) aan de rivier de Dnjepr. Haar vader, kapitein van de artillerie Peter Alexejevitsj von Hahn, stamde af van de graven Hahn von Rottenstern-Hahn, een oude familie uit Mecklenburg in Duitsland, en haar moeder, Helena Andrejevna, dochter van A.M. de Fadjejev, lid van de Geheime Raad, en prinses Pavlovna Dolgoroekova, was een begaafde romanschrijfster die zich uitsprak tegen onderdrukking, vooral van vrouwen. Het grootste deel

van haar korte leven leed zij onder een slechte gezondheid, en stierf op 29 jarige leeftijd. Helena, die toen elf was, en haar zuster Vera en hun kleine broertje Leonid verlieten Odessa om bij hun grootouders van moederskant, de Fadjejevs, in Saratov te gaan wonen, en later in Tbilisi in de Kaukasus.

Mme. De Fadjejev was een vrouw met een uitzonderlijke wijsheid en een geleerde deskundigheid, een botanist die in heel Europa werd gerespecteerd, met een grote kennis van geschiedenis en natuurwetenschappen, waaronder archeologie. Haar buitengewone gaven van denken en geest, plus een uitgebreide bibliotheek in het huis van de Fadjejevs, voedden en versterkten Helena's vaste voornemen om voor zichzelf de waarheid te vinden, welke risico's dit ook inhield. Drie maanden na haar huwelijk in 1849 met Nikifor Blavatsky, een man die meer dan twee keer zo oud was als zij, een huwelijk alleen in naam, vluchtte Helena weg, en verkreeg de vrijheid waarnaar ze verlangde. Toen begonnen jaren van schijnbaar rusteloze omzwervingen en reizen over de aardbol, ontmoetingen met de wijzen en de minder wijzen op ieder continent. Gretig was ze op zoek naar de draad van Ariadne die haar zou leiden naar die leraren en levenservaringen die haar intuïtie zouden scherpen en haar mededogen verruimen.*

Gedurende deze periode werd HPB getraind en voorbereid om een spirituele beweging te leiden die de boom

---

*Zie *HPB: Het Bijzondere Leven en de Invloed van Helena Blavatsky* door Sylvia Cranston; *H.P. Blavatsky en de Theosofische Beweging* door Charles J. Ryan; H.P. Blavatsky, *Collected Writings*, 1874-1878, red. Boris de Zirkoff, 1:xxv-lii; en *H.P. Blavatsky, Tibet and Tulku* door Geoffrey A. Barborka, blz. 6-41.

van orthodoxie tot in zijn wortels zou doen schudden, en tegelijkertijd de aandacht van het publiek zou richten op de vruchten van de *levensboom* die konden worden verworven door alle oprechte zoekers die bereid en gereed zijn om zich de vereiste discipline op te leggen.

HPB was in 1873 in Parijs toen haar leraren haar opdracht gaven naar Amerika te gaan en aan haar taak te beginnen. Zij vertrok onmiddellijk en kwam op 7 juli aan in New York City. In oktober van het daaropvolgende jaar ontmoette ze Henry Steel Olcott die door de *Daily Graphic* was gestuurd naar de 'Eddy boerderij' in Vermont om de verschijnselen te bestuderen die daar naar men zei plaatsvonden. De twee zouden nauw samenwerken bij het oprichten en ontwikkelen van de Theosophical Society.

Precies twee jaar na aankomst in Amerika ontving HPB verdere orders, zoals ze in het eerste van haar 'Plakboeken' opmerkte:

> Direct uit India de *opdracht* ontvangen om een filosofisch-religieuze Society op te richten en er een naam voor te kiezen – ook om Olcott te kiezen. Juli 1875.*

Zo gebeurde het dat HPB op 7 september 1875 bij haar thuis in New York City een kleine groep spiritisten, kabbalisten, artsen en advocaten ontving – die allen geboeid waren door de 'occulte' of verborgen kant van de natuur – om te luisteren naar een lezing van George Henry Felt over 'De verloren canon van verhoudingen van de Egyptenaren'. In de loop van de avond werd het

---

**The Golden Book of The Theosophical Society: 1875-1925*, blz. 19; H.P. Blavatsky, *Collected Writings* 1:94.

voorstel gedaan om een Society op te richten om dit soort zaken te bestuderen. De ongeveer zestien aanwezigen die mee wilden doen kwamen de avond daarop en eropvolgende avonden bijeen om hun plan formeel uit te werken. Zo rond 30 oktober was men het eens geworden over een Voorlopige Omschrijving [Preamble] en een Reglement, en werden deze gedrukt, samen met de doelstellingen van de Society, 'om kennis van de wetten die in het heelal gelden te verzamelen en te verspreiden'. Op de Inaugurele Bijeenkomst in Mott Memorial Hall in New York City ging de Theosophical Society op 17 november 1875 van start met een toespraak door haar president-stichter, Henry S. Olcott. De naam 'theosofie' werd aangenomen omdat die het beste dat filosofisch-religieuze stelsel omschrijft dat het goddelijke opvat als iets dat zichzelf emaneert in een reeks opeenvolgende verschijningsvormen, en ook erkent dat de menselijke ziel in staat is om mystieke en spirituele verlichting te bereiken. Het broederschapsideaal werd niet expliciet genoemd, maar lag impliciet besloten in de Voorlopige Omschrijving die bevestigde dat lidmaatschap openstond voor iedereen ongeacht ras, geslacht of geloof.

In 1875 was de Theosophical Society een volkomen nieuwe onderneming. Niemand besefte, behalve misschien zij die achter de Beweging stonden, wat het effect op lange termijn zou zijn van dat kleine handjevol mensen die een organisatie durfden te vormen die de innerlijke wetten die het uiterlijke fysieke heelal doen bewegen en instandhouden, ernstig zouden willen bestuderen. Hoewel de manier waarop haar leringen werden ontvangen voor die tijd opmerkelijk was, moest HPB niettemin

het hoofd bieden aan grote tegenstand van geleerden, wetenschappers en theologen, om maar te zwijgen over de grote dagbladen. Voor velen was ze een iconoclast van een formaat dat ze niet konden doorgronden – hier was een vrouw die onbevreesd werkte aan een doel, en die ieder heilig huisje omverschopte, niet alleen in haar grote tweedelige werk, *Isis Ontsluierd* (1877), maar ook in een vloed van kranten- en tijdschriftartikelen. Ze konden niet begrijpen dat zij niet eropuit was om de levende boodschap van de leraren van de religies van de wereld of de bewezen feiten van de wetenschap te vernietigen. Integendeel, haar doel was eenvoudig en direct: om krachtig te protesteren tegen alles wat tot een dode letter was geworden en wat schijnheilig was, terwijl ze de gesloten vensters van het bewustzijn wijd opende voor de verkwikkende frisse wind van onafhankelijk denken en voor een filosofie van kosmische dimensie.

Om Helena Blavatsky beter te kunnen waarderen, moeten we haar zien als de drager van een boodschap, een afgevaardigde van hen die wijzer zijn dan zijzelf, leden van een broederschap van behoeders en beschermers van de mensheid aan wie de waarheden over de geestelijke oorsprong en bestemming van de mens zijn toevertrouwd – waarheden die worden bekendgemaakt wanneer de roep vanuit het hart van mannen en vrouwen dringend genoeg is om deze te beantwoorden met een verdere onthulling van de verborgen kennis van de natuur. Vóór 1875 was de westerse wereld zich nauwelijks ervan bewust dat er vergevorderde mensen bestonden, ondanks het feit dat in India, Tibet, China en het Nabije Oosten, legenden en geschriften getuigen van een

gemeenschap van wijzen die van tijd tot tijd uit hun gelederen iemand sturen om te leven en te werken onder dit of dat volk. Om waardig te worden geacht om door een goeroe of leraar te worden aangenomen werd als het grootste geestelijke geschenk gezien, en vele aspiranten voor het chelaschap zullen er jaren naar streven, zonder enig teken van erkenning, om zich door zuivering en zelfverloochening erop voor te bereiden om te worden geaccepteerd en te worden getraind. Dit alles was typisch oosters wat betreft atmosfeer en praktijken.

En toen, met de komst van HPB naar Amerika, veranderde alles. De cyclus was er kennelijk rijp voor dat de mahātma's (ook wel de adepten, meesters of de broeders genoemd) aan zichzelf en hun vergeestelijkende werk voor de mensheid in bredere kring bekendheid gaven. De Theosophical Society werd geïnspireerd door twee mahātma's; hun chefs hadden bijna een eeuw lang de aarde afgezocht voordat ze iemand vonden die kon worden getraind om de leringen te ontvangen en over te dragen; en bovendien, die het karma kon dragen – en bereid was dit te dragen – om een wereld te verlichten die zwaar was verzonken in trots over wat men op materieel gebied had bereikt.* Deze twee, later bekend als M en KH, gingen naar hun chef en zeiden: Laten we proberen of we niet een brandpunt van activiteit tot stand kunnen brengen en een paar individuen kunnen inspireren die voor de verlichting van de mensheid willen werken. De chef had twijfels, maar ging akkoord dat ze het zouden proberen. Ze waren niet op zoek naar volmaakte mensen. Als

*Zie *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*, brief 26, blz. 223.

ze hadden gewacht tot HPB, Olcott, Judge en anderen die wilden helpen volmaakt waren geworden, dan zou de Theosophical Society nooit zijn ontstaan. Het wonder ervan is dat die eerste theosofen de moed hadden om een ideaal te steunen dat ogenschijnlijk niet te realiseren was: om een kern te vormen van mannen en vrouwen die hun beste krachten zouden geven aan het bevorderen van het ideaal van universele broederschap.

Bijna onmiddellijk na het openbaar bekend worden van hun bestaan, werden meesters en adepten, met verschillende initialen en namen, het onderwerp van gesprek van theosofen en hun tijdgenoten. Onvermijdelijk wilden mensen met weinig of geen kennis van wat discipelschap inhoudt persoonlijk contact met de broeders. Voor velen was dit een natuurlijke en spontane uiting van liefde en waardering voor die grote wezens die alles belichaamden waarnaar zij streefden. Sommigen wilden ongetwijfeld alleen maar opvallen. Anderen reageerden met minachting en spot; ze beseften maar weinig hoe diepgaand het mededogen was waardoor die vrienden van de mensheid werden bewogen. HPB begon het te betreuren dat ze ooit ervoor had gezorgd dat 'verschijnselen en de *meesters*' bekend waren geworden (*Blavatsky Letters*, blz. 97). Na relatief weinig jaren onthielden de meesters zich van verder uiterlijk contact met de Society, maar innerlijk werd door hen de schakel met HPB en met het hart van de Beweging instandgehouden, om de leidende inspiratie te blijven van daarna volgende generaties van zoekers naar wijsheid.

In deze tijd staat het onderwerp van de mahātma's en hun directe of indirecte invloed op individuen of groe-

pen, en op de mensheid als geheel, weer volop in de belangstelling. Veel theosofen geven de voorkeur eraan zo min mogelijk te zeggen over de meesters en over Śambhala, om niet verder te ontheiligen wat onuitsprekelijk heilig is, hoewel ze HPB en haar leraren ongetwijfeld erkennen als de bron van theosofie en haar idealen.

Ongetwijfeld staan de meesters achter elke werkelijk onzelfzuchtige inspanning om de last van verdriet en onwetendheid van de mensheid weg te nemen, en de theosofische beweging is niet de enige bron van 'bouwstenen' van de broederschap. 'De zon van theosofie moet voor iedereen schijnen, niet voor maar enkelen', schreef M begin 1882 aan A.P. Sinnett. 'Er zit in deze beweging meer dan u tot dusver heeft vermoed, en het werk van de T.S. is verbonden met soortgelijk werk dat in het geheim aan de gang is in alle delen van de wereld. . . . U kent K.H. en mij – basta! Maar weet u iets van de *hele* broederschap en haar vertakkingen?' En M herinnert Sinnett eraan dat hij 'onze werkwijze zo langzamerhand zou moeten kennen. We *adviseren* – en geven nooit *orders*. Maar we oefenen wel invloed uit op individuele mensen.'* Het is niet aan ons om hekken rond de meesters te zetten zelfs niet in ons denken en, of het nu bewust of onbewust gebeurt, te proberen uitspraken te doen over wat hun werk is en wat niet, en hoe of wie ze zullen inspireren of beïnvloeden. We moeten evenzeer voorzichtig zijn om niet iemand bij voorbaat te veroordelen en hem automatisch voor een valse profeet uit te maken omdat hij beweert de 'spreekbuis van mahātma's te zijn', of 'bood-

---

**De Mahatma Brieven,* brief 47, blz. 300-1.

schappen' te ontvangen van Morya, Koot Hoomi, of Djual Khool.

We zouden niet verbaasd moeten zijn over het toenemende aantal zogenaamde goeroes, avatāra's, hoge meesters, reïncarnaties van HPB, swami's, en boodschappers. Een aantal mensen hebben de leringen van de meesters genomen en daaruit een fantasie van psychische verbeelding geschapen, een karikatuur van theosofie. Toch schijnt het ongelooflijk dat er sinds de publicatie van de oorspronkelijke brieven van de mahātma's aan A.P. Sinnett en anderen, die nu beschikbaar zijn in bibliotheken en boekwinkels, nog zoveel aandacht wordt geschonken aan imitatie-mahātma's en -boodschappers die inspelen op de angstgevoelens van deze tijd en de kwetsbaarheid van de onschuldige die juist door zijn oprechtheid een gemakkelijk slachtoffer wordt. Het zou lachwekkend zijn als het niet zo tragisch was, waarbij levens worden beschadigd door dit bedrog.

Tegelijkertijd vormen noch de meesters en hun brieven, noch *De Geheime Leer* of een van HPB's geschriften de basis van een geloof of 'bijbel'. De Theosophical Society heeft geen geloofsartikelen, geen dogma's; vrijheid van onderzoek, van aspiratie, van zelfevolutie, is haar wachtwoord. HPB maakte keer op keer duidelijk dat wat zij aanreikte maar een deel was van de eeuwige wijsheidsreligie; dat ze doorgeeft wat zij had ontvangen. Door haar titanische genie maakte ze dit zo goed zij kon bekend, maar ze beweerde niet dat ieder woord onaantastbaar was. Ze legde deze waarheden aan ons voor en zei in navolging van Montaigne, 'ik heb er niets van mijzelf bijgevoegd dan het touwtje dat ze samenbindt' –

knip het touwtje stuk als u wilt, maar de waarheid kunt u niet vernietigen.*

Onvermijdelijk had HPB veel lasteraars. Zo publiceerde bijvoorbeeld de Society for Psychical Research (SPR) in 1885 een rapport van Richard Hodgson, waarin werd gezegd dat HPB de brieven van de mahātma's† zelf had geschreven, en de SPR kwam tot de conclusie dat HPB 'een van de meest begaafde, vindingrijke en interessante bedriegers in de geschiedenis' was.‡ In de loop van de jaren hebben vrienden en verdedigers van HPB keer op keer ernaar gestreefd dat deze uitspraak werd herroepen, maar met weinig succes. Toen publiceerde Vernon Harrison, Ph.D., expert op het gebied van handschriften en sinds vele jaren lid van de SPR, 'gedreven door een sterk gevoel van de noodzaak van RECHTVAARDIGHEID', in 1986 een kritisch onderzoek van het Hodgson Rapport, getiteld: 'J'accuse: An Examination of the Hodgson Report of 1885' [Ik beschuldig: Een onderzoek van het Hodgson Rapport uit 1885], in 1997 gevolgd door 'J'accuse d'autant plus: A Further Study of the Hodgson Report' [Ik beschuldig nog veel meer: Een nadere studie van het Hodgson Rapport]. Gedurende meer dan vijftien jaar had dr. Harrison een uitgebreide studie gemaakt van de handschriften van de brieven van

---

*Vgl. *De Geheime Leer* 1:29-30.

†Deze verzameling holografische brieven werd in 1939 door de executeur-testamentair van Sinnett, Maud Hoffman, aangeboden aan het British Museum (ze zijn nu in de British Library) waar ze door het publiek kunnen worden bekeken.

‡Vgl. *Proceedings of The Society for Psychical Research*, Londen, Engeland, Deel ix, december 1885, blz. 201-400.

de mahātma's en kwam tot de conclusie dat het Hodgson Rapport 'grote gebreken vertoont en onbetrouwbaar is' en dat er 'geen bewijs was dat de handschriften van 'KH', 'M' en 'HPB' een gemeenschappelijke oorsprong hadden'.* Maar ondanks de aanvallen door Hodgson en anderen op haar persoon bleef HPB schrijven aan wat *De Geheime Leer* zou worden.

In 1886 publiceerde HPB een krachtige verklaring waarin ze toelicht wat het oorspronkelijke programma van de Theosophical Society was en nog steeds is. Daarin zegt ze dat de stichters 'zich op de meest krachtige manier moesten verzetten tegen alles wat maar in de buurt kwam van *dogmatisch geloof en fanatisme* – geloof in de *onfeilbaarheid* van de meesters, of zelfs in het *bestaan* van onze onzichtbare leraren, moest vanaf het eerste begin worden tegengegaan.'† Haar en Olcott werd niet verteld wat ze moesten doen, maar aan hen werd duidelijk verteld wat ze *niet* moesten doen; vooral moesten ze nooit toestaan dat de Theosophical Society een sekte zou worden: dogmatisch in haar denken en dogmatisch in haar manier van doen. De kracht van theosofie is dat er geen lering is waarin iemand moet geloven voor hij actief kan deelnemen als lid en verdediger van de Theosophical Society. De enige vereiste is dat men onderschrijft dat het beginsel van universele broederschap van grote waarde is en een

---

*Beide artikelen met de kritiek van dr. Harrison zijn in één boek (met 13 kleurenplaten) uitgegeven, getiteld: *H.P. Blavatsky en de SPR: Een onderzoek van het Hodgson Rapport uit 1885,* Theosophical University Press Agency, 1998.

†*The Original Programme of The Theosophical Society*, blz. 6; herdruk, H.P. Blavatsky, *Collected Writings* 7:148.

kracht vormt in zijn denken en handelen. Hij kan een boeddhist, een christen, een parsi, een atheïst, of wat ook, blijven: 'De grootst mogelijke vrijheid van onderzoek moest worden aangemoedigd, niet belemmerd door wie of wat dan ook.'*

Dit oorspronkelijke programma is belichaamd in de doelstellingen van de Theosophical Society die, hoe ook verwoord, in beginsel nog altijd als volgt luiden: het onder de mensen verspreiden van kennis van de wetten die het heelal eigen zijn; het verkondigen van kennis van de essentiële eenheid van alles wat is, en het aantonen dat deze eenheid fundamenteel is in de natuur; het vormen van een actieve broederschap onder de mensen; het aanmoedigen van de studie van de oude en moderne religie, wetenschap en filosofie; en het onderzoeken van de vermogens die de mens zijn aangeboren.

Wanneer we religieuze en filosofische geschriften bestuderen, krijgen we een veelheid aan ideeën want, als we de heilige geschriften van wereldbeschavingen bekijken vanuit het ruimere perspectief dat door theosofie wordt geboden, ontdekken we dat de ene universele wijsheid in vele vormen tot uitdrukking is gebracht. Bekendheid met de tradities en geschriften van volkeren die vroeger hebben geleefd helpt ons ook om een gevoel van verhoudingen te bewaren. We beginnen te waarderen dat dit grootse universele stelsel van waarheden het gemeenschappelijke erfgoed van de mensheid is, maar dat dit periodiek een 'unieke' uitdrukking vindt om te voldoen aan de specifieke behoeften in een bepaalde tijd.

---

*Op. cit.

Dit verklaart waarom dit of dat volk of ras gelooft dat het het 'uitverkoren volk' is – dit komt omdat zij in een bepaalde historische periode *werden* gekozen door de boodschapper van die tijd om een nieuw licht te ontvangen, een nieuwe richtlijn voor een spirituele levenswijze.

Let goed op de bewoording van de laatste doelstelling: de uitdrukking die wordt gebruikt is 'het onderzoeken van de vermogens die de mens zijn aangeboren', en niet om psychische vermogens te *ontwikkelen*. Er is een groot verschil. We worden aangemoedigd om onszelf te zien als samengestelde wezens, en om het volledige bereik van onze menselijke mogelijkheden te bestuderen en te onderzoeken. Maar er ligt hier een stilzwijgende waarschuwing tegen het op een onnatuurlijke manier ontwikkelen van vermogens die zouden kunnen leiden tot een te grote nadruk op de psychische en astrale aspecten van onze constitutie ten koste van onze intuïtieve en geestelijke vermogens. HPB ging het later bitter betreuren dat ze enkele vertrouwde vrienden bepaalde staaltjes had laten zien van het vermogen om verschijnselen voort te brengen, in de hoop aan te tonen dat er achter de fysieke wereld een wereld van subtiele krachten bestaat. Tegenwoordig zouden velen over zulke buitengewone krachten willen beschikken, maar hoevelen zouden in alle eerlijkheid kunnen zeggen dat ze deze uit puur onzelfzuchtige motieven willen ontwikkelen? Wat is per slot van rekening de wezenlijke waarde van deze vermogens? Het is goed om onze motieven te bestuderen, om zeker te zijn dat die werkelijk onzelfzuchtig zijn. We hebben allemaal te veel zelfzucht in onze *geestelijke* verlangens en ook in onze stoffelijke aard, en zelfzucht is veel hardnekkiger

in de hogere beginselen dan in de lagere natuur waar ze relatief gemakkelijk kan worden overwonnen.

De theosofische doelstelling heeft dus vele kanten, en meer nog dan wie dan ook was H.P. Blavatsky zich bewust van de omvang van de taak waarvoor ze stond. Ze leefde en werkte in de traditie van hen die onophoudelijk werken om de mensheid bewust te maken van haar innerlijke grootsheid. 'Aan hun vruchten zult u ze kennen.' Met de jaren wordt ze breder geaccepteerd als iemand die de poorten van de ziel heeft geopend. Door de archaïsche wijsheidsleringen opnieuw te vertellen onthulde ze de geïnspireerde bron van de vele tradities en geschriften van de mensheid, en ontvouwde het verbazingwekkende drama van het ontstaan en de evolutie van werelden en van de mens. Voor velen was haar grootste geschenk dat ze opnieuw naar het 'pad' verwees, de heilige weg van innerlijke zelfbeheersing – niet voor iemand persoonlijk, maar voor het verheffen van alle wezens waar dan ook. Haar blijvende oproep aan mannen en vrouwen met mededogen is om actief te werken aan het tot stand brengen van universele broederschap, zodat uiteindelijk ieder volk, land, en ras vrij zal zijn om te proberen zijn individuele bestemming in harmonie en vrede met alle anderen na te streven.

15

Wie zal ons verlossen?

De twintigste eeuw was getuige van onbeschrijflijke wreedheden voor zowel lichaam als geest. Het is alsof zich voor onze ogen een armageddon afspeelde tussen de altruïstische aansporingen van het hart en de zelfzuchtige behoeften van de persoonlijke natuur, tussen de scheppende en vernietigende energieën, het geestelijke en het psychische/materiële. Als evoluerende wezens gaan we òf vooruit òf achteruit, er is geen stilstand; omdat we op elk moment òf scheppers òf vernietigers zijn, is het essentieel dat we periodiek door een schok ertoe worden gebracht ons dieper bewust te worden van ons goddelijke doel.

Ideeën zijn krachtiger dan speren of bommen om ons uit onze apathie wakker te schudden, en wat zou een grotere ommekeer kunnen teweegbrengen dan het doen herleven van lang vergeten ideeën: over universele broederschap, over de *eenheid* van alle leven, over goddelijkheid in plaats van materie als drijfkracht achter de evolutie? Deze ideeën die in de negentiende eeuw in de ideeënwereld van de mensheid werden geïnjecteerd, ontkiemden langzaam maar zeker in de twintigste eeuw met gemengd resultaat: aan de ene kant wekten ze woedende reacties bij de gevestigde orde en aan de andere kant vonden ze weerklank in de aspiraties van oprechte

mannen en vrouwen van elke leeftijd en uit verschillende milieus.

De afschuwelijke onzekerheden van deze tijd zijn een zegen in die zin dat ze ons dwingen onze gedachten en motieven opnieuw te onderzoeken en de belangrijke vraagstukken van leven en dood onder ogen te zien, en ons af te vragen hoe we onze kinderen het best kunnen voorbereiden op de wereld die ze van ons erven. De wetenschap met zijn 'verbazingwekkende kruik' met wonderen heeft onze onderlinge afhankelijkheid bevestigd, niet alleen als mensheid maar, wat belangrijker is, als deelnemers in een ecosysteem waarvan de families van wezens deelhebben aan één levensstroom. Maar ondanks al onze kennis hebben we niet ontdekt waaraan we het meeste behoefte hebben: hoe we in harmonie met onszelf en met elkaar kunnen leven. Het gevolg daarvan is dat velen moedeloos zijn, bang voor zichzelf en voor de toekomst, en zich ernstig afvragen waar het met de beschaving naartoe gaat.

Het zou ons niet moeten verbazen dat verschillende fundamentalisten bij ons erop aandringen om 'te geloven en te worden gered' vóór het te laat is: want de 'zware tijden' waarover zowel Paulus als Petrus schreven zullen algauw aanbreken, wanneer de verdorvenen en de hebzuchtigen, de bestandbrekers en de minachters van alles wat goed is, op aarde zullen wandelen, 'de hemelen met veel lawaai zullen verdwijnen, en de elementen onder hevige hitte wegsmelten, en ook de aarde . . .'* Het zou goed zijn als we deze waarschuwingen niet volledig in de

*Vgl. *2 Timotheus* 3:1-5 en *2 Petrus* 3:3-13.

wind slaan, want geen enkele klasse van wezens kan de gevolgen van handelingen ontlopen; en zeker wij mensen niet, die beter zouden moeten weten dan moedwillig de natuurwetten te overtreden. Omdat elk levend wezen in het heelal geboorte en dood moet ondergaan, en wedergeboorte in een nieuwe vorm, is het vanzelfsprekend dat onze huidige beschaving, en onze planeet met haar levensrijken, na het vervullen van hun respectieve levenscyclussen uiteindelijk eveneens zullen verdwijnen.

De vernietiging van de aarde en het zich terugtrekken van de goden als de mensheid zich in toenemende mate op de materie richt, is een terugkerend thema in oude culturen. De verhalen verschillen uiterlijk van vorm: in één geval verwijzen ze misschien naar een tijdperk en een volk die reeds langgeleden ophielden te bestaan, in een ander geval naar voorspellingen van wat nog niet heeft plaatsgevonden. Op het eerste gezicht zijn de verslagen van rampen die alles vernietigen angstaanjagend – of we nu nadenken over de cryptische verzen van Nostradamus (1503-1566), de *Openbaring van Johannes*, of andere apocalyptische geschriften. Maar wanneer we verder lezen in de heilige geschriften van de wereld, ontdekken we dat het sterven van de oude cyclus na verloop van tijd wordt gevolgd door het opkomen van de nieuwe: de aarde komt weer fris en ongerept tevoorschijn, en er ontstaat een nieuwe mensheid. Dit wordt op poëtische wijze voorspeld in de *Edda* van IJsland, in de profetie van Vala, de sibylle, die de komst van *Ragnarök* ('de ondergang of de terugkeer van de goden') voorspelt, waarbij 'de zon dof wordt, de aarde wegzinkt, en de sterren vallen', vergezeld van vuur dat hoog opvlamt om de vernietiging te

voltooien.* Tenslotte rijst er een nieuwe aarde uit het water op, de adelaar vliegt weer, en in het land verkondigen de goden de vrede en wat als heilig moet worden beschouwd.

Een soortgelijk patroon van teruggang, dood en vernieuwing wordt gevonden in het gesprek tussen Asclepius en zijn vrienden, dat wordt toegeschreven aan Hermes Trismegistus, de 'in drie opzichten grootste'. Wanneer na verloop van tijd 'alle daden die vijandig zijn voor de aard van de ziel' door de mensheid zijn gepleegd, zal de aarde 'niet langer onwankelbaar zijn, . . . de hemel zal de sterren in hun omloopbanen niet ondersteunen, . . . alle stemmen van de goden zullen noodzakelijk stilvallen . . . Maar wanneer dit alles heeft plaatsgevonden, Asclepius, dan zal de meester en vader, God, de eerste vóór alle anderen . . . een einde maken aan de wanorde door de tegenwerkende kracht van zijn wil.' Hij zal iedereen die is afgedwaald terugroepen naar het pad, de aarde zuiveren van het kwaad, de ene keer met overstromingen, de andere keer met vuur, of 'het kwaad uitdrijven door oorlogen en epidemieën'. Dan zal 'God, de schepper en hersteller van de enorme structuur', in de loop van eeuwen ruimte maken voor 'de nieuwe geboorte van de kosmos . . . een heilige en ontzagwekkende reconstructie van de hele natuur'.†

Het *Vishṇu-Purāṇa* van het oude India geeft een treffende beschrijving van de ondergang en vernieuwing van

*Vgl. *The Masks of Odin*, Elsa-Brita Titchenell, 'Völuspá' (The Sibyl's Prophecy), blz. 87-100.

†*Hermetica*, Eng. vert. Walter Scott, 1:344-7, 'Asclepius – III', §26a.

de mensheid en de aarde. Na een nauwkeurig verslag van de onrechtvaardigheden die de mensheid begaat 'tot de mens zijn vernietiging nadert' tegen het einde van *kaliyuga*, ons huidige tijdperk, voorspelt het boek de vernieuwing die zal plaatsvinden wanneer 'een deel van dat goddelijke wezen, dat vanuit zijn eigen geestelijke natuur bestaat, in de persoon van Brahmā, en het begin en het einde is en alle dingen omvat, naar de aarde zal afdalen'. Dit is Kalkī, de tiende avatāra of goddelijke incarnatie, die in het dorp Śambhala zal worden geboren om alles dat onwaar en onrechtvaardig is te vernietigen, en de dharma opnieuw te vestigen, de wet van waarheid, zuiverheid, en plicht. De mensen van wie het denken zal zijn ontwaakt en veranderd door die opmerkelijke periode 'zullen de zaden van de mensheid zijn, en zullen een nieuw ras tot geboorte brengen dat de wetten volgt van het *krita*-tijdperk (of tijdperk van zuiverheid)', ook bekend als *satyayuga* (tijdperk van waarheid).*

Volgens de brahmaanse verslagen begon kaliyuga – het laagste van de vier tijdperken, en met een duur van 432.000 jaar – in 3102 v.Chr. met de dood van Krishṇa, de achtste avatāra van Vishṇu. Als we aannemen dat deze tijdcyclussen redelijk nauwkeurig zijn, betekent dit dat we slechts iets meer dan 5000 jaar van kaliyuga hebben voltooid, met nog zo'n 427.000 jaar voor de boeg! Omdat wordt aangenomen dat kaliyuga maar een kwart *satya* of waarheid bevat in tegenstelling tot de vier kwarten waarheid in het krita-tijdperk, lijkt het inderdaad erop dat de mensheid bergafwaarts gaat – een heel ont-

**The Vishṇu Purāṇa*, Eng. vert. H.H. Wilson, 4:224-9, boek 4, hfst. 24.

moedigend vooruitzicht tenzij we ons huidige tijdperk in het ruimere verband van de evolutiecyclus van de aarde bekijken. De beslissende factor is hier dat de aarde en haar bewoners voorbij het punt halverwege hun evolutie zijn gevorderd; ze hebben hun beweging naar beneden voltooid en met het passeren van het laagste punt, al is het maar net, zijn ze begonnen aan de klim omhoog uit de materie naar een steeds meer verfijnde spiritualiteit. Dus kaliyuga is een kleinere neergaande cyclus in een grotere opgaande cyclus waaraan wij en de aarde zijn begonnen; in feite komen zelfs tijdens ons huidige kalitijdperk perioden van betrekkelijke spiritualiteit voor.

In een brief aan Allan O. Hume, geschreven in 1882, licht HPB's leraar KH toe dat wanneer de mensheid het '*keerpunt*', het punt halverwege haar zevenvoudige kringloop, passeert, 'de wereld vol is van de gevolgen van intellectuele activiteit en *afnemende spiritualiteit*'; en dat pas in de tweede helft van de lange evolutieboog 'het geestelijke ego aan zijn werkelijke worsteling met lichaam en verstand zal beginnen om zijn transcendentale vermogens te openbaren'. Hij besluit zijn uitvoerige brief door te vragen: Wie zal in de komende gigantische strijd helpen? Wie? Gelukkig de mens die de helpende hand biedt'.* Inderdaad, wie zal de helpende hand uitsteken in deze eeuwenlange strijd?

Velen verlangen tegenwoordig naar een verlosser die de vernietigers een verpletterende nederlaag toebrengt en die de harmonie en broederlijke liefde onder ons herstelt. Zover terug in de tijd als door legenden en geschriften

---

**De Mahatma Brieven*, brief 14, blz. 96.

wordt vermeld, zien we dat bijna ieder volk de hoop heeft gekoesterd dat er aan het einde van een donkere tijd een verlosser komt die de boosdoeners overwint en de onschuldigen naar een hernieuwde aarde voert, een gouden eeuw waarin waarheid in ere wordt gehouden en al het leven als heilig wordt beschouwd. De christen ziet uit naar de wederkomst van Christus, het moment waarop de uiteindelijke schifting zal plaatsvinden; de orthodoxe joden verwachten de Messias; de parsi's vertrouwen erop dat Saoshyans de duisternis (Ahriman) zal overwinnen en het licht (Ahura Mazda) op de troon zal zetten. In India gaat de komst van de Kalkī-avatāra aan het einde van kaliyuga gepaard met soortgelijke apocalyptische gebeurtenissen; boeddhistische geschriften beschrijven een toekomstige boeddha, Maitreya, de 'Vriendelijke, Welwillende', die uit de hemelse gebieden naar de aarde vertrekt om opnieuw de dharma (de heilige wet) in zuivere vorm over te brengen; en Tibetaanse legenden vertellen over de terugkeer van de koningen van Śambhala. Geen van allen zijn het eens over het tijdstip: Oosterse volkeren plaatsen de gebeurtenis ver in de toekomst, terwijl westerlingen aankondigen dat de komst van een verlosser of wereldleraar nabij is.

Met onze beperkte opvatting over de bestemming van de mens, gedeeltelijk veroorzaakt door het verwerpen van reïncarnatie als een geldige filosofische hypothese, is het geen wonder dat het westen in de laatste decennia de opkomst te zien gaf van een soort messianisme, dat zich uit in een bijna hysterisch verlangen naar de komst van een verlicht Persoon die zal opstaan en onze beschaving voor zelfvernietiging zal behoeden.

Leraren en gidsen zijn even noodzakelijk voor onze innerlijke ontwikkeling als liefhebbende ouders en onderwijzers dat voor kinderen zijn; dat is duidelijk, maar de andere kant van het verhaal is even essentieel. Zoals het opgroeiende kind de kans moet krijgen zijn of haar eigen kracht te ontdekken, zo heeft ook de mensheid als geheel tijd en ruimte nodig om door eigen inspanningen volwassen te worden. We gedragen ons in veel opzichten als jongeren die de beschikbare hulp afwijzen en dan, omdat ze zich vervreemd voelen, naar dwaze en soms destructieve middelen zoeken om hun eenzaamheid te bestrijden. Dit heeft tot gevolg dat, terwijl er in deze tijd een groot verlangen leeft naar hogere leiding, er tegelijk een ontstellend gebrek bestaat aan inzicht in wat in geestelijke zaken zuiver is en wat vals.

Tegenwoordig blaast de wind van Nārada, instrument van karma, de eens ogenschijnlijk onneembare barrières omver om ruimte te maken voor hoognodige veranderingen in het lot van een individu en een volk.* Elk land, ras, en volk, zelfs ieder mens op de wereld, ondergaat de tweepolige kracht van de Śiva-energie van Nārada die vernietigt opdat ze weer kan opbouwen. Omwentelingen van kleinere en grotere omvang vinden cyclisch plaats om de levensvatbaarheid van de geest zeker te stellen door vormen af te stoten en te vernieuwen. Dit samenspel tussen licht en schaduw zal voortduren zolang we belichaamde wezens zijn. Maar er zijn cyclussen binnen cyclussen, en de ontwikkelingspatronen van de mensheid tonen lange perioden van kennelijke rust die door schijn-

*Vgl. G. de Purucker, *Bron van het Occultisme*, blz. 766-73.

baar plotselinge veranderingen worden onderbroken. Wanneer zo'n 'moment' van het lot rijp is, kunnen we getuige zijn van een instroom van een nieuw type mensheid, wat vaak gepaard gaat met wereldwijde verstoringen van zowel fysieke als psychische aard.

Het afnemen van de invloed van het Vissentijdperk en het dagen van het tijdperk van de Waterman is in het klein zo'n knooppunt waar de strijd tussen het oude en het nieuwe plaatsvindt. Nu we op het kruispunt van twee belangrijke astronomische cyclussen staan, en mogelijk ook van nog langere cyclussen, vragen we ons af of het samenvallen van deze verschillende cyclussen ongewoon sterke 'getij'effecten voortbrengt die het misschien mogelijk maken dat er een enorme golf van ego's is die in deze tijd proberen te incarneren. Het zal voornamelijk van de huidige en toekomstige generaties afhangen of het inkomende getij een heropleving van geestelijke waarden met zich meebrengt of een zelfs nog donkerder periode van menselijk lijden. Wij mensen zijn individueel en collectief planetaire burgers en worden aangemoedigd te ontwaken en onze denkbeelden en ons gedrag opnieuw onder de loep te nemen; velen keren zich voor antwoorden naar binnen en onderzoeken hun motieven en het hoe en waarom van het bestaan.

Waar we ook kijken, zien we de krachten van vooruitgang en achteruitgang met elkaar wedijveren om de macht over het denken en de geest. Op zichzelf beschouwd geeft dit aanleiding tot werkelijke bezorgdheid, maar wanneer het wordt gezien als iets dat wijst op een hoognodig bewustwordingsproces, hebben we reden om te hopen dat het nieuwe zaaisel in vruchtbare grond zal ontkiemen.

Zoals cyclische vernieuwing van vormen in elk natuurrijk plaatsvindt zodat het opnieuw tot bloei kan komen, zo kunnen frisse en dynamische inzichten in de rol en bestemming van de mens en over onze kosmische afkomst onze gedachtestructuren verjongen.

Voor diegenen die in vroegere levens met de theosofische stroom in aanraking zijn gekomen, maar die zich tot nog toe niet bewust waren van de verantwoordelijkheid die dit met zich meebrengt, zou dat het moment van ontwaking kunnen zijn waar het hogere zelf op zit te wachten – wanneer we ons innerlijk opnieuw met onszelf verbinden en de oneindige zoektocht hervatten. Vanaf dat moment krijgt ons leven een nieuwe dimensie: de innerlijke strijd tussen ons Ariadne-zelf dat ons uit de doolhof van materiële belangen zal leiden en ons persoonlijke zelf dat voor enige tijd de innerlijke leiding probeert te negeren, zal toenemen omdat we niet langer tevreden zijn met doelloos ronddrijven. Maar onze Ariadne zal nooit toestaan dat we haar helemaal vergeten – dat kan ze niet, want we zijn onherroepelijk met haar verbonden. Ze is niets anders dan onze *sūtrātman*, de 'stralende draad' die ons verbindt met ons goddelijke zelf. Nog wonderlijker is het dat ze ons ook verbindt met het goddelijke zelf of de ātman van ieder mens die ooit op aarde heeft geleefd – een kosmische eenheid die door geen mens, god, of demon ooit kan worden vernietigd.

Niet iedereen is echter in staat constructief te reageren op de verwarring als gevolg van veranderingen. Velen zijn daardoor van hun stuk gebracht en schommelen heen en weer tussen de geborgen dogma's van het verleden en elk avant-garde denkbeeld dat tot hun ver-

beelding spreekt. Waar is de verlossende middenweg die afhankelijkheid van leiding van buitenaf geleidelijk en in toenemende mate zal omzetten in een vertrouwen op de innerlijke verlosser?

Het zou een meedogenloos heelal zijn als de mensheid vele duizenden jaren zou moeten wachten op de terugkeer van de gouden eeuw vóór er een helpende hand naar haar werd uitgestoken. Wanneer we de evolutie van de mens als in een panorama vanaf het begin van deze aardse cyclus konden zien, dan zouden we weten dat een hiërarchie van wezens van mededogen een wakend oog houdt op alle kinderen van de aarde. Behalve dat ze cyclisch in het bewustzijn van de wereld zoveel kosmische waarheid zaaien als het karma van de mensheid toelaat, zenden ze periodiek één of enkelen van hen uit om in een bepaald deel van de mensheid te incarneren met de boodschap aan landen en volkeren om met elkaar in harmonie, orde en vrede te leven. Het tot stand brengen van een universele broederschap op aarde is hun voortdurende droom. En het is geen onmogelijke droom omdat onze gemeenschappelijke oorsprong in het goddelijke ligt – op deze basis *zijn* we broeders.

Als de roep van ontwakende harten en zielen sterk genoeg is, zal er overeenkomstig de wet van magnetische aantrekking een reactie volgen. 'Vraag en u zult worden gegeven . . .' Maar voor we al te serieus 'vragen' – en wensen kunnen soms op een onaangename manier in vervulling gaan – moeten we onszelf misschien enkele vragen stellen: Verdienen we de hulp die we verlangen? Hebben we alles gedaan wat we kunnen en moeten doen om fouten in onze eigen natuur en op het ruimere terrein van de

verhoudingen in de wereld te verbeteren? En is daarnaast onze intuïtie voldoende ontwaakt om een ware boodschapper of leraar te herkennen? En zo niet, is er enige zekerheid dat iemand is wat hij beweert te zijn, en dat zijn leringen in overeenstemming zijn met de natuur en met de oorspronkelijke waarheden die op ons diepste wezen zijn afgedrukt toen de mensheid nog jong was? Er zijn altijd valse profeten, terwijl de echte vaak worden belasterd; het kan ook zijn dat we pas intuïtief beseffen dat een van hen onder ons heeft geleefd, nadat een grote ziel het aardse toneel heeft verlaten. Hiervoor zijn ongetwijfeld een hoogontwikkeld waarnemingsvermogen, zuivere aspiraties en een gezond verstand nodig.

Doorgewinterde charlatans vormen geen blijvende bedreiging, want ze worden tamelijk snel herkend. Het zijn die charismatische figuren die een overtuigende mengeling van halve waarheden verkondigen die voor hun volgelingen – en voor zichzelf – de grootste beproeving vormen. Velen van hen beginnen waarschijnlijk met goede bedoelingen om een boodschap van hoop te brengen aan de miljoenen die hunkeren naar iets meer dan de starre orthodoxie van een geloofsleer. Enkelen van hen zijn ervan overtuigd, misschien na een piekervaring of een visioen te hebben gehad, dat ze zijn 'geroepen'. Dit kan al of niet het geval zijn. Als de aspiraties hoog zijn en op één doel gericht, kan iemand gedurende een ogenblik in zichzelf een kanaal naar het innerlijke licht openen en een tijdelijke versmelting van de ziel met zijn hogere zelf ervaren. Voor hem is het visioen echt. De vraag is: Heeft er een overeenkomstige zuivering van het karakter plaatsgevonden, een evenredige training en beheersing van de

emotionele en mentale natuur om het visioen kracht bij te zetten? Als hij niet ernaar heeft gestreefd, zonder zichzelf te ontzien, zich van trots en hebzucht te ontdoen, kan de tijdelijke opening naar de innerlijke werelden hem kwetsbaar maken voor ongewenste krachten uit de lagere astrale gebieden, die demonisch kunnen worden als ze niet door de hogere wil worden beheerst.

Wij herinneren aan een scherpzinnige opmerking van William Law (1686-1761), theosofisch denker, christelijk theoloog, die de geschriften van Jakob Boehme diepgaand heeft bestudeerd:

> Wilt u weten . . . hoe het komt dat zoveel valse geesten in de wereld zijn verschenen, die zichzelf en anderen met vals vuur en vals licht hebben misleid, terwijl ze aanspraak maken op inspiratie, verlichting en toegang tot het goddelijke leven, en doen alsof ze speciaal in opdracht van God wonderen verrichten? Het is dit; ze hebben zich tot God gewend zonder zich van zichzelf af te wenden; wensten levend te zijn in God voor ze ongevoelig waren voor hun eigen natuur . . .
>
> Welnu, religie die in handen is van het zelf of van een corrupte natuur, legt alleen maar ondeugden bloot die van een ergere soort zijn dan die in een natuur die aan zichzelf is overgelaten.*

Let eens op de woorden: 'Ze hebben zich tot God gewend zonder zich van zichzelf af te wenden.' De menselijke natuur is door de eeuwen heen niet veel veranderd! Hoevelen van hen die vurig verlangen naar transforme-

---

*William Law, *The Spirit of Prayer: or The Soul Rising out of the Vanity of Time, into the Riches of Eternity*, Prayer 2.1-32; vgl. Aldous Huxley, *The Perennial Philosophy*, blz. 243.

rende ervaringen van een hogere orde zijn bereid wat betreft zelfdiscipline de eerste stappen te doen, laat staan een lange en zware training te ondergaan en gedurende vele levens te worden getoetst op integriteit en motivatie? 'Discipline gaat aan de mysteriën vooraf' is een beproefd axioma.

Het is in het verleden gebeurd en het gebeurt ook nu dat iemand die zichzelf tot goeroe heeft uitgeroepen gaat geloven dat hij onfeilbaar is: is hij niet door God gezonden, een apostel van de Messias, of een rechtstreekse boodschapper van de Heer Maitreya? Ook zijn of haar volgelingen zijn voor een deel daaraan schuld, want een voortdurende en gedachteloze adoratie kan als een bedwelmend middel werken. Het gif van vleierij is zo verraderlijk, dat de zogenaamde leraar algauw zichzelf en zijn volgelingen ervan overtuigt dat hij ontslagen is van de strikte moraliteit die van anderen wordt verlangd: elke schending van de morele wet waaraan hij zich schuldig maakt, wordt een 'heilige daad' en is dus gerechtvaardigd. Het is onmogelijk te peilen wat de tragische gevolgen van zo'n verraad zijn – voor hemzelf en voor hen die hem onbeperkt hun toewijding en vertrouwen geven.

Het is duidelijk dat volmaaktheid niet mogelijk is en van niemand wordt verwacht, en het is aanmatigend en onredelijk een hard oordeel te vellen over hen die ernstig ernaar streven hun medemensen geestelijke en morele steun te verlenen. Niettemin hebben we het recht en de plicht van hen die beweren onderricht te geven, te verwachten dat woorden van waarheid en mededogen worden bevestigd door achtenswaardige en altruïstische gedachten en daden. Ieder van ons heeft een duidelijker

inzicht in zichzelf nodig en een gezonde dosis scepsis – geen cynisme, maar van intelligentie getuigende scepsis. Het woord is hier op zijn plaats en is afgeleid van het Griekse *skeptikos*, 'bedachtzaam, nadenkend'. We moeten bedenken dat de kern van ons wezen onsterfelijk is en dat ieder van ons niet alleen het ingeboren vermogen en de wil heeft, maar ook de plicht, om zichzelf te 'redden' – dat wil zeggen, onze ziel te bevrijden van de boeien van zelfzuchtige begeerte.

Het cyclisch verschijnen van verlossers dient om ons te herinneren aan onze goddelijke mogelijkheden, niet om ons te beroven van onze drang om te groeien en aan hen gelijk te worden. We kunnen nu beginnen door uit onze natuur alles overboord te gooien dat daaraan vreemd is en beneden de maat van wat we in menselijk gedrag achtenswaardig vinden. Een overdreven ascetisch leven, fysiek of mentaal, is niet nodig: het beoefenen van de oude en algemeen in ere gehouden voorschriften – noem ze goddelijke geboden, zaligsprekingen, pāramitā's of deugden – is ons 'Sesam open u' voor de toekomst. Ondanks de aantrekkingskracht van materiële zaken tijdens de neergaande cyclus van kaliyuga hoeven we in ons denken en onze aspiraties niet terneergeslagen te zijn. Vanaf de vroegste periode bevestigt de geschiedenis van de mensheid dat er in elk tijdperk – of het nu een tijdperk van geestelijke helderheid en opwaarts streven betreft of een van geestelijke duisternis en met een neerwaartse tendens – pioniers rustig aan het werk zijn, mannen en vrouwen met visie die het vuur van aspiratie brandend houden. Hoe sterker de aantrekkingskracht tot de materie des te krachtiger zwemmen ze ertegenin

om de benodigde tegenstroom op te wekken.

Het is duidelijk dat we ons middenin een kritieke periode bevinden waarin de krachten van het licht in een rechtstreekse strijd met de duistere krachten zijn gewikkeld – niet alleen op het nationale en internationale toneel, maar ook in ons eigen wezen. Als we nu niet beginnen, individueel en collectief, op onze eigen innerlijke kracht te vertrouwen, zullen we in toekomstige crises weinig hebben om een beroep op te kunnen doen. Dit is niet de tijd om op grote leiders te steunen; het is niet de tijd om te wachten op een boodschapper. Als we vinden dat de omstandigheden overweldigend ongunstig zijn voor onze standvastige inspanningen om de toorts van hoop hoog te houden, laten we dan denken aan Moeder Teresa. Toen haar werd gevraagd hoe ze bestand was tegen de enorme hoeveelheid lijden waarvan ze dagelijks getuige was, zonder dat het voor haar ook maar enigszins mogelijk was om het tij merkbaar te keren, antwoordde ze: 'Een voor een: ik kijk alleen naar het kind of de oude man of vrouw die ik verzorg; als ik zou denken aan de miljoenen en miljoenen die mijn hulp nodig hebben, zou ik niets kunnen doen.'

Het lijkt mij dat ieder mens in zichzelf de kracht heeft om te doen wat nodig is: in stilte en onopgemerkt de leiding van zijn hogere zelf te volgen. Maar we moeten in deze oefening volharden; bovenal moeten we een onvoorwaardelijk vertrouwen stellen in de kracht van ons innerlijke licht om ons leven te verlichten. Als ieder van ons standvastig de leiding ervan volgt, zullen we na verloop van tijd een belichaming van mededogen, begrip, kennis, en hulpvaardigheid worden – en toch zullen we

paradoxaal genoeg de grootst denkbare zegen hebben bereikt, we zullen als 'niets in de ogen van de wereld' zijn geworden. Op deze manier zullen we de lichtimpulsen die in aantal en kracht toenemen, versterken, en dienovereenkomstig zullen we hen die onophoudelijk werken voor alle landen en voor de ongeborenen en die zelfs nu de weg gereedmaken voor de geboorte van een stralender tijdperk, aanmoedigen bij hun meedogende werk.

16

De dagelijkse inwijding

Ieder volk heeft de heilige opdracht van het goddelijke in het diepst van zijn hart gedragen. Is het niet vreemd dat hoewel we dit wonderbaarlijke erfgoed in ons dragen, we ons soms toch 'van de goden verlaten' voelen, alsof de schakel die ons met onze goddelijke bron verbindt is verzwakt en we niet langer ervan op aan kunnen? Wij zijn niet de eerste beschaving die het gevoel heeft het spoor bijster te zijn geraakt en die in verwarring verkeert, en ook zullen we niet de laatste zijn, maar dit betekent niet dat er geen remedie is. Hulp is altijd binnen ons bereik geweest: we kunnen ons hele wezen verbinden met de opbouwende energieën van het universum, en weigeren bij gebrek aan beter – en zeker nooit met opzet – de vernietigende krachten te versterken die altijd op de loer liggen om een aanval op onze besluiteloze ziel te doen. Toch moeten we daarin volharden, want als we de keuze eenmaal maken zullen alle 'duivels' uit de onderwereld van onze natuur schijnbaar op ons worden losgelaten om de zuiverheid van ons besluit op de proef te stellen. Hoe serieuzer we zijn, hoe subtieler en hardnekkiger de weerstand – en deze wordt niet door anderen teweeggebracht maar door ons eigen hogere zelf.

Hier is niets geheimzinnigs aan. Waarschijnlijk heeft

iedereen wel eens ervaren dat wanneer we besluiten onze denkgewoonten te veranderen, alles en iedereen tegen ons lijkt samen te zweren. Dit is onvermijdelijk, want de intensiteit van onze aspiratie daagt de goden uit die 'jaloers' zijn op ons mensen die zich onvoorbereid in hun domein wagen. Alleen zij die zichzelf al bijna tot het goddelijke hebben verheven mogen daar binnengaan. En omdat de goden in diepste zin onszelf zijn, kan het gebeuren dat de reactie op onze opdringerige eisen een lawine van onuitgewerkt karma uit vroegere levens losmaakt. Dit kan voor het persoonlijke zelf schokkend zijn, maar niet voor dat deel van ons dat innerlijk *weet* dat we ernaar hebben verlangd tot de grens van ons uithoudingsvermogen op de proef te worden gesteld.

William Q. Judge gebruikt de cryptische uitdrukking 'karmische stamina' in verband met aspiranten die zich op een bepaald moment misschien in 'een psychische werveling, of een draaikolk van occultisme' bevinden waar ook anderen in getrokken kunnen worden, en waar de 'zaden van het goede of het kwade rijpen vol van activiteit'.* Het resultaat zal niet alleen afhangen van onze wilsbestendigheid en de mate waarin onze beweegreden onzelfzuchtig is, maar ook van onze reserve aan moreel en spiritueel uithoudingsvermogen, ons ingebouwde weerstandsvermogen. Het woord stamina – van het Latijn voor 'schering, draad, vezel', is hier van toepassing, want de schering van in de lengte gespannen draden is gewoonlijk steviger ineengedraaid dan het inslaggaren, omdat ze de ondergrond vormt waarop draden over-

---

**Brieven die me hebben geholpen*, blz. 22-3.

dwars worden geweven. De dagelijkse ontmoetingen en interacties met anderen en de invloed van de gebeurtenissen die we meemaken zijn alle karma: de schering vertegenwoordigt het uitstromen van ervaringen uit het verleden, terwijl onze reacties, die we zelf kiezen, de inslag is die wordt geleid door de schietspoel van de ziel wanneer we ons heden en onze toekomst weven op de schering van het verleden.

Het leven bestaat niet uitsluitend uit ontberingen en beproevingen. Onze innerlijke god mag dan een strenge leermeester zijn, maar hij is oneindig rechtvaardig en daarom oneindig meedogend. Natuurlijk zal de kracht van aspiratie elk zaad van disharmonie dat we hebben gezaaid tot ontkieming brengen, maar ze wekt evenzeer de zaden van karakteradel tot leven, zodat we innerlijk worden gesteund en aangemoedigd. Ze kan werkelijk een zee van licht op ons pad doen schijnen. Zo'n besluit vindt weerklank in ons allerdiepste zelf, en terwijl we leven na leven terugkeren, leidt het ons steeds verder, om de opdracht opnieuw te aanvaarden. Iedere dag, ieder jaar, ieder leven bezielen we het oude besluit met nieuwe energie. Katherine Tingley spreekt heel mooi hierover in haar *Theosofie: het Pad van de Mysticus*:

> Een gelofte is een daad die als een ster hoog oprijst boven de gewone handelingen van het leven. Ze is een bewijs ervan dat de uiterlijke mens op dat ogenblik zijn eenheid beseft met de innerlijke mens, inziet wat het doel is van zijn bestaan, . . .
>
> Op dat moment ziet men het stralende pad van licht met klare blik, de discipel is herboren, het oude leven laat hij achter zich en hij slaat een nieuwe weg in.

> Even voelt hij de aanraking van een hand die hem leidt en die steeds vanuit zijn binnenkamer naar hem is uitgestrekt. Een ogenblik vangt zijn oor de harmonieën van de ziel op.
>
> Dit alles en nog meer is de ervaring van hen die deze gelofte met hun hele hart afleggen, en als zij deze telkens hernieuwen, en ook hun pogingen voortdurend hernieuwen, komen de harmonieën steeds en steeds weer, en zal het helder verlichte pad opnieuw worden gezien.
>
> . . . Iedere poging bereidt de weg voor de volgende, en het duurt niet lang of één enkel moment van stilte zal de kracht van de ziel opwekken om de leerling te helpen. – blz. 56-7

Zo'n gelofte is een kloppen op de deur van ons hogere zelf. Als het kloppen oprecht is, kunnen de verlichting en kracht die in ons stromen een transformerende invloed worden die ons kan helpen intuïtief de bedoeling die ons hogere zelf met ons gewone zelf heeft te herkennen. Wanneer het motief om de mensheid te dienen door de wil wordt versterkt, wordt ons leven in handen genomen door ons hogere zelf, en we merken dat we in situaties worden geleid die ons tot in onze kern op de proef stellen, zodat we de innerlijke waarde en diepte van onze aspiratie kunnen bewijzen, niet om onszelf te bevoordelen, maar opdat we licht en inspiratie aan anderen kunnen brengen.

Het hogere zelf is onze *werkelijke* leraar, onze innerlijke boeddha. Dit is een aloude waarheid: ze legt de verantwoordelijkheid voor groei, voor innerlijke vooruitgang regelrecht bij onszelf. We hebben ons geknoei aan niemand anders dan onszelf te wijten, er is niemand op

wie we onze last kunnen afwentelen. Wij zijn het die onszelf wakker maken, wij zijn onze eigen verlosser, want *wij* zijn de stappen die we moeten zetten op onze reis en de waarheid waarnaar we zo verlangen. Toch voelen maar weinigen onder ons zich voldoende toegerust om aan de eisen van onze dharma te voldoen, of om de zelfdiscipline op te brengen om met gelijkmoedigheid de invloed van ons dagelijkse karma te ondergaan. Vertrouwen is de sleutel: vertrouwen hebben in karma betekent vertrouwen hebben in onszelf en erop vertrouwen dat we over de innerlijke middelen beschikken om te reageren op wat ons ook overkomt. Wanneer we eenmaal de keuze hebben gemaakt om zorgvuldig te leven, is er geen weg terug. Er wordt echter niet van ons verlangd dat we meer dan één stap tegelijk nemen; dit is onze bescherming, want door de uitdagingen van het leven een voor een tegemoet te treden verzamelen we voor elke dag voldoende kracht en wijsheid.

Als we eenmaal het feit begrijpen dat *wij* het pad zijn dat vóór ons ligt, zullen we nooit meer die schrijnende eenzaamheid van de wanhoop kennen, want we zullen, hoe vluchtig dan ook, in contact zijn gekomen met onze lichtbron. Als perioden van moedeloosheid zich weer zouden voordoen, hoeven die ons niet sterk in hun greep te krijgen, want een deel van ons blijft, omdat het zich in het gezelschap van het hogere zelf heeft begeven, in verbinding met de grotere broederschap van de geest waarmee iedere aspirant op het pad in contact komt. Naargelang we onze boeddhanatuur toestaan ons gewone zelf te verlichten, zal het Tathāgata-licht, de Christoszon, ons wezen en het pad dat zich vóór ons uitstrekt

verlichten. Omdat we *één* mensheid zijn, zal het verlichte pad van één enkel individu het pad voor alle anderen evenzeer helderder maken.

Het is waar dat niemand altijd op de top van zijn kunnen kan leven. We zijn verplicht naar de valleien van de dagelijkse ervaring terug te keren waar we nog lessen hebben te leren. Maar het panorama dat we vanaf de top hebben gezien, hoe kort het misschien ook duurde, is ons houvast. Er is moed voor nodig om ons hogere zelf toe te staan ons in die omstandigheden te brengen die oude karmische oorzaken zullen doen rijpen waarvan we de gevolgen voor onszelf en anderen nu moeten ondergaan. Maar, als ze zijn verwerkt, zijn ze ook afgehandeld. Als zo nu en dan alles lijkt tegen te zitten, en iedere poging die we doen tegenstand oproept, is dit te verwachten.

De keuze die we hebben gemaakt om de weg van mededogen te volgen houdt juist door haar aard en doel een opwaarts gericht streven in. Het is niet eenvoudig om tegen de stroom in te gaan; het vraagt moed om jaar in jaar uit een koers te varen die, zelfs al weten we in ons diepste wezen dat dit het ware pad voor ons is, soms recht tegen ons persoonlijke zelf lijkt in te gaan. Wanneer we hierover nadenken, worden we echter verwarmd en gesterkt door een innerlijke bevestiging dat we ons geen grootsere gelegenheid hadden kunnen wensen. Dat karma, in hoe geringe mate ook, de ziel toestaat de meedogende orde van het universum te helpen, is een zegen waarnaar zij gedurende vele levens in stilte heeft verlangd.

We leren al snel dat iedere aspiratie door zelfdiscipline kracht moet worden bijgezet. Tegenwoordig spannen mensen hun ziel tot het uiterste in en verlangen ernaar

boven hun gewone kleine zelf uit te stijgen en vangen een glimp op van een visioen van wat zich daarachter en daarbinnen bevindt. Velen van ons zijn echter zo vervuld van hun eigen ideeën van waar het in het leven om gaat dat we lijken op de student die op zoek naar kennis naar een zenmonnik toeging. 'Leer me, roshi, wat zen is.' De zenmeester nodigde hem uit voor de thee. Hij begon thee in een kom te schenken, en schonk en schonk en schonk totdat de student zich niet langer kon beheersen en bijna schreeuwde: 'Maar de kom is vol. Ziet u dat niet?' De roshi zei kalm: 'Zo is het ook met je geest. Je bent zo vervuld van je eigen ideeën en opvattingen dat er geen plaats meer is voor zelfs maar één druppel wijsheid. Maak jezelf leeg, verwijder al je vooropgezette meningen, verwijder alle ongepaste gedachten en gevoelens uit je hart en je ziel, en een overvloed van kennis zal je ten deel vallen.'

Ieder van ons weet wat onszelf onwaardig is. Het is een soort zuivering om ernaar te streven de ongetemde neigingen in ons karakter te verzachten, een loutering die we iedere dag kunnen ondergaan. Dit bedoelde Paulus toen hij tegen de Corinthiërs zei, 'ik sterf elke dag' (I 15:31) – hij streefde ernaar elke dag innerlijk 'herboren' te worden. Dit is de 'dagelijkse inwijding' waar W.Q. Judge het over had – het leven zelf, met zijn vele vreugden en zorgen. Beide houden verzoekingen en beproevingen in, waarbij de zogenaamd gelukkige omstandigheden vaak moeilijker zijn te hanteren dan de dagelijkse frustraties en teleurstellingen. Door de voortdurende eis die aan ons wordt gesteld om te kiezen tussen het grotere en het mindere, het zelfloze en het op het zelf gerichte, komen we tegenover onszelf te staan.

Het is een kwestie van terugkeren tot de grondbeginselen: we beginnen van binnenuit, vanuit ons diepste zelf. Wat is werkelijk ons motief? We hebben de neiging inwijding te beschouwen als iets dat ver afstaat van de dagelijkse gebeurtenissen, maar iedere keer wanneer we een zwakheid overwinnen, iedere keer dat we de moed hebben onszelf te zien zoals we zijn, wordt ons lagere zelf door ons hogere zelf getest; we stellen de kracht van ons karakter op de proef. 'Vuur beproeft goud, sterke zielen worden door tegenslagen op de proef gesteld' schreef de Romeinse staatsman en filosoof Seneca* in de eerste eeuw van onze jaartelling. Elke vorm van intens lijden, vooral wanneer we dat zelf hebben veroorzaakt – door zwakte van de wil, emotionele onevenwichtigheid, of door gevangen te zijn in een draaikolk van gedachten van een niveau dat onder onze individuele innerlijke maatstaven ligt – kan een inwijdingservaring worden. Het woord *initiatie* betekent een 'begin', het bewust beginnen aan een nieuwe bladzijde in ons Levensboek. Wanneer we zijn doorgedrongen in de duisternis van onze individuele hel en eruit zijn getreden in het licht van ons stralende zelf, in staat om aan de eisen daarvan te voldoen, is dit een soort inwijding.

Wanneer we innerlijk een bepaalde positie innemen, zijn we vooraf gewapend tegen alles wat op ons pad komt; als we dat niet doen, zijn we onvoorbereid om op verantwoorde wijze te handelen als we met werkelijk ernstige uitdagingen worden geconfronteerd. Om het wiel als metafoor te gebruiken: door in gedachte en streven zo dicht mogelijk bij de naaf van ons wezen te leven, zal het

---

**Moral Essays*, 'On Providence', 5, 9.

draaiende wiel van karma ons niet verpletteren; maar als ons leven zich op de rand of omtrek van ons wezen afspeelt, lopen we het risico onder het karmische wiel te worden vermorzeld. Dit kan gebeuren en gebeurt in feite vaker dan nodig is; en het is wreed om daarvan getuige te zijn – en om het te ervaren. Niettemin leren we lessen van nederigheid en mededogen die van onschatbare waarde zijn: niet alleen leveren deze een immens voordeel op, maar hopelijk worden we door dit alles gevoelig genoeg om anderen te helpen inzien dat als zij langs de spaak van hun wezen opstijgen naar hun eigen naaf, zij leiding, kracht en een licht op hun pad zullen vinden.

Een van onze edelste kansen is aan onze medemensen het vertrouwen te geven dat, hoe zwak we misschien ook zijn of denken te zijn, ieder van ons voldoende kracht heeft om ons leven op een eerbare, bedachtzame en zelfgedisciplineerde wijze te leiden. We moeten het mogelijk maken dat ons hogere zelf de verantwoordelijkheid op zich neemt voor de bestemming van ons leven. Kunnen we iemand een groter geschenk geven dan de verzekering dat hij alles in zich heeft wat nodig is om, met opgeheven hoofd, zijn karma tegemoet te treden, hoe vaak hij ook onderuitgaat? We zijn niet alleen in onze strijd. Iedereen heeft een of ander kruis te dragen, een karakterzwakheid die moet worden overwonnen; evenzo heeft iedereen zijn of haar sterke punten om op te vertrouwen. Eenvoudig gezegd: als we de standvastigheid hebben om vol te houden, hoe vaak we ook struikelen of hoe diep we ook vallen, *bestaat er geen mislukking, alleen triomf.*

We zijn transcendente wezens, kosmisch in vermogen, en we gebruiken menselijke voertuigen voor de groei en

uitbreiding van ons bewustzijn. Iedere man, iedere vrouw en ieder kind is hier op aarde als gevolg van eonen van ervaring, en ieder van ons komt in dit leven op aarde als een oude ziel met een goddelijk doel. Er is geen enkele ervaring of plicht die niet kan worden bekeken met de ogen van ons kosmische zelf. Dit plaatst onze ervaring hier op aarde in een totaal nieuw perspectief. Voortaan weten we dat we, wat de omstandigheden ook zijn, ons nooit door karma hoeven te laten ontmoedigen omdat het *langetermijnperspectief* van vele levens ons overtuigend eraan herinnert dat de hulpbronnen waaruit we kunnen putten onbeperkt zijn.

De natuur vraagt het uiterste van haar kinderen om al hun potentiële vermogens tot bloei te brengen. Ieder moment, dag in dag uit, dragen wij mensen met onze wonderbaarlijke mentale en intuïtieve vermogens bij aan hetzij het welzijn òf het onheil van de mensheid, en door zo te handelen laten we onze indruk achter op de noumenale of oorzakelijke gebieden. Natuurlijk zou niemand van zichzelf of van een ander volmaaktheid moeten verwachten. Ons doel is niet om zelfvolmaking te bereiken; het gaat veeleer erom te trachten het leven van dienstbaarheid na te volgen van hen die telkens weer naar voren treden als lichtbrengers die ons opnieuw de oude wijsheidsleringen brengen. Wat onze rol ook is – arbeider, huisvrouw, of iemand met een leidinggevende functie – wanneer we het beste van onszelf geven om onze bijzondere dharma te vervullen voor de vooruitgang van het geheel, komen onze zwakke punten op de tweede plaats. We moeten ze nog steeds aanpakken, maar er is geen reden er buitensporig veel aandacht aan te besteden.

Wij en de hele mensheid dienen ons bewustzijn te verheffen boven dat wat ontbinding en afbraak van het creatieve en constructieve deel van onze natuur teweegbrengt. De meest effectieve manier om te groeien is onszelf te vergeten terwijl we bezig zijn met onze verantwoordelijkheden. Dit klinkt nogal gewoon, en toch werkt het, want als we helemaal opgaan in het aandacht schenken aan de vóór ons liggende taak, zetten we zolang we daarmee bezig zijn onze zorgen automatisch opzij. Als we weer bij onze zorgen terugkomen, blijkt vaak tot onze verrassing dat we een helderder kijk hebben op de benadering van het probleem.

In het oude India drong Patañjali in zijn *Yoga Sūtra's* aan op beheersing van het denken en de myriaden gedachten en beelden die, of we het willen of niet, door ons bewustzijn trekken: als we de vloeistof van onze geest in een vat schenken, neemt de geest die vorm aan, waarmee hij aangeeft dat we moeten opletten waar we onze aandacht op richten. Een soortgelijke gedachte wordt toegeschreven aan een andere wijze uit het oude India, Yāska: *yadyad rūpaṃ kāmayate devatā, tattad rūpaṃ devatā bhavati,* 'Naar welk lichaam (of vorm) een goddelijk wezen ook verlangt, juist dat lichaam (of die vorm) *wordt* het goddelijke wezen.'* Onvermijdelijk zal ons bewustzijn in het vat van die gedachte of emotie vloeien waarmee we de grootste affiniteit hebben. Om onze huidige normen aan te passen en uit te breiden, moeten we de bestaande vaten aanpassen en vergroten, of eruit breken. Dit vraagt moed en wilskracht. Naarmate we

*G. de Purucker, *De Esoterische Traditie,* blz. 397.

onszelf openstellen voor het innerlijke licht, stroomt dat licht door ons heen. Zoals iedereen op zijn of haar eigen manier een lichtdrager is, zo brengt iedereen bij wie de vlam van broederschap in zijn of haar hart brandt hoop en moed aan deze wereld.

Als we boven het breinverstand uitstijgen naar het hart van degenen met wie we van mening verschillen, treedt er bij beide partijen een uitwisseling van gevoelens en standpunten op, en het duurt niet lang of we kunnen zelfs de meest lastige situatie oplossen. Zo gaat het in onze gewone omgang met onze familie of op ons werk: als we spontaan een beroep doen op de grootsheid van de ander vanuit de grootsheid van onszelf, zijn we van nature helderziend en herkennen we elkaars innerlijke behoeften. Deze werkwijze houdt schoonheid en magie in, want we worden geholpen door de natuur zelf. Zoals Katherine Tingley ons herinnert:

> Onze kracht ligt in een positieve houding; in een voortdurend gevoel van vreugde in ons hart; in een aanhoudende meditatie over alle grootse gedachten die zich voordoen tot we ze begrijpen en ons eigen hebben gemaakt; in een meditatie in onze verbeelding over het toekomstige leven van de mensheid en de grootsheid daarvan; in het zich bezighouden met de broederschapsgedachte.
>
> – *Theosofie: Het Pad van de Mysticus*, blz. 22

Deze rondzwevende grootse ideeën die voortdurend in en door het denkbewustzijn van de mensheid circuleren zijn de bron van onze ingeboren wijsheid. We hoeven ze alleen maar terug te winnen, ons deze ingeboren wijsheid te herinneren, en ze zullen onze bron van inspiratie zijn.

Ieder mens heeft volledig recht op zijn eigen wijze van voelen en denken, op zijn eigen eigenaardigheden. We moeten elkaars innerlijke kwaliteit evenzeer respecteren als dat we willen dat de onze wordt gerespecteerd. De meest duurzame bijdrage die we kunnen leveren om tot de erkenning te komen van de waardigheid van ieder mens is ongetwijfeld door in stilte in onze eigen ziel te beginnen. Iedere persoon die werkelijk voelt dat ieder ander individu niet alleen zijn broeder is, maar werkelijk hemzelf, voegt zijn aandeel aan spirituele kracht toe aan de morele invloed van het broederschapsideaal. We zijn *niet* gescheiden – *we zijn één levensgolf, één menselijke familie.*

Hoe en waar moeten we beginnen? Ieder van ons heeft verantwoordelijkheden, thuis en op zijn werk. Deze gaan voor: we zijn onze familie alles schuldig wat we aan liefde, toewijding, intelligentie en steun kunnen geven. We accepteren iedere dag en vertrouwen erop dat we het karma ervan voldoende duidelijk kunnen lezen om op de juiste wijze verder te gaan. Alles begint als een zaad. Maar het wonder is dat in het zaad het patroon van de boom al aanwezig is. Iedere groeifase heeft zijn blauwdruk in de zaadessentie, in de onzichtbare ruimte (ākāśa) in het hart, die zowel in de kern van een ster als in die van een atoom verblijft.* We moeten ieder moment ten volle *leven* en iedere persoon en elke kleine situatie de heelheid van ons hart en ons denken schenken zodat alleen de zuiverste en meest waarachtige kwaliteit van karma tot uiting zal komen. Alleen dan kunnen we reageren op de innerlijke roep van elk individu of iedere gebeurtenis. Zo vermijdt

*Vgl. *Chāndogya Upanishad*, viii, 1, 3.

men niet alleen spijt of het gevoel een ander door onoplettendheid of onnadenkendheid te hebben teleurgesteld, maar er zou uitsluitend een constructieve, bezielende energie stromen tussen ons en degenen met wie we omgaan. Als we het werkelijke bestaan van gedachten en hun circulatie in het astrale licht in gedachte houden, en als ieder van ons op gewetensvolle wijze zijn hele hart zou geven aan ieder moment van iedere dag en vasthoudt aan het ideaal van dienstbaarheid, zou het geestelijke en mentale bewustzijn van de mensheid door licht worden beroerd.

We zijn deel van een geestelijke onderneming die veel omvangrijker is dan ons eindige denkvermogen kan bevatten – we zijn deelgenoten in de buitenste hof, maar niettemin deelgenoten in een broederschap uit het centrum waarvan vergeestelijkende magnetismen stromen die onze planeet en haar mensheden op koers houden – voorzover het karma van de wereld dat toestaat. Het is oneindig inspirerend erover na te denken dat iedere aspirant deel is van een onafgebroken stroom van strijders, waarvan ieder het voor degene die volgt mogelijk maakt de hoop en energie te verkrijgen om die spirituele verworvenheden tot stand te brengen die de geschikte tijd en omstandigheden afwachten om tot rijping te komen. Ze geven de toorts van moed, volharding en toewijding door: ieder is op zichzelf van minuscule waarde, en toch een gouden schakel in de buddhische keten van mededogen en liefde die ze samen vormen en waarvan het meest innerlijke bereik voorbij de zon en de sterren ligt.

17

Een nieuw continent van denken

Iedereen telt mee. Intuïtief weten we dit, maar begrijpen we goed genoeg wat de verstrekkende implicaties zijn van deze waarheid die sterk tot de verbeelding spreekt? Het is duidelijk dat gedachten en gevoelens ons tot handeling aanzetten, en toch zijn maar enkelen van ons ervan overtuigd dat onze persoonlijke gevoelens en gedachten werkelijk meetellen in het geheel van de mensheid. Daarin vergissen we ons. Dat onze geringste emotie of gedachte niet alleen onze broeders in alle rijken, maar ook het universum, in zekere mate beïnvloedt, is niet zonder betekenis. Werkelijk, de magnetische uitwisseling van verantwoordelijkheid tussen alle levende wezens in het rijk van de zon en de beïnvloeding van elkaars lot is ontzagwekkend: er is geen moment gedurende de uren dat we wakker zijn of tijdens het slapen (hoewel op een andere manier) dat we niet enige invloed uitoefenen op de aurische atmosfeer die onze wereldbol omringt en waar de hele mensheid deel van uitmaakt.

Hoe is dit mogelijk? In 1880 schreef KH in zijn eerste brief aan A.O. Hume:

> iedere gedachte van de mens komt, na te zijn ontwikkeld, in de innerlijke wereld en wordt een actieve entiteit door zich te verbinden – verenigen zouden we

> het kunnen noemen – met een elementaal; dat wil zeggen met een van de halfintelligente krachten van de natuurrijken. Ze blijft bestaan als een actieve intelligentie, een wezen dat door het denken is verwekt, gedurende een langere of kortere periode evenredig aan de oorspronkelijke intensiteit van de hersenactiviteit die haar heeft voortgebracht. Zo blijft een goede gedachte bestaan als een actieve weldadige kracht; een kwade gedachte als een boosaardige demon. En zo bevolkt de mens voortdurend zijn stroom in de ruimte met een wereld van hemzelf, vol van de voortbrengselen van zijn fantasieën, verlangens, impulsen en hartstochten, een stroom die naar verhouding van zijn dynamische intensiteit inwerkt op ieder gevoels- en/of zenuworganisme dat ermee in aanraking komt.*

Inderdaad 'bevolken we voortdurend onze stroom in de ruimte' met het geheel van wat we zijn. Elk voorbijgaand moment zenden we impulsen van gedachten of verlangens uit die, terwijl ze zich met elementale energieën verbinden als en wanneer ze dat willen, het vermogen hebben de ziel in haar groei te bevorderen of te vertragen. Omdat de levensatomen voortdurend circuleren, beïnvloedt wat we denken en doen niet alleen onszelf, onze familie en omgeving, maar ook ieder ander levend wezen op onze planeet.

Bovendien worden onze gedachten en emoties automatisch geregistreerd in het astrale licht dat onze aardbol omringt, en ook in onze eigen astrale substantie. Aangezien het astrale licht zowel ontvanger als zender (en ook optekenaar) is van de gedachten en emoties van ieder

---

*Margaret Conger, *Gecombineerde Chronologie*, blz. 35.

mens die ooit heeft geleefd, stort het op bepaalde momenten, wanneer er een opening is, zijn lagere en hogere emanaties uit over het totale bewustzijn van de mensheid. Dit betekent dat wat we nu zijn, zijn sporen zal nalaten op ontelbare nog niet voortgebrachte levens, omdat elke gedachte, emotie en aspiratie die op het astrale licht van de aarde is afgedrukt, na verloop van tijd naar onszelf en anderen wordt teruggekaatst. Wat iemand *is*, is daarom enorm belangrijk.

Het in deze tijd dunner worden van de scheidslijn tussen het astrale en fysieke gebied blijkt voor- en nadelen te hebben, en veel hangt af van wat we kiezen om onszelf mee te vereenzelvigen. Tegenwoordig lijkt het astrale licht meer dan gewoonlijk zijn laagste inhoud uit te storten; aan de andere kant worden steeds meer mensen ontvankelijk voor de energieën van hogere niveaus en ontvangen soms ideeën en aspiraties die voldoende kwaliteit hebben om vele levens ten goede te keren. Reden temeer om een evenwichtige visie te bewaren en niet toe te geven aan gevoelens van wanhoop – noch over onszelf noch over de toekomst van de mensheid. De ondermijnende invloed die zulke gemoedstoestanden op ons hebben, besmet de levensstromen van gedachte-energieën overal op onze planeet. Er staat voor ieder van ons te veel op het spel om moedwillig negatieve gedachten aan het wereldkarma toe te voegen.

Mensen die herhaaldelijk aan depressies lijden, zijn met name gevoeliger dan anderen voor de cyclische hoogte- en dieptepunten in de natuur en kunnen nogal hevig heen en weer worden geslingerd tussen grote blijdschap en wanhoop. Het is mogelijk, het is zelfs onze

plicht, om onze reacties te matigen en onze aandacht te richten op het gouden midden tussen de twee uitersten. Elke wijze en rishi vóór en na Gautama Boeddha kende en verkondigde de oude regel: wanneer 'onwaardige beelden' het bewustzijn vullen, roep dan onmiddellijk 'waardige beelden' op. Dan zal, wanneer haat, slechte bedoelingen, en zelfzuchtige verlangens zijn overwonnen, het 'innerlijke hart standvastig, rustig, eenpuntig gericht en sterk worden'.* Katherine Tingley begreep dit goed; ze kende de kracht van visualisatie en moedigde haar leerlingen aan wanneer somberheid of moedeloosheid binnenslopen onmiddellijk het tegenovergestelde voor de geest te roepen, en zo een ander soort energie op te wekken. De invloed van deze nieuwe gedachtestroom zou na verloop van tijd de overhand krijgen, en de leerling zal zich bewust zijn van een nieuwe zingeving, een nieuwe vreugde bij het vervullen van zijn plichten. In haar boek *De Goden Wachten op Ons*, haalt ze een opmerkelijke verklaring van haar leraar aan:

> De atomen van het menselijk lichaam worden in de regel omlaaggehaald door de last van het denken – nutteloze gedachten, vooroordelen en angsten. Ze ondergaan ieder ogenblik reeksen veranderingen, onder invloed van de gedachten van het brein. Gebrek aan vertrouwen, gebrek aan inspiratie waar mensen aan lijden – wanhoop – brengen deze atomen halverwege de dood. Maar ze kunnen worden bezield tot een soort

---

**Majjhima Nikāya*, geciteerd in *Bron van het Occultisme*, G. de Purucker, blz. 40.

> onsterfelijkheid door het vuur van het goddelijke leven en worden afgestemd op de universele harmonie.
>
> – blz. 139

Als het af en toe onmogelijk lijkt ons bewustzijn vanuit de put naar het innerlijke zonlicht te verheffen, kunnen we het op één na beste proberen: de volle aandacht schenken aan de plicht die direct vóór ons ligt. De atomen die we tot 'halverwege de dood' hadden omlaaggehaald zullen dan al snel worden getransformeerd tot de lichtatomen van zelfvergetelheid en milde gevoelens. We zullen de volledige bezetting van fysieke, mentale en spirituele atomen hebben opgeladen met licht en lichtheid. Nog belangrijker is dat zo'n persoonlijke verandering van houding wereldwijd een goede invloed heeft, die ver voorbij onze beperkte invloedssfeer uitstraalt en aan anderen hoop schenkt en hen een nieuwe stimulans geeft.

Die gedachte is voldoende om de stellige zekerheid te geven dat elke flinke inspanning om op te komen voor het ware meetelt en, wanneer ze onzelfzuchtig wordt volgehouden, neemt haar kracht ten goede onberekenbaar toe. Ik vraag me af of we ons realiseren hoezeer we anderen versterken door rustig consequent gehoor te geven aan het edelste in ons; en daartegenover, hoe krachtig we mensen ten nadele beïnvloeden die in de greep van angst of zwakheid verkeren, wanneer we toegeven aan onwaardige gedachten of onwaardig gedrag.

Door de eeuwen heen zijn er leraren en verlossers onder ons verschenen en ze hebben dezelfde waarheid verkondigd die een uitdaging vormt: dat we de zelfzucht en hebzucht die de ziel van de mensheid verstikken alleen

kunnen uitroeien als iedereen ze in zijn eigen karakter vernietigt. Het is duidelijk dat dit niet vlug kan worden gerealiseerd, maar enkel het feit dat het misschien een heel leven of meerdere levens kost, is geen reden om niet ermee te beginnen. Een van de aan Jezus toegeschreven uitspraken in de gnostische documenten die in Nag Hammadi zijn gevonden, heeft hierop betrekking:

> . . . Wie oren heeft laat hem horen.
> In een mens van licht is er licht
> en hij verlicht de hele wereld (*kosmos*).
> Wanneer hij niet schijnt,
> heerst er duisternis.
> – *Het Evangelie volgens Thomas*, 24

Het vaste voornemen om het mystieke pad van mededogen te volgen opent een kanaal tussen de persoonlijke natuur en het intuïtieve, hogere zelf, en daarmee wordt de verantwoordelijkheid voor zichzelf en alle anderen honderd keer zo groot. Telkens als we toegeven aan kleingeestige of onvriendelijke gevoelens sluiten we onszelf af van het innerlijke licht en daardoor werpen we een schaduw over het leven van anderen; het omgekeerde geldt ook, elk sprankje licht van de innerlijke buddhi helpt in zekere mate om onze omgeving te verlichten.

Wanneer we op de televisie beelden zien van de vreselijke toestanden die overal op de wereld bestaan, zoals bijvoorbeeld miljoenen zieke en hongerlijdende kinderen, raakt dit de kern van ons wezen. Wie in staat is om te helpen het leed en de honger en de pijn te verlichten, zou zeker al het mogelijke moeten doen – 'Door het niet-

verrichten van een barmhartige daad, verricht men een daad die neerkomt op een doodzonde.'* Maar laten we in ons verlangen om de hongerlijdenden in verre landen te helpen niet onze familie thuis vergeten of de hulpbehoevenden in onze omgeving. Het is onze verantwoordelijkheid om onze dharma te vervullen: daar waar onze innerlijke plicht ligt.

Hoewel we allemaal uitkijken naar de dag waarop de wanhopige toestand van miljoenen medemensen zal worden verlicht, kunnen we er zeker van zijn dat wanneer iemands karakter overwegend is afgestemd op de hartenkreet van alle anderen, dit voortdurend een gunstige invloed heeft op het groepskarma. Zaden die in goede grond worden gezaaid schieten wortel, en bloeien na verloop van tijd in het juiste seizoen. Op deze manier zullen ook gedachten en aspiraties voortgekomen uit een onzelfzuchtig, sterk verlangen om het leed van de mens te verlichten, in daden worden omgezet, zo niet door onszelf dan wel door anderen die karmisch zijn begunstigd om dat wat ons voor ogen stond te realiseren.

Het werk van genezing en van mededogen dient eerst op het gebied van de ideeënvorming te worden volbracht, wil het een blijvende uitwerking op het fysieke gebied hebben. We moeten werken in de wijngaard van het denken en het hart, en onze energie richten op het ontwortelen van de innerlijke oorzaken van de erbarmelijke toestanden op onze planeet. Hoewel velen van ons misschien niet in staat zijn om in praktische zin de materiële omstandigheden te verbeteren, is er niemand die niet kan

---

**De Stem van de Stilte*, 'De Twee Paden', blz. 28.

bijdragen aan de onzelfzuchtigheid in de wereld, die de krachten van het licht niet kan versterken.

Wanneer we gebukt gaan onder de omvang van het leed dat zovelen ondergaan, kunnen we in gedachten de aarde rondgaan en aandacht schenken aan het heldhaftige werk van individuen en groepen die bezig zijn met actieve filantropische inspanningen om verlichting en herstel van hoop te brengen. Deze oefening is niet alleen goed voor onze eigen gemoedstoestand, maar belangrijker is dat we via innerlijke kanalen kracht verlenen aan hun altruïstische pogingen. We kunnen hen niet dankbaar genoeg zijn die ten koste van grote persoonlijke opofferingen en vaak met gevaar voor eigen leven, dit verlossende werk op zich nemen.

Op verschillende plaatsen zijn er lichtpunten, centra van meedogende helpers die in de wereld werken. Ze bazuinen misschien niet hun naam of wat ze hebben bereikt rond, maar ze bevinden zich standvastig op hun post, die meer een innerlijke dan een uiterlijke post is. We hebben het gehad over het netwerk van individuen dat altijd heeft bestaan sinds ons zelfbewuste denken eeuwen geleden werd wakker geroepen. Deze broederschap van verlichte individuen werkt in stilte om scheppende impulsen te geven aan ontvankelijke harten. Wat we waarnemen is maar het topje van een enorme geestelijke activiteit die al vele miljoenen jaren bestaat, en die daaraan voorafgaand in vroegere wereldcyclussen bestond. Dat netwerk is er nog steeds, en de 'aspiratie van de *ware adept*' bestaat nog altijd uit het verwezenlijken van een universele broederschap, alsmede de geestelijke verlichting van de mensheid . . .

> En wij zullen dat periodieke werk van ons voortzetten; we zullen ons van onze filantropische pogingen niet laten afbrengen, tot op die dag dat de grondslagen voor een nieuw continent van denken zo stevig zijn gelegd dat geen enkele tegenstand of domme kwaadwilligheid . . . de zege zal kunnen behalen.
>
> – *De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett*, blz. 20, 58

Tegenwoordig zijn we bij een dwarsdoorsnede van de mensheid getuige van een herleving van de oude droom van de eenheid van al het leven: individuen die zich ervoor inzetten om deze tot een feit in de menselijke betrekkingen te maken. Telkens als toegewijde mensen, zelfs al is het kortstondig, aspireren in harmonie met het hart van het Zijn, wordt er inderdaad een kracht opgewekt, een dynamische energie. Misschien is niemand van ons afzonderlijk in geestelijk of ander opzicht van bijzonder belang; maar gezamenlijk, wanneer iedereen spontaan de unieke kwaliteit van zijn zielenessentie bijdraagt aan het verheffen van de mensheid – wie weet wat voor onvoorspelbaar en krachtig gevolg dit op innerlijk gebied zou kunnen hebben? Jezus herhaalde slechts de oude wet: 'waar twee of drie in mijn naam bijeen zijn, . . .' (*Matth.* 18:20). Geestelijke leringen hebben de kracht om mensen te verheffen; en hoewel edele idealen in de gedachteatmosfeer op zich al invloed hebben, kan er een zekere magie plaatsvinden wanneer ze worden ondersteund door personen die deze idealen *in praktijk brengen*.

Wanneer we denken dat onze beschaving gedoemd is zijn zelfzuchtige en destructieve gewoonten voort te zetten betekent dit dat we kostbare gedachtekracht voor

negatieve doeleinden misbruiken. Als we daarentegen onszelf zien zoals we werkelijk zijn, betekent dit een volledige verandering in ons perspectief: we zijn geen afzonderlijke, met elkaar strijdende persoonlijkheden maar voortbrengselen van de kosmos, goddelijke wezens die op dit moment door het menselijke stadium gaan om onze ervaring te verruimen en te verrijken. Hoewel niemand zonder steun het wonder van een regeneratie van de wereld kan volbrengen, *kunnen* miljoenen persoonlijke overwinningen op het zelf een wonderbaarlijke uitwerking hebben.

Stel dat een groeiend aantal altruïstisch ingestelde mensen hun aspiraties zouden richten op verheven gedachten en onzelfzuchtige daden, dan zou onvermijdelijk voldoende kracht worden opgewekt om een spontane omzetting van de leefpatronen van de mensheid te verwezenlijken – van bekrompen egoïsme naar de grootmoedigheid van mededogen.

Het is voor ons niet weggelegd om te weten wat het karma van de wereld zal zijn; maar als we eenvoudig en ten volle het beste van onszelf geven, op een onpersoonlijke manier, zullen we bruggen bouwen die zullen leiden tot dat 'nieuwe continent van denken' waarover de meester spreekt.

Bronnen

Afkortingen:
TUP Theosophical University Press, Pasadena, Californië
TUPA Theosophical University Press Agency, Den Haag

Aeschylus, *Aeschylus: Prometheus Bound* (1931), Eng. vert. Gilbert Murray, George Allen & Unwin, Londen, 1952.
Angus, S., *The Mystery Religions and Christianity*, Charles Scribners' Sons, New York, 1925.
Arnold, Edward Vernon, *Roman Stoicism* (1911), Arno Press, New York, 1971.
Barborka, Geoffrey A., *H.P. Blavatsky, Tibet and Tulku*, Theosophical Publishing House, Adyar, Madras, 1966.
Barker, A.Trevor, samensteller:
The Letters of H.P. Blavatsky to A.P. Sinnett (1925), TUP, 1973.
De Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett, TUPA, 1979.
Blavatsky, H.P.:
Collected Writings, delen I, VII, IX en XII, red. Boris de Zirkoff, Theosophical Publishing House, Wheaton, 1962-1980.
H.P. Blavatsky aan de Amerikaanse Conventies: 1888-1891, TUPA, 1980.
Isis Unveiled (1877), TUP, 1998.
De Sleutel tot de Theosofie, TUPA, 1985.

The Original Programme of the Theosophical Society, Theosophical Publishing House, Adyar, Madras, 1931.
De Geheime Leer, 2 delen, TUPA, 1988.
De Stem van de Stilte, TUPA, 2000.
Cheney, Sheldon, *Men Who Have Walked with God*, Alfred A. Knopf, New York, 1946.
Conger, Margaret, *Gecombineerde Chronologie: te gebruiken bij de Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett & The Letters of H.P. Blavatsky to A.P. Sinnett*, TUPA, 1979.
Cranston, Sylvia, *Het Bijzondere Leven & de Invloed van Helena Blavatsky, stichtster van de moderne theosofische beweging*, TUPA, 1995.
Darwin, Charles:
The Descent of Man, D. Appleton and Company, New York, 1896.
The Origin of Species, D. Appleton and Company, New York, 1896.
Doane, T.W., *Bible Myths and Their Parallels in Other Religions* (1882), University Books, New York, 1971.
Eckhart, Meister, *Meister Eckhart, A Modern Translation*, Eng. vert. Raymond Bernard Blakney, Harper & Row, New York, 1941.
Eldredge, Niles, and Ian Tattersall, *The Myths of Human Evolution*, Columbia University Press, New York, 1982.
Eliot, Sir Charles, *Japanese Buddhism* (1935), Routledge & Kegan Paul, Londen, 1959.
Encyclopaedia Britannica, Macropaedia, deel 10, 'Kepler, Johannes', William Benton, Chicago, 1974.
Frankl, Viktor E., *Man's Search for Meaning*, Beacon Press, Boston, 1959.
Green, Elmer and Alyce, 'Mind Training, ESP, Hypnosis, and Voluntary Control of Internal States', Menninger Foundation, *Special APM Report of Parapsychology and*

Medicine, 1973.
Guillaumont, A., H.-Ch. Puech, G. Quispel, W. Till, and Yassah ʻAbd Al Masīḥ, Eng. vert., *The Gospel according to Thomas*, E.J. Brill, Leiden, 1959.
Harrison, Jane, *Prolegomena to the Study of Greek Religion* (1922), 3de editie, Meridian Books, New York, 1957.
Harrison, Vernon, *H.P. Blavatsky en de SPR: Een onderzoek van het Hodgson Rapport uit 1885*, TUPA, 1998.
Head, Joseph, and Sylvia Cranston, samenstellers, *Reincarnation: The Phoenix Fire Mystery* (1977), TUP, 1994.
Hermes Trismegistus, *Hermetica: the Ancient Greek and Latin Writings which contain Religious or Philosophic Teachings ascribed to Hermes Trismegistus*, red. en Eng. vert. Walter Scott, Oxford University Press, Londen, 1924.
Hitching, Francis, *The Neck of the Giraffe: Where Darwin Went Wrong*, Ticknor & Fields, New Haven and New York, 1982.
Hui-Neng, *The Sutra of Hui-Neng*, Eng. vert. Thomas Cleary, Shambhala, Boston & Londen, 1998.
Huxley, Aldous, *The Perennial Philosophy*, Harper & Brothers, New York en Londen, 1945.
Idel, Moshe, *Kabbalah: New Perspectives*, Yale University Press, New Haven en Londen, 1988.
I-tsing, *A Record of The Buddhist Religion as Practised in India and The Malay Archipelago (671-695 n.Chr.)*, Eng. vert. J. Takakusu, Oxford University Press, Londen, 1896.
Jinarājadāsa, C., *The Golden Book of The Theosophical Society: A Brief History of the Society's Growth from 1875-1925*, Theosophical Publishing House, Adyar, Madras, 1925.

Judge, William Q.:
Bhagavad-Gita combined with Essays on the Gita (1887-1896), TUP, 1978.
Brieven die me hebben geholpen, 2 delen in één, TUPA, 2001.
De Oceaan van Theosofie, TUPA, 1996.
Knoche, Grace F., *De Mysteriescholen door de eeuwen heen*, TUPA, 2001.
Kurtén, Björn, *Not From the Apes*, Vintage Books, Random House, New York, 1972.
Law, William, *The Spirit of Prayer: or, the Soul Rising out of the Vanity of Time, into the Riches of Eternity*, J. Richardson, Londen, 1758.
Marcus Aurelius, *Meditations*, Eng. vert. Maxwell Staniforth, Penguin Books, Baltimore, 1964.
Müller, F. Max, samensteller, The Sacred Books of the East, Oxford University Press, Londen:
Cullavagga, deel XX, 1885.
Mahā-Parinibbāna-Sutta, deel XI, 1881.
The Questions of King Milinda, deel XXXV, 1890.
Saddharma-puṇḍarīka, deel XXI, 1884.
Myer, Isaac, *Qabbalah* (1888), Samuel Weiser, New York, 1974.
Olcott, Henry S., *Old Diary Leaves* (1895), deel I, Theosophical Publishing House, Adyar, 1974.
Pausanias, *Description of Greece*, Eng. vert. W.H.S. Jones, The Loeb Classical Library, deel IV, Harvard University Press, Cambridge, 1979.
Plato, *The Dialogues of Plato*, Eng. vert. B. Jowett, Random House, New York, 1937.
Purucker, G. de:
Bron van het Occultisme, TUPA, 1990.
De Esoterische Traditie, TUPA, 2001.

Mens en Evolutie, TUPA, 1982.
Radhakrishnan, S.:
The Bhagavadgītā, Harper & Row, New York, 1973.
The Principal Upaniṣads, Harper & Brothers, New York, 1953.
Ryan, Charles J., *H.P. Blavatsky en de Theosofische Beweging*, TUPA, 1984.
Scholem, Gershom G., *Major Trends in Jewish Mysticism*, herziene editie, Schocken Books, New York, 1946.
Seneca, *Moral Essays*, Harvard University Press, Cambridge, 1963.
Siémon, Jean-Louis, *Theosophia in Neo-Platonic and Christian Literature (2nd to 6th Century A.D.)*, Theosophical History Centre, Londen, 1988.
Skinner, Ralston, *Key to the Hebrew-Egyptian Mystery in the Source of Measures* (1875), Wizards Bookshelf, Minneapolis, 1975.
Sperling, Harry, Maurice Simon, and dr. Paul P. Levertoff, Eng. vert., *The Zohar*, 5 delen, The Soncino Press, Londen en Bournemouth, 1949.
Stryk, Lucien, samensteller, *World of the Buddha: A Reader*, Doubleday, New York, 1969.
Taylor, Thomas, *The Mystical Hymns of Orpheus: Translated from the Greek, and demonstrated to be the Invocations which were used in the Eleusinian Mysteries*, nieuwe editie, Bertram Dobell, Londen, 1896.
Thomas, Edward J., *The Life of Buddha as Legend and History*, Kegan Paul, Trench, Trübner & Co., Londen, 1931.
Thompson, Francis, 'The Mistress of Vision', *The Hound of Heaven and Other Poems*, International Pocket Library, Boston, 1936.
Tingley, Katherine:
De Goden Wachten op Ons, TUPA, 2000.

Theosofie: Het Pad van de Mysticus, TUPA, 1980.
Titchenell, Elsa-Brita, *The Masks of Odin*, TUP, 1985.
Tsong-ka-pa, *Compassion in Tibetan Buddhism*, red. en Eng. vert. Jeffrey Hopkins, Gabriel/Snow Lion, Valois, New York, 1980.
Verny, Thomas, M.D., met John Kelly, *The Secret Life of the Unborn Child*, Dell Publishing, New York, 1981.
Willoughby, Harold R., *Pagan Regeneration: A Study of Mystery Initiations in the Graeco-Roman World*, University of Chicago Press, Chicago, 1929.
Wilson, H.H., *The Vishṇu Purāṇa: A System of Hindu Mythology and Tradition*, samengesteld door FitzEdward Hall, Trübner & Co., Londen, 1864.

Index

Aarde vii, 47, 89
  element 26, 32, 160
  evolutie van de 5-7, 14, 17, 29, 38
  kind van de, en van de sterrenbezaaide hemel 58, 61
  laagste punt van evolutieboog gepasseerd 16, 183
  schepping van de, in kabbala 93-5
  vernietiging en vernieuwing van de 37, 179-82
Abortus 42-3
Adam en Eva, val van 28, 96-7
'Ādām Qadmōn, vier Adams 94
Adepten (*zie* broederschap van adepten)
Aeschylus 24, 26
Agnishvātta's 25
Ākāśa 129-31, 207
Alchemisten 4, 129
Allah 75-6
Allegorie
  kruisiging van Jezus kan een, zijn 108
  van Adam en Eva 96-7
  verhalen over verlossers voor een groot deel 99
Amritayāna 148, 157-8
Ānanda, de dood van Boeddha en 105-7
Angst 57, 128, 179, 213
  liefde en 142
Anima Mundi 129
Apen, mensapen en mensen 19-22
Armageddon 178-9
Armoede 79-80
Asclepius 181
Aspiratie(s) 49, 189, 192, 200
  aangemoedigd door zonen van het denkvermogen, grote leraren 26, 89
  devachan en 52-3
  elke, heeft invloed 81-2, 211, 218
  intensiteit van, daagt de goden uit 196-7
  van pratyekaboeddha's 146
  van ware adept 216
  ware meditatie is ware 124-6

Astra(a)l(e)
brein 63-4, 65-6
chakra's 120-2
energieën 130-1, 190
entiteiten gechanneld 133
gevaren van het, gebied 128, 134-6
grens tussen het fysieke en het, wordt dunner 139, 211
lichaam 38, 49, 134
omschreven 128-9
reizen 133-4
te grote nadruk op 176
vorm van de vroege mensheid 21-2, 29
Astrale licht 143
circulatie van gedachten in 130-1, 208, 211
invloeden vanuit 121, 132-3
omschreven 129-31
regressie en 65
Aśvattha-boom, mens als 48
Ātman 39, 129
als menselijk beginsel 49, 133-4
psychische centra en 122
sūtrātman verbindt ons met 187
Ātmānam ātmanā paśya 121
Atoom/atomen 9, 14
dragen het stempel van herinnering 42
en de evolutie van de mens 16, 52
gedachte- 33
leven; zijn bewust 13, 14, 32, 95-6, 113, 207
lichaams-, beïnvloed door gedachten 212-13
Aura/aurische
atmosfeer die wereldbol omringt 124, 130, 161, 209
van een ander 141
Avataṃsaka-sūtra x, 11
Avatāra's
genade en 89
van Vishṇu 182
'Ayin 93

Bedrog
door onechte leraren 172
Beschaving
nieuw soort viii
regeneratie van 162-3, 217-8
Bewustzijn (*zie ook* denken, denkvermogen)
controle over het 212
embryonale, tijdens eerste drie maanden 64
inwijding en 102
ons, verheffen 120-2, 142-3, 205-8, 213
ontbrekende schakel in evolutie 21
overal 13, 32, 38, 70, 113
tijdens de slaap en de dood 47, 50-3, 123
training van het 139
Bezetenheid en mediumschap 132

Bhagavad Gītā 5, 24-5, 82, 156
  ātmānam ātmanā paśya 121
  eerste Engelse vert. 114
  rājayoga in 118-9
Bijna-dood-ervaringen 50-1
Blavatsky, H.P. (HPB) 7-8, 80-1, 172
  beweerde dat apen en mens-apen afstammen van de mens 21
  leraren en 168-72
  leven en werk van 6-7, 164-7, 177
  ondervond veel tegenstand 167-8, 173-4
  ontwaken in deze tijd en xi
  over het astrale licht 130
  over het oorspronkelijke programma van de TS 174-5
  over psychische vermogens 136vn, 138-40, 176
  over sūtrātman 39-40
  over twee paden 145-6
  pāramitā's zoals opgesomd door 154-6
Blavatsky aan de Amerikaanse Conventies 80-1, 139-40
Blavatsky Collected Writings 110, 138, 165vn, 166, 174
Blavatsky Letters, 170
Bodhisattva('s) x
  Gautama of Siddhārtha 148, 150, 158, 162
  -pad of -ideaal 151-3, 157, 160
Boeddha('s) (*zie ook* Gautama Boeddha) 49, 148-9, 161
  ādi of eerste ix
  Hui-neng over 159
  innerlijke 198
  toekomstige, Maitreya 184
  van mededogen en pratyeka- 146-8, 160-1
Boeddhist(en)/boeddhistisch(e) vii, 99
  geloofsbelijdenis 161-2
  mahāyāna-, pāramitā's 154-7
  metaforen of beeldspraak ix-x, 11
  over kennis van vroegere levens 69-70
  twee paden in, traditie 146-8
  waarschuwingen over iddhi's in, geschriften 136-7
Boehme, Jakob 3, 190
Brein, geheugen in fysieke en astrale 64
Brieven die me hebben geholpen (Judge) 196-7
Broederschap (van adepten)/broeders vii
Blavatsky boodschapper van 168-70
  geestelijke inspanning van 171, 216-17
  openbaar bekend worden van 170
  saṅgha of 162
  wij kunnen partners zijn in 162, 208
Brahmā 16, 25, 150, 182

Broederschap, menselijke of universele (*zie ook* verbondenheid) viii, 188
in praktijk brengen 11-12, 118
krachtig kanaal naar esoterische werkelijkheid 118
pāramitā's en 154, 157
transformerende kracht van 178, 206-7
TS en 167, 170, 174-5, 177
Bron van het Occultisme (De Purucker) 13-4, 18, 41, 51, 185vn, 212
Buddhi 49, 214

Chakra's, hoogste 122
Channeling 132-3
Ch'i of prāṇa 119
Chine(e)s(e), Chinezen vii, 99vn, 102
ch'i, yin, yang 119
Christen(en)/christelijk(e) 3, 92-112
eerste, wisten dat het christus-mysterie niet uniek was 111
mystieke vereniging van 4, 118
plaatsvervangend lijden x, 85-6
wederkomst van christus 184
Christendom 4, 92
genade 84-6
Christos x, 91, 100, 102
Christus (*zie* Jezus)
Concilie van Constantinopel 36
1 Corinthiërs 38-9, 96, 201
2 Corinthiërs 87, 96
Creationisten 19, 22
Cullavagga 136-7
Cyclus(sen) 8, 37-8
inwijdings- 155
kruispunt van 139, 185-6
laagste punt van 16, 30, 183
levens- viii-ix, 9
planetaire, van dood en geboorte 179-83, 185-6
van de menselijke familie 17-8
van noodzakelijkheid x, 9-10

Darwin, Charles 6, 19-20, 21-2
Denken/denkvermogen (*zie ook* bewustzijn) 14, 132, 210, 212
controle over het 57, 142, 146, 205-6
één van de zeven beginselen 49, 134
nieuw continent van 209, 217, 218
ontwaken van het 16, 24-33, 72, 96-7, 216
oosterse en westerse ix, 6, 113-5
Depressiviteit (*zie ook* moedeloosheid) 131
Descent of Man (Darwin) 6, 19

Devachan 51-2, 53
Dharma 150, 162
  omschreven 82
  onze, vervullen 204-5, 215
Dhyāna 118, 156
Dialogen (Plato) 26, 66
Dienen/dienstbaarheid (*zie ook* hulpverlening) 122, 204, 208
DNA, reïncarnatie, karma en 41-2
Doelstelling(en) van de TS 6-7, 174-7
Dood 9, 37, 46-7, 50
  bijna-dood-ervaringen 50-1
  processen na de 51-3, 62-3
  steun verlenen aan hen die de, onder ogen moeten zien 73-4
  'tweede' 52
  van Jezus, Boeddha 104-8, 108-10
  veroorzaakt door de ziel 50
  vroege 54

Eckhart, Meister, geciteerd 124-5
Ecologie/ecosysteem 12, 127
Edda, over Ragnarök 180-1
Eenheid/één (*zie ook* ene; broederschap, menselijke of universele) 156, 178, 217
  kosmische 67, 187
  we zijn één 7, 10-1, 32
Egoïsme/egocentrisch (*zie ook* zelfzucht) viii, 17, 125
  van, naar mededogen 218
'Ēin sōf/'ēin sōf 'ōr 93, 94
Elementale
  gedachten en, wezens 81-2, 209-10
  rijken 32
  wezens en psychisme 134-6
'Elohīm 9, 28, 38, 95
Ene, wordt het vele 3, 94
Er, visioen van 61-3
Erfelijkheid en weder-belichaming 40-2
Esoteric Instructions (Blavatsky) 138
Esoterische Traditie, De (De Purucker) 41vn, 101, 110vn, 205
Evangelie van Thomas 214
Evangeliën 91, 96-7, 99vn
Evolutieboog 16-7, 183
Evolutionisten 19-20

Frankl, Viktor 72
Fundamentalisen, 'zware tijden' en 179-80

Galaten 85
Gautama Boeddha ix-x, 3
  Ānanda en dood van 105-7
  bodhisattva-gelofte 158-9
  drie 'bewustmakende indrukken' 149
  laatste woorden van 151
  overeenkomsten tussen Jezus en 98-9

Gautama Boeddha (vervolg)
over iddhi's (siddhi's) 137
over onwaardige en waardige beelden 212
verlichting van 148-52
Gebed 124
Gedachte(n) 33, 52, 93, 103, 201, 212-3
astrale licht en 64-5, 129-32, 208, 210-1
-atmosfeer, -wereld 6-7, 17, 81-2, 89, 143, 178, 217
elementalen en 209-10
in, de aarde rondgaan 216
invloed van 209
-overdracht 135
verantwoordelijk voor onze 72, 81, 160-1, 205-6
werkelijke bestaan van 208
Geest
leegmaken van 201
Geestelijke vernieuwing viii
Gehandicapten, karma en 43-4, 75-9
Geheime Leer, *De* (Blavatsky) 14, 40, 130, 164, 172-4
basisbegrippen van 7-9
het ontwaken van het denkvermogen in 28-30
Geheugen (*zie ook* herinnering)
prenataal 64
regressie en 65
-tafels van de eeuwigheid 39
van de ziel 26
van fysieke en astrale brein 64
Gelegenheid (*zie ook* kansen) 79, 200
Gelijkmoedig zijn onder alle omstandigheden 156
Gelofte 163
kracht van een 197-8
van Gautama 99, 158-9
Geloofsbelijdenis (van de apostelen) 108-10
Gelukzaligheid
eeuwige, is niet voorbestemd 90
Genade en/of karma 84-91
Genesis 8, 19, 38
kabbalistische schepping en 93-5
nooit letterlijk bedoeld 92
verhaal van Adam en Eva in het Paradijs 28
Gethsemane 104-5, 108
Gezondheid 78-9, 115-6, 119-21
Gnosis 3
Gnostici/gnostische 3, 214
God(en) 57, 75
aspiratie daagt de, uit 196
bliksem van de 89
christelijke 38, 84-7, 95-6, 109-12
het zich terugtrekken van de 31, 180
innerlijke 87-8, 103, 130-1, 197
mensen en x, 13-5, 18-9, 95, 195
vonk van 9-11, 67, 70

wij zijn, zullen zijn 10, 13, 18, 28, 32, 68, 90, 95-6, 102, 156, 159
zich tot, wenden zonder zich van zichzelf af te wenden 190-1
Goden Wachten op Ons, De (Tingley) 212-3
'God had de wereld zo lief . . .' 84
Goeroe(s) (*zie ook* leraar) 116, 126, 169, 172, 191
Grootsheid van anderen, een beroep doen op 206

Hades 58, 61, 102
Hamlet (Shakespeare) 90
Harmonie 68, 123, 130-1, 177, 179, 183, 188, 212-3
rechtvaardigheid en 71-3
Harrison, Vernon 173-4
Haṭhayoga 115, 118
Heksen van Endor 133
Hemel 108, 110
kind van de aarde en van de sterrenbezaaide 58, 61
niet voorbestemd tot 89
schepping van de 95
verdwijnen van 179-81
Henne, Viola, brief van 77-8
Herinnering (*zie ook* geheugen) 42, 50-1
karma en 69-70
Mnemosyne, godin van 58-61
van de ziel 31, 66, 153
van vroegere levens 56, 61-4
Hermes Trismegistus 181
Hiërarchie van meedogenden 148, 188
Hodgson Rapport, kritisch onderzoek van 173-4
Hologram, analogie van een ix
Hui-neng over boeddha's 159
Hulpverlening (*zie ook* dienen)
humanitaire viii, 80, 216-7
Meister Eckhart over 124-5
Hume, A.O., eerste brief van KH 209-10
Hymne
orfische 58-60
van Johannes van Damascus 111-12
Hypnose 63-5, 141

Iddhi('s) 136-8
Ideeën/idealen 53, 81, 118, 171, 175
bodhisattva- 153, 155, 159
kracht van 178, 217-8
omgaan met ernstige, levensbedreigende 53-5
oosterse 113-4
rondzwevende grootse 206
vernieuwende 6-7, 37, 103-4, 114
vervuld van eigen 201
verwarring van 57
Inwijding 59-60, 72, 155-6
avatāra's en 89
dagelijkse 195, 201-2

Inwijding (vervolg)
leven van Jezus een verhaal van 108-10
Isis Ontsluierd (Blavatsky) 168

Jacobus 135
Jezus of Christus x, 3, 90-1
dood van 104, 108, 110
geciteerd 40, 85-6, 96, 143, 214, 217
genade en 85-6
gestorven voor onze zonden x, 88-9, 97-8
interpretatie van het leven van 97-8, 100-2
overeenkomsten tussen, en Gautama 98-9, 107
verraad van, door discipelen 104, 108
zonnegod van het christendom 112
Johannes 40, 84, 86, 96, 108
Judge, William Q.
'dagelijkse inwijding' 201
'karmische stamina' van 196
Oceaan van Theosofie, De, geciteerd 10
stichten van de TS en 169-70
westers occultisme en 115

Kabbala/kabbalisten 3, 4, 14, 48, 166
ontstaan van de mens en van het heelal in 93-5
rokken van vellen, gewaden van licht 16
Kaliyuga 182-4, 192
Kalkī avatāra 182, 184
Kāma 49
Kāmaloka 52
Kans(en) (*zie ook* gelegenheid) 45, 98, 203
aan ons geboden 73, 78, 88
dilemma's en, van toekomstige generaties 143-4
grijpen of door de vingers laten glippen 107-8
Karakter 64, 67, 76, 189-90, 213-4
svabhāva of 40
vormgeven 70-1, 85, 90, 116-18, 143-4, 146, 160, 202
Karma 39, 67, 141, 202-3, 207
abortus, handicaps en 43-4, 75-9
dagelijkse 157, 199
genade en/of 84-91
herinnering en 69
lawine van 196
leraar van HPB over 80-1
niets kan buiten, om plaatsvinden 90
oud 75-6, 200
ruimere perspectief van 43, 83, 204
van een volk, ras, groep, van de wereld 32, 71-3, 80, 158-9, 162, 185, 211, 215, 218
vertrouwen in 199

we hebben alles in ons wat nodig is om, tegemoet te treden 203
we zijn ons eigen 41, 79, 82, 90
-yoga 118
Keter/kether 94
KH (Koot Hoomi) 169, 171-2, 183, 209, 217
Kind(eren) 35, 101
abortus 42-3
gehandicapte 43-4, 46, 75-6
ouders en 31, 41-3
paranormale ervaringen bij 139
van de aarde en van de sterrenbezaaide hemel 58, 61
vertrouwen van ouders dat ze het op eigen kracht kunnen redden grootste geschenk voor 31
Krishṇa 100, 118-9, 182
Kruisiging en de roep van het kruis 108-10
Kuṇḍalinī 120
Kurtén, Björn 20

Law, William, over valse geesten 190
Laya-centrum 41
Lera(a)r(en) 107, 169
komst van grote 89, 102-3, 152, 168-9, 183-5, 213-4
hogere zelf is werkelijke 126, 198
van de vroege mensheid 25-6, 30-1
van HPB 7, 80-1, 165-6, 170-1, 174
van K. Tingley over atomen 212-3
zogenaamde 189-91
Lethe 56, 58-9, 62
Leven (*zie ook* vroegere levens)
geboorte en dood zijn poorten van het 50
het, is op ieder moment heilig 42
is het, rechtvaardig? 78
Levensato(o)m(en)
circulatie van 32, 210
evolutie van de mens en 15-7, 41
G. de Purucker over 13-4
geheugen en 64-6
omschreven 13vn
worden bij wedergeboorte weer verzameld 53, 70
Levensboom, tiendelige 94
Levensgolf, toekomst van menselijke 18
Lévi, Éliphas 129
Licht 17, 48, 81, 89-90, 97-8, 110-1, 197-8
-atomen 213
centra van, in de wereld 216
-dragers, -brengers 25, 204-6
gewaden van 16-7
innerlijke 87, 124-5, 193, 202-3, 206, 214

Licht (vervolg)
  Jezus over een mens van 214
  zonen van het 30
Liefde x, 43-4, 73-4, 117, 208
  beschermende kracht van 142
  kāma 49
  praktische 125
  van bodhissatva 152
  voor de hele mensheid 158
  voor familie 207
Lijden/leed 35
  een stimulans 83
  inwijdingservaring 202
  plaatsvervangend x, 85-6
  verlichten van 75-6, 161
  wanneer we gebukt gaan onder het 216
Liṅgaśarīra 49
Lipika, karma en 71
Logos, logoi 67
  het Woord 37, 92
  kosmische 101
  zaad- 37, 39-40, 67-8
Lyell, Charles 5

M (Morya) 169, 171-2
Maagd
  kosmische 101
  Moeder- 101
Maagdelijke moeder 98, 100
Macbeth (Shakespeare) 133
Magiërs en de geboorte van Jezus 101-2
Mahābhārata 16, 24, 114
Mahā-Parinibbana-Sutta 98, 105-6, 151
Mahātma's 169-72
Mahatma Brieven aan A.P. Sinnett, De 169vn, 171, 183, 217
Maitreya Boeddha 184, 191
Manas 25, 30, 49, 140
Mānasaputra's 25, 29-31
Māra 105-6, 150
Marcus 85-6
Marcus Aurelius, geciteerd 54
Masks of Odin, The (Titchenell) 100, 181
Mattheus 98, 105, 106, 109, 143, 217
Mededogen 12, 170, 177, 193-4
  keten van 99, 208
  keuze voor de weg van 200
  lijdensverhaal van Christus en 90-1
  ontwaken van het denkvermogen en 25
  pad van 116, 145-53, 154, 157-8
  rechtvaardigheid en 71-2
  staat achter alles 44, 46, 53, 76-7
  vaste voornemen om pad van, te volgen opent kanaal naar hogere zelf 214
  verandering van de wereld en 162-3, 217-8
  verlossers en 99, 103-4, 188
  voelen van goddelijke bedoeling achter alles 76

werk van, op het gebied van de ideeënvorming 215-6
Meditatie 137, 156
manieren van, besproken 122-6
voordat we gaan slapen 123
westers occultisme en 115
Mediumschap 132-3
en bezetenheid 132
Meno (Plato) 66
Mens(en)
archetypische 94
oorsprong van alle lagere soorten 21-2
samenstellende beginselen van de 48-9
verbindingslijnen tussen goden en 57
Mensapen en mensen 19-22
Menselijk(e)
cyclus van een, leven 16-8
toekomst van, levensgolf 18, 181-3, 185-6, 188
transformatie van, natuur 33, 151-2, 189-91, 213
we zijn één, familie 207
Mens en Evolutie (De Purucker) 21
Mensheid 40
als opgroeiende kinderen 185
astrale licht en 210-11
benarde toestand van 80, 162
beschermers van 168-71, 177, 188, 216-7
mensen die ernaar streven de, te transformeren viii, x-xi
voorbij het punt halverwege hun evolutie 183
vroege stadia van 21, 24-9, 94-5, 96-7
we zijn één 12, 85, 161, 179, 200
Messias, messianisme 100, 184, 191
Middenweg 149, 152, 188
Mislukking(en) 57, 70, 104, 156
er bestaat geen 107, 203
Mnemosyne 58-61
Moed 74, 78, 124-6, 142, 200, 208
om gedachtevormen te doorbreken 205-6
vijfde pāramitā 156
Moedeloosheid (*zie ook* depressiviteit) 161, 179, 199-200
tegenovergestelde visualiseren 212-3
Moirai 62
Monade(n) 48, 65
één in essentie 96
evolutie van 14-5, 18, 22, 38, 40
geestelijke, na de dood 51-3
Moraliteit
zogenaamde leraar niet ontslagen van 191
Motief/motieven 159, 198
gemengde 81

Motief/motieven (vervolg)
kwaliteit van, geeft vorm aan karakter 85
onze, onderzoeken 116, 179, 202
voor psychische ontwikkeling 134, 143-4, 176
zuivere 35, 138, 142, 146, 191
Mysterie/mysteriën 93, 129
'discipline gaat aan de, vooraf' 191
Griekse, stadia van 116
-lering en dood van verlossers 102-3, 109-111
orfische 58-61

Nag Hammadi 214
Nārada 185
Natuur
verbondenheid met 67, 114-5, 129
Natuurrijken
éénheid van 32
monade belichaamt zich in 15-6
onderlinge banden tussen x, 18-9
onze gedachten beïnvloeden 209
Nemesis 68
Nirvāṇa 39, 98, 105, 120, 145-8, 150
Not From the Apes (Kurtén) 20
Nous 58, 59, 129, 134

Occult(isme) 139, 166
draaikolk van 196
is altruïsme in de praktijk 117
westers 113-26
Oceaan van Theosofie, De (Judge) 10
Odin, hing aan door de wind geteisterde boom 100
Offer/opoffering 28, 116, 216
is noodzakelijk 123-4, 126
van de Groten x, 145, 150-3, 162
Olcott, Henry S. 166-7, 170, 174
Onsterfelijk
banden met degenen van wie we houden zijn 47
Ontbrekende schakels 19-21
Ontwaking 156-7, 187
HPB en stroom van xi
van het denkvermogen 24-5, 30-1, 97
wereldwijde viii, 80, 83, 120-1
Oorlog(en) 71, 181
fysieke en psychologische 142
Openbaring van Johannes 180
Orakels, oude 57
Orfische hymnen en mysteriën 58-60
Origenes en reïncarnatie 35-6
Ouder(s) 185
geven bescherming aan kind 41
invloed van, op ongeboren

kind 64
-ster 32, 52
van gehandicapte kinderen 43-4, 75-6
vertrouwen van, dat het kind het op eigen kracht kan redden is grootste geschenk voor het kind 31

Pad(en) 118-9
Achtvoudige 150
naar de zon 91, 111
ons eigen 82, 125-6, 141, 197-200
twee 145-8, 157, 160
van mededogen 116, 146, 148-53, 177, 214
wij zijn het, vóór ons 199
Pāli-canon vii, 136
Panoramisch(e) visioen(en) 50-1, 53, 83
Paracelsus 129
Pāramitā's 137, 154-7, 192
besluit om ermee te beginnen heeft transformerend effect 157
Paranormale verschijnselen 131, 134, 136, 138-41
Parel, metafoor van onze verbondenheid 11
Parsi('s) 175, 184
Patañjali 114, 205
Paulus (*zie ook* afzonderlijke bijbelboeken) 38-9, 48, 84-7
Pausanias 59-61
1 Petrus 103
2 Petrus 179vn
Plaatsvervangend lijden x, 85-6
Plane(e)t(en)/planetaire sferen 52
als animalia 129
als levensatomen 13-4
belichaming op andere 18
dood van 179-80
drie wijzen en 101
naar, na de dood 52-3, 62
Planten 15, 18
gevoelig voor gedachten en muziek 32-3
Plato 3, 35, 66
over geboortester 13
verhaal van, over Prometheus 26-8
visioen van Er 61-2
Plicht 204
de volle aandacht schenken aan de, die vóór ons ligt 213
innerlijke 215
om naar waarheid te zoeken 125
Prāṇa 49, 119
Pratyeka 146-8, 157, 160
Profeten, valse 189-91
Prometheus 26-8
Protagoras (Plato) 26
Psalmen 109
Psyche 127, 157
invloeden die onze, binnendringen 121, 132-3

Psyche (vervolg)
  Nous en 58-9, 129, 134
Psychische 139
  belangstelling in de 19de en 20ste eeuw 140-1
  centra en ātman 122
  doelstelling van TS over, vermogens 175-6
  ijdelheid 135, 137-8
  indringing 142
  vermogens 127-44
Purāṇa('s) 24, 181-2
Purucker, G. de 18, 40-1, 51vn, 78, 110vn, 185vn, 205, 212
  over apen, mensapen en de mens 21
  over de drie wijzen 101
  over levensatomen 13-4

Radioactief, we zijn allen 17
Rājayoga 118, 121
Rāmāyaṇa 114
Rechtvaardigheid 27-8, 53, 75
  karma en 71, 73, 85-6
Regeneratie van de mensheid viii, 217-8
Regressie, vroegere levens en 63-5
Reïncarnatie/wederbelichaming 34-7, 184
  abortus, handicaps en 42-4
  erfelijkheid en 40-2
  regressie en 63-6
Reïncarnerende ego
  geheugen en het 64
  kiest gehandicapt voertuig 76-8
  monadische essentie en 15
  na de dood 50, 52-3
Republiek (Plato) 61-2
'Rokken van vellen', verblinding 16, 97
Romeinse grafschriften 53

Saddharma-Puṇḍarīka 148-9
Śambhala 171, 182, 184
Scepsis, waarde van 192
Sefīrōt 94
Seneca 202
Sensitieven 135
Shakespeare
  Hamlet 90
  Macbeth 133
Siddhārtha 149, 158-9
Siddhi 136vn
Sinnett, A.P. (zie ook *Mahatma Brieven*) 171-2, 173vn
Skinner, Ralston 109-10
Slaap/slapen 53, 61, 104-5, 112, 209
  de dood en 47, 51
Sleutel tot de Theosofie, De (Blavatsky) 51vn
Society for Psychical Research (SPR) (*zie* Hodgson Rapport)
Sol Invictus 111
Stanza's van Dzyan 7, 28-30
Stem van de Stilte, De (Blavatsky) 136vn, 145-7, 154-6, 214-5

Ster(ren) 39, 53, 92, 197
  geboorte- 13
  levende godheden 7-8, 13-4, 128-9
  ouder- 32, 52
  vallende 14, 180
  van Bethlehem 100-2
  verbonden met 9, 67, 208
Sthūlaśarīra 49
Stoïcijnse filosofen 67-8, 129
Sūtrātman 39, 69, 187
Svabhāva 38-40
Svadharma 82

Taylor, Thomas 59-60
Telepathisch 135
Teresa, Moeder 193
Theosofie
  als moderne stroming 5-10, 171
  geschiedenis van 3-4
  waarom de naam, werd gekozen 167
Theosofie: Het Pad van de Mysticus (Tingley) 197-8, 206
Theosophical Society, The 164
  doelstellingen van 175-7
  hoe de, is begonnen 166-70
  oorspronkelijke programma van 174-6
Timaeus (Plato) 13, 28
2 Timotheus 179vn
Tingley, Katherine 197-8, 206, 212-3
Tōrāh 93
Tripiṭaka vii
Tsong-kha-pa 148, 157

'Uitverkoren volk' 7, 176
Upanishad(s) 114, 129
  Chāndogya 207vn

Verantwoordelijk(heid/heden), 15, 24, 90, 198-9
  dagelijkse, komen op eerste plaats 135, 205, 207
  van ene rijk ten opzichte van andere x, 18-9, 32-3, 209
  vervullen dagelijkse, is meest effectieve manier om te groeien 205
  voor onze gedachten 72, 81-2, 161, 214
Verbondenheid/verwantschap met natuur 67, 114-5, 129
Verdriet
  wijsheid distilleren uit vreugde en 107
Verlosser(s) 84-6, 90-1
  cyclisch verschijnen van 97, 192
  vele 3, 99-100, 102-3, 112, 213
  verlangen naar 183-4
  we zijn onze eigen 188, 199
Verontwaardiging
  zich bevrijden van 124
Verraad 46

Verraad (vervolg)
door discipelen van Jezus 104, 108
door onechte leraren 172, 191
Vertrouwen in karma betekent vertrouwen in onszelf 199
Vishṇu
Krishṇa avatāra van 182
Vishṇu Purāṇa 181-2
Vissentijdperk 139, 186
Visualisatie 212
Visuddhi Magga 69, 147, 160
Volmaaktheid is niet het doel 191, 204
Voorbestemming 90
Vragen van koning Milinda, De 147
Vreugde 77, 100, 156, 158, 201, 206, 212
laten we in ons leven, een kans geven viii, 83
wijsheid distilleren uit, en verdriet 107
Vroegere levens, herinneren van 56-7, 63-4, 69

Waarheid/waarheden 125, 150-1
afdruk van, op eerste mensen 26, 31, 189
cyclisch zaaien van 3-5, 188
halve 189-91
innerlijke 57, 82, 128, 130-1
psychologische, van christelijke en boeddhistische verhalen 92, 107
Wanhoop (*zie* moedeloosheid)
Watermantijdperk 139, 186
Wederbelichaming (*zie* reïncarnatie)
Wederkomst van Christus 184
Wetenschap/wetenschappelijk ix, 6, 21, 164-5, 168, 175, 179
Wiel en naaf, metafoor van 202-3
Wijsheid
distilleren uit vreugde en verdriet 107
Wijzen of magiërs 101-2
Wil 31, 77, 87, 196
goddelijke, of Gods 75-6, 96
het oefenen van de, en innerlijke groei 88, 90, 152, 156, 198
hogere 190
inmenging in de, van een ander 141-2
om te groeien 13, 24, 192, 205
zwakte van de 132-3, 202

Yāska 205
Yin en yang 119
Yoga 114-5, 118-9, 121
Sūtra's van Patañjali 114, 205
Yuga('s) 182-4, 192

Zaad/zaaien 38, 84, 117, 207, 215
goddelijk 9, 13, 28, 160
-logos, -logoi 39-40, 67-8
Zelf 33, 49, 68, 80-1, 82-3, 103, 129, 138, 142
-bewust 24, 28, 30-1, 97, 216
-discipline 126, 191, 200-2
draad- 39, 69
goddelijke 187
het, is werkelijke leraar 126, 197-200
hogere 34, 44, 52, 67, 72, 90, 122-3, 134, 187, 193, 195, 198, 203, 214
-ontwikkeling 115-7, 120
-opofferend karma 81
vaste voornemen om pad van mededogen te volgen opent kanaal naar hogere 214
-wording 38, 125-6
zie het, door middel van het 121
Zelfzucht/zelfzuchtig(e) (*zie ook* egoïsme) 17, 27, 49, 76, 217
belemmert natuurlijke groei van de ziel 81
in hogere beginselen 176-7
keuze tussen, en onzelfzuchtige instincten 72
pratyekapad en 146-7
uitroeien 213-4
Zenverhaal 201
Zesde zintuig 135
Ziekte 75
anderen bijstaan tijdens 46, 73-5
reageren op ernstige of levensbedreigende 53-4
Ziel(en) 9, 44, 76, 81, 108, 118, 167
-ervaring 45
geheugen en herinnering van de 26, 31, 58, 66
na de dood 51-3
omschreven 134
onsterfelijkheid van de 6-7, 35-6, 42-3, 70
Zohar 93-5
Zon(nen) 5, 39, 67, 98, 180
christus- 91, 108, 199
evolutie van viii-ix, 9, 14
goden 100, 103, 111-2
we zullen, worden 18
zonen van de 102-3, 111
Zonde, geboren in 96-7
Zonen van licht, duisternis 30
Zuivering 62, 110, 116, 152, 169, 189, 201